

RVPERTI ABBAT. TVITIEN. DE VICT. VERBI DEI,
semper fallacia fuerunt & sunt. Verum autem est verbum, quoniam domini est regnum, & ipse
dominabitur gentium.

Quas ob causas regnum Macedonum in priore visione per pardum, in posteriore per
hircum fuerit signatum. CAP. XXIX.

NVnc illud quoque animaduertere libet (quoniam ad intentionem presentis operis non
nihil attinet) quod regnum Macedonum in anteriore visione per pardum, in sequente signa-
tur per hircum. Nunquid enim sine causa tam diuersa vnius eiusdemque regni figura est præ-
monstrata: Nequaquam, sed ob res diuersas visionis species varia est. Spiritus sanctus, spiritus
propheticus sicut præcuiuit res venturas, ita rerum venturarum sciuit congruè præeuntes accom-
modare figuras. Futurum quippe erat ut regnum Macedonum & ferinam pardus ferocitate, & effe-
minatam hirci habens libidine, sua vibraret cornua contra altissimum, suam obfirmaret læuitiam
contra verum & verè firmum sæpe dictæ promissionis verbum. Ex sacris recitandum est historijs, &
postmodum recitabitur quæ ferum, & quæ fuerit libidinosum, ferocitate crudeli, & crudelitate feroci,
sanctos altissimi conterendo, libidine insana, insania libidinoso populū & templū dei contami-
nando, ferocissimū atque crudelissimū secundum pardus læuitiam, libidinosum, & effeminatum,
secundū hirci semper in libidine proni perulantiam, astutū atque versutum secundū pardus varie-
tatem, fluxum atque incontinens secundū immoderatum sanguinis hircini calorem. Virijs istis
tam diuersis ferocitate atque libidine regnū illud Macedonū siue Græcorū contra verbum pro-
missionis laborauit, quod postmodū suo loco plenè dicendum erit, & idcirco præcedente visione
per pardum, & subsequente per hircum illud præmonstrari dignum fuit.

Quas ob causas regnum Persarum & Mædorum, in priore visione per vrsū, in po-
steriore per arietem fuerit significatum. CAP. XXX.

Nihilominus & de regno Persarum atque Mædorum quæstio dignū est cur in visione an-
teriori per similitudinē vrsi, & in subsequente per formā arietis sit signatū. Ad quod con-
gruè responderi potest, quia causæ diuersæ, imò contrariæ regni illius fuere, erga dei populum,
& circa repositum in populo illo sæpè dictum promissionis verbū. Causas illas tam longè di-
uersas dicere non dubitauerim, quæ diuersæ naturæ sunt horū animantium vrsi & arietis, quorum
alterum rapto & cruore viuunt, alterum innocuum neque sanguinem sitit, neque rapto viuunt. Prom-
ptum est hoc discerni, si respicias regnū illud secundum Aman, quæ crudele fuerit secundū reges,
quæ clementer illi populo se impenderit. Aman quippe moribus veraciter regis, trucifurore, im-
mani rabie ludæorum genus vniuersum ore aperto hians deuorare voluit. Reges autē, maxi-
mè Assuerus more arietis lanis suis, id est, opibus multis, quibus regnū illud abidauit, eundem
populum fouit & ditauit, nullumque dentem malignitatis influxit, sicut aries dente nemini pe-
tit, imò vitam gentis illius multū lætificauit gratia reginæ Hester & Mardochei. Sed forte di-
cat quis, ipsam personam regis Assueri per vrsū in illa visione oportere intelligi, quia scriptū
est. Et sic dicebant ei, videlicet vrsū. Surge, comede carnes plurimas. Et hoc signat illud dictū
Assuero regi, si tibi placet, decerne de populo ut pereat. Ad hæc, inquam, non solū regis per-
sonam, sed totum regni corpus signauit vrsus, nec soli regi dictum est, decerne ut populus
pereat, sed toti regno mandatum est per omnes provincias, ad omnes satrapas, & iudices pro-
uinciarum, ut occiderent atque deleterent omnem ludæorum populū. Igitur secundū Aman qui-
dem, & secundum omnes qui ludæis nocere vulerunt, vrsus ferocissimus. Secundū regem &
omnes illos qui malignitatis illius spiritum non habuerunt, quasi aries fuit regnum illud.

Quare hircus vnum tantum, aries autem duo cornua habere visus sit.
CAPVT XXXI.

SI illud quæras, cur idem hircus visus est vnum tantummodo habens cornu inter oculos
suos, aries autem cornua duo, facilis patet responsio, quia corpora quidem animantium sin-
gula regna signant, reges autem eorundem regnorum intelliguntur per cornua. Constat au-
tem quia regni Macedonum rex vnus Alexander extitit, & victo Dario, sicut iam dictum est,
solus suo tempore regnum tenuit. Regnum autem Persarum & Mædorum non rex vnus ex-
tulerat capita Babylonia, sed duo Babyloniæ victores, & duo fuere reges eodem tempore
vnus imperij consortes, videlicet Cyrus & Darius Mædus auunculus eius, Astiagis filius. Bene
igitur hirci quidem vnum, arietis autem duo cornua visa sunt, quia videlicet rex vnus regnum
Macedonum, duo autem reges Persarum & Mædorum roborauerunt imperium. Cyrus tem-
pore vel ætate iunior quæ Darius, victorijs & potentia plus creuit, nec non & opibus & Dario ma-
ior est effectus. Hoc pulchrè visio memorata innuit, dū permisso, Et ecce aries vnus stabat ante
paludem, habens cornua excelsa, subiungitur, & nunc excelsus altero atque succreuit. Hoc est,
Cyrus Dario valentior, & victorijs magis quam ille proficiens.

Magnam

Magnam victoriam verbi dei partim in hoc esse, quod sicut regna mutanda prædixerit,
ita & mutauerit. CAP. XXXII.

Ad summum, nonne in ipsis regnorum mutationibus pulchra pars elucet eiusdem victoriæ
verbi dei, quam laudare suscepimus: Siquidem verum dicere, & falli non posse, id enim du-
bio vincere est, Et huiusmodi victoriæ maximè ad verbum dei pertinet. Dicebat autem deus
hæc, antequam fierent, & de futuris fiebat verbum domini ad homines, ita ut dum fierent, sine
dubio constare posset hominibus, quod non casu euenirent, sed ordinante prouidentia dei ra-
tionabiliter procederent, & per iustum iudicium disposita contingerent. Vnde quidam ipsorum Amos. 8.
prophetarum cum præmississet, dicens. Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit: con-
tinuò subiunxit, Quia non faciet dominus deus verbum, nisi reuelauerit dominus secretū suum
ad seruos suos prophetas. Exempli gratiā, ut de regnis istis mutandis, & contra se inuicem pu-
gnaturis non fecit dominus quicquam, nisi prius reuelaret secretum suum. Primum sub imagi-
nibus bestiarum, leonæ, vrsi, pardus, & quartæ terribilis, quæ sine nomine describitur, & deinde
sub similitudinibus arietis & hirci, quas nouissimè sermo commemorauit. Cum igitur prius in
verbo domini prophetis reuelatur secretum, & tunc demum sicut reuelata vel prædicta sunt,
ita omnia sunt, simul & verbum dei palmam obtinet veritatis, & opinio confutatur illorum,
qui putant hunc mundum casualiter agi, nec regi prouidentia dei. Contra quos ait per Hiere-
miam prophetam ipsum verbum domini. Quis est iste qui dixit, ut fieret domino non iubente,
ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala: Rectè nimirū indignatur contra eiusmodi
di, quia nihil sit, nisi domino iubente. Nihil sine causa sub sole. Non agitur mundus absque dei
prouidentia, sed ex ore eius egrediuntur bona & mala. Mala, dum mundus propter sua merita
iusto iudicio affligitur. Bona, dum prosperitate aliqua consolationē inuenit & lætificatur. Me-
ritò nescitur, qui aliter sentit. Iuste reprobat, qui contraria sapit, diciturque de illo. Quis est iste
quod idem est, ac si dicat deus, Nescio quis sit iste, nolo scire quis sit iste. Discedat a me, non noui
istum, nolo nosse istum.

OCTAVI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI,
LIBER NONVS.

Prefatio ad Cunonem, qua conqueritur se frigidum atque negligentem, orationibus iu-
uari postulat. CAP. I.

VINTI capitis contra verbum vel propositum dei prælia meditantī animo,
iamdudum causa subest, cur illius reminiscatur dictū in Iob. Ab Aquilone au-
rum venit, & ad deum formidosa laudatio. Tibi Cuno amantissimè pater causa
hæc intimanda est, ex quo laudationem domini, quam loquebatur os meum,
cepisti amplecti quasi aurum, fateor, leni magis quam æreus senseram, me esse
ad Aquilonem, id est, non habere me sicut oportuisset feruidam diuini amoris virtutem, viu-
dam & ardentem de propria salute sollicitudinē. Fateor tibi me inuenisse experimentū, etiam
illius dicti, Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Nunc maximè dum
singula draconis capita persequor, & singulorum culpas sceleratque sanguinea describere gestio,
videtur mihi, quod contra me versus in iram, suum excogitet furorem, & de me quasi accusa-
tore suo desideratam querat ultionem, ita tentationum niuibus & grandine curarum me ope-
rit, & negligentia gelu constringit, ut cum scripta mea in ore tuo libenter legas, & sic ample-
ctaris velut aurum laudationis, etiam veraciter dicere poteris, Aurum hoc ab aquilone venit.
Restat igitur, & mihi expedit, ut laudatio hæc mihi formidolosa sit, id est, hoc ipsum formidē
quod scripto laudationē domini, præsumptioni & vanæ gloriæ reputetur, non mercedi, quia
studium quod erat sanctorum, non sanctus impudenter arripui. Tuis & omnium te diligentū
orationibus opto iuuari, ne remaneam in terra Aquilonis, vnde aurū venit, sed cum ipso au-
ro in regionem proficisci merear Austri clarissimi, sole meridiano fulgentis.

Responsio iucunda Cunoni facta, qui rogat, ut præfationem secundi libri Machabeo-
rum explicatam huic operi insereret. CAP. II.

Disto capite quinto, & de his qui repercussurunt illud, scilicet Machabæis fratribus, oc-
caso venies se obrulit, ut diceret ad me. Scribe mihi librum de victoria verbi dei. (si
cur in prologo commemorauit) quem huic operi tecū loquendo præscripi. Nunc adhuc insistis,
I ij rogicans,

rogitans, imò per vim dilectionis imperitans, vt prologum secundi libri Machabæorum longum, & vt dicis tu, mihicq; videtur, penè difficilem. Aliquatenus studiū adhibendo explicem, quasi ego cunctam possim, aut debitor sim tuam exactionem perolvere. Dicis etiam ludibundus, quod iam dudum hoc ipsum somniaueris, & somnians mihi supplicaueris pariter ac iusseris, quatenus hanc partem, scilicet elucidationem prologi, huic insererem & aptarem conuenienter operi, & quod primam reculasse fortiter, & deinde spondisse obreperanter visus fuerim. Et ego tibi audeo dicere, sollicitus tamen ne cuiuspiam risoris oculus hoc videat, & nõ bene uole hoc accipiat, quia videbar mihi quondam luctam cum diabolo diutnam habere, tandemq; dicere illi desipienti me. Cum placuerit altissimo, ponat sedem suam in me, & loquetur iudicia super te. Si non vanum fuit quod videbatur, & si nunc re adimpletur, dum singula draconis capita studioso sermone percutimus, adiuuabit ipsum verbum, vt tuum quoq; somnium me obtemperante prosperetur.

Quintum caput draconis fuisse regnum Græcorum.

CAP. III.

Quid primam de isto capite dicendū est, iam continuo gestiebat animus aggredi, Corniculum illud vnum de multis cornibus hirci, per quem regnum Græcorum signabatur, vt iam prælibatum est in fine libri præcedentis, quod videlicet corniculum magnificatum est vsq; ad fortitudinem coeli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & robur datum est illi contra iuge sacrificiū propter peccata, & deiecit locum sanctificationis, videlicet Antiochus, qui appellatus Epiphanes, id est nobilis, sub quo septem Machabæi fratres paruuli cum matre passi sunt. Iam in rem istam properus sermo tendebat, quæ nimirū pars magna est prælii, quo præliatis est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & saranas contra septimum beate mulieris conceptum, id est, contra susceptum in fide antiquæ ecclesiæ ex tempore Abrahamæ verbum promissionis, sed mentem adhuc superius tenet illa vox ad Danielem angelum dicentis. Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & noli metuere, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad affligendum te in conspectu dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarū resistit mihi viginti & vno diebus. Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi tibi iuxta regem Persarum. Et rursus ait, Nunquid scis quare venerim ad te, & nunc reuertar vt præliar aduersus principem Persarum? Cum enim egredere, apparuit princeps Græcorū veniens, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Vox, inquam, eiusmodi mentem audientem, tanquam tuba vehemens, ad te conuertit, & miraculo suo commonefacit, non præterire nos, quod non solum homines, verum etiam angelicæ fortitudines motæ fuerint, & principes fuerint in prælio, quod declamare suscepimus, scribentes hoc opus de victoria verbi dei.

Principes Persarum & Græcorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, id est, angelis.

CAP. IIII.

Pincipes istos Persarum & Græcorū, quales sint, vnus de doctoribus eximijus beatus Hieronymus breuiter innuit. Isti sunt (inquit) principes, de quibus & Paulus apostolus loquitur. Sapientiam loquimur inter perfectos, quam nullus principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Profecto & huiusmodi auctoritas decesser, prudens tamen auditor, principes malos, angelos malos intelligere non dubitaret, contra quos bonis principibus præliandum erat, qui contradicunt precibus sanctorum hominum, & legationi sanctorum angelorum. Siquidem mundi princeps diabolus à domino dictus est, & mundus (ait Apostolica veritas) in maligno positus est. Cum de toto cõset, de partibus quis dubitet: Si totius mundi princeps diabolus, nõne consequenter partium mundi, scilicet Persarum atq; Græcorum principes, male potestates, maiori principi diabolo subministrantes, rectè intelliguntur? Non enim Persæ & Græci dei cultores erant, sed potius creaturæ quam creatori seruibant, non deum, sed pro deo dæmonia colebant. Persæ solē, quem & Apollinē dicebāt, Græci sub nomine vel obtentu sapientiæ suæ Mineruam, aliæq; gentes alia dæmonum portenta, gens vnaquæq; suum præ cæteris singulariter. omnis autem vniuersali sub nomine Iouis principem dæmonum, principem mundi diabolum colebant. Et eiusmodi principibus, tam malis spiritibus, coram simulachris suis se prosternebant, vsq; quorum dii fuerunt, multo magis principes rectè dicti sunt eorum.

Principem populi dei Michaelem esse, bonos principes omnes inter se consentire, malos vero neque cum bonis, neque inter se conuenire.

CAP. V.

Porro Danielis & totius populi deum verum colentis, princeps erat Michael, princeps sanctus, angelus bonus, archangelus magnus. Nam idem angelus dicit. Et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Et rursus ait, In tempore autem illo conuersus est Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Sub tam diuersis, imò contrariis principibus

principibus positi homines & reges gentium, in diuersum atq; contrarium tendebant. & principes eorum mali, principes malorum, bonis principibus bonorum & deum colentium sine dubio resistebant. Quoniam hic loquitur vnus de bonis principibus, Princeps regni Persarū resistit mihi viginti & vno diebus. Et boni quidem principes semper sibi consentiunt, mali autem & semper bonis, quoad possunt resistunt, & sibi semper dissentiunt, & semper inter eosurgia sunt, quia superbi sunt, similiter qui sub ipsis sunt homines mali, semper à bonis dissentiunt, & nihilominus contra semetipsos diuisi sunt, regnum aduersus regnum, ciuitas contra ciuitatem, domus contra domum, vir in virum. & quamuis aliqui sint interdū consanguinitate iuncti, attamen nulla fides regni socijs, omnib; potestas impatiens consortis erit.

Quale prælium sit inter bonos & malos principes.

CAP. VI.

Vndè autem principibus malis contra principes bonos vis vlla præliandi? Vndè virtus resistendi? Vndè facultas contradicendi? Ex causis, ex hominum siue populorum peccatis. Præliantur quippe in campo iustitiæ, conflictu iudicij. Mali pugnant accusando, boni pugnant defendendo, iudice deo. In quantum magna & vera accusatio, in quantum tarda & inuoluta est defensio. Exempli gratia, Magna & vera fuit accusatoris accusatio, contra decem tribus Israel, quæ appellabantur Samaria, diuisæ à domo David, & à tribu Iuda. Magna (inquam) accusatio principis Assyriorum, quicunq; fuerit ille angelus malus, quod nunquā recessissent à peccatis Hieroboam, qui peccare facit Israel, & incorrigibiles fuerunt, toties audito per prophetas verbo domini, factis apud se per Heliam & Heliæum, tot signis, tot prodigijs. Et magna quidem, sed non tam magna erat accusatio principis Persarum contra Iudæos, qui captiui tenebatur sub rege Persarum, quia peccauit quidem & tribus Iuda in Hierusalem, sicut decem tribus in Samaria, sed non tam pertinaciter. Nam aliqui ex regibus Iuda poenitentia egerunt, vt Manasses, aliqui etiam iusti fuerunt, vt populum correxerunt, vt Ezechias & Iosias. De regibus autem decem tribuum nullus (vt iam dictum est) recessit à peccatis Hieroboam. Magna igitur accusatio principis Assyriorum, & tam magna, vt nullus eos defendere poterit, quin iuste tenendi essent perpetua captiuitate captiui. Accusatio autem principis Persarū magna quidem, sed non tam magna fuit, vt deberet esse sub rege Persarum insolubilis Iudæorum captiuitas, quia non fuerat eorum, vel regum ipsorum insolubilis culpa, id est, sine regum aliquorum & populi publica vel communi poenitentia. Proinde resistit quidem mihi, inquit, princeps regni Persarum, subauditur, sed non vsquequaq; resistere mihi poterit, quia videlicet causa nostra modicè peccati & principi nostro Michaeli, qui solus adiutor meus est in omnibus his, locum facit iuste defendendi, quod non debeat perpetua captiuitate teneri, quia non in perpetuum à domino recessistis, imò poenitentia satisfactionem nonnunquam obrulistis, & nunc offertis.

Quomodo princeps Persarum resistit mihi XXI. diebus.

CAP. VII.

Quæ porro est ratio numeri huius. Princeps Persarum resistit mihi viginti & vno diebus? Videlicet, quia tot diebus expectatum & desideratum fuerat à Daniele responsum diuinum, tanto desiderio, vt propter idem dici meruerit vir desideriorum. Tot (inquam) diebus expectatum fuerat responsum. Nam in diebus illis ego Daniel (inquit) iugebā trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neq; ynguento vnctus sum, donec completerentur trium hebdomadarum dies. Trium hebdomadarum dies, viginti sunt & vnus. Itaq; tanquam de mora Daniel conqueretur, & tarditatis argueret angelum, vtroneam præter exultationem, cur non venerit à prima die luctus & ieiunij. Ex die primo (inquit) quo posuisti cor tuum ad affligendum te in conspectu dei tui, exaudita sunt verba tua, subauditur, pro tua persona, quia corā deo iustitia inuenta est in te, non tamen die primo veni propter sermones tuos, & ista causa fuit tarditatis, quia princeps regni Persarum resistit mihi, videlicet contradicēs, & asserens iniusta esse captiuitatis solutionem, & sic illo resistente, teq; in oratione & afflictione perseverante, transierunt viginti & vnus dies. & nunc veni tandem docere, quæ ventura sunt secundum iudicij dei misericordiam & veritatem, sic incipiens multa & admirabilia, tanquam historiam recitans, de futuris denunciat Danieli, quorum hic finis est. Qui autem docti fuerint, surgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates.

Quomodo, nobis orantibus, mali spiritus præliantur cum bonis.

CAP. VIII.

Terribile atque lamentabile hinc nobis datur documentum, vt sciamus causam esse apud dei iudicium, quoties in aliqua tribulatione, seu publica, seu priuata non cito exaudimur clamantes ad dominum. Scire namq; debemus, sanctos angelos inter deum & dei seruos administratores esse, nosq; in conspectu eorum psallere & orare, semperq; illos paratos esse ad offerendas deo orationes ecclesiæ. Scire etiam debemus, angelos contra malos venire, & contradicere illis, atq; resistere, & cum sint iniusti, nostræ contra nos declamare causas iniustitiæ, quod

I iij videlicet

Esai. 38 videlicet exaudiri non debeamus; eo quod neque plena fide oremus, neque propositis nobis exauditionis condiciones obleremus, que sunt eiusmodi. Solue cogitationes impetratis. Solue facitulos deprimentes. dimitte eos, qui confracti sunt, liberos. & omne opus disrumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudus, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet, clamabis, & dicit, Ecce adsum. Cum igitur inuocamus, & dominus non exaudiat, dum clamamus, & non dicit, Ecce adsum, scire debemus, sanctis angelis inuocationes atque clamores nostros deo offerentibus referre & contradicere malos, habentes in manibus accusationem, iacula que sunt peccata nostra, non redempta iam dictis misericordie operibus, que dominus in conditione posuit, si iuste exaudiri desideramus. Sed iam coepa prosequamur.

Quomodo sit intelligendum, quod dictum est: Ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi tibi iuxta regem Persarum. CAP. IX.

Danic. 10. **E**cce (inquit) Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi tibi iuxta regem Persarum. Ac deinceps, Et nunc reuertar, ut praeliar aduersus principem Persarum. Cum enim egredere, apparuit princeps Græcorum veniens. Notanda est hæc litera, quia remansi dicit, non iuxta principem Persarum, sed iuxta regem Persarum. Rex namque Persarum homo erat Darius vel Cyrus, cum quo vel iuxta quem, quod melius dicitur, bonum angelum remanere oportebat, quia captiuorum causa hoc exigebat. Princeps autem Persarum angelus malus erat, iuxta quem non remanere, sed aduersus quem praeliari bonum angelum decebat. Quid commodi, quid boni fructus inde prouenerit, ex eo quod iuxta regem Persarum bonus iste angelus remansit, & aduersus principem Persarum praeliatus est, non opus est querere, quia notum & iam superius tractatum est, qualiter rex Persarum instinctu dei Iudæorum captiuitatem soluit, & de reedificando magni dei templo decretum edixit, & deinde qualiter alius rex Persarum Astuerus retentus fuit, ne pessimum Aman Agagite hostis Iudæorum consilium perficeret, imò malitiae eius machinationes in caput eius retorqueret. Vnde hæc tam feliciter euenerunt, nisi quia bonus iste angelus remansit iuxta regem Persarum, videlicet administrans consilium bonum: Spiritus enim (inquit Apostolus) administratorij sunt, & quia praeliatus est aduersus sibi resistentem angelum malum, principem Persarum, offerendo deo orationes, & defendendo causam captiuorum. Magna sunt hæc & digna, ut pro illorum effectu sancti principes cælorum, praeliarentur, si memoriter teneas, quod iam sæpe diximus, quia referatio generis illius, preparatio erat aduentus Christi Iesu, ut esset, vnde illo nascente verbum promissionis impleteret. Vnde gaudere & letari habebant, non solum iste praeliator angelus, & Michael adiutor eius, sed & omnes angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, virtutes, cherubim, atque seraphim, cum omnibus hominibus bonæ voluntatis.

Quomodo sit intelligendum, quod ait: Cum enim egredere, apparuit princeps Græcorum veniens. CAP. X.

Danic. 10. **S**ed ecce aliud malum. Cum enim (inquit) egredere, apparuit princeps Græcorum veniens, subauditur, ad obrinendum vel acquiendum Macedonibus imperium, sub quo videlicet imperio, filij populi tui multa passuri sunt. Iam tunc apparebat, iam tunc veniebat regnum Græcorum, agitante populos Græciæ isto, quem dicit principem Græcorum. Nec mirum, si iam videbat angelus bonus in conspectu dei stans, & ab ipso egrediens, & ad ipsum regrediens, non (inquam) mirum, si iam videbat venire incipientem eiusmodi principem, quia videlicet iam tunc magna Græci facere incipiebant. Promptum est volenti ex historijs recollere, quanta postmodum Græci, maximeque Athenienses & fecerunt & passi sunt, qui præcipui vel primi Græcorum in rebus bellicis extiterunt, quippe quorum opera, inquit Pompeius Trogus, effectum maiora quam dicto fuere, que non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gestam fidem peracta sunt. Sub istis temporibus quando Danieli visiones istæ reuelabantur, ipsum Darium à Cyro, tertium regem Persarum, cuius tempore hæc Danieli angelus in visione locutus est, Athenienses vicerunt. Cognito namque Darius, quod Athenienses hostibus contra se auxilium tulissent, omnem imperum belli in eos conuertit. Cuius aduentu audito, Athenienses auxilium à Lacedæmonijs petierunt, & magna cum alacritate animorum hostibus obuiam venerunt. Pugnatum est tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares, ducenta millia Persæ eo prelio siue naufragio amiserunt. Claret itaque, quomodo dictum sit, Cum enim egredere, apparuit princeps Græcorum veniens, quia iam tunc Persæ à Græcis vinci incipiebant, & deinde Dario decedente, cum filius eius Zerxes habens milia septingenta Græciam intrasset, vt non immerito proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata, Græciamque omnem vix capere eius exercitum potuisse, duobus prælijs terrestribus. & tertio nauali prælio, in quo decies centum millium numero naues habuisse dicuntur, victi sunt, & introitus regis eorum in Græciam

Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Mirum dictum, & veteres recensentibus historijs perspicuum est, quod crudeliter mali illi principes, angeli truces per eadē tempora Iuferunt in sanguine humano, nunc Græcis Græcos, nunc iridem Græcis cædenibus & occidentibus Persas impacabili furore, ita vt non ignores, cur dictum sit, Mundum in maligno possum fuisse vel esse, cuius videlicet maligni diaboli principes suffraganei erant, illi iam dicti, qui quontiam principabantur illis, non poterat pax esse impijs.

Quomodo regnum Græcorum originem cepit.

CAP. XI.

Dixisse nos arbitramur de principe Græcorum, qualiter venire cepit, iam dicendum est, qualiter peruenerit, qualiter regnum Græcorum siue Macedonum (qui profectò Græci sunt) autem imperium cum cæteris gentibus Iudæam quoque tenuerit, & per quem illa facta sint, que facienda superior visio demonstrauit in cornu modico quod subortus est ex quatuor cornibus hirci supra memorati. Post annos imperij Persici plus minus ducentos viginti, Alexander Macedo decedente Philippo in regnum successit, eodem (vt putabatur) Philippo genitus, virtute & diuitijs patre maior. Porro, si verum memorant, qui de illo scriperunt, vterque illum adduxit in regnum, & cum peruenerit iam dictus ille malus princeps Græcorum, permittente deo, cuius permisso semper iusta est, licet malignorum principum voluntas siue intentio semper sit iniusta. Ferunt namque gestorum eius scriptores, Nestanebum quendam maleficum per maleficia transfiguratum, in cornu Iouis dæmonium, quem dicunt Hammonem, Olimpiadis vxoris Philippi inisse concubitum, atque exinde Alexandrum hunc fuisse generatum. Ferunt & hoc alij, quia nocte cum mater Olimpias concepit, visa est per quietem cum ingenti serpente voluari. Vtraque hæc dicta scriptorum satis sibi consentiunt, nisi quod ab altero plus, & ab altero minus est dictum, & vtroque libenter audimus, quod hoc vel illud dicere, est testificari, quod illic non defuerit malignorum cooperatio spirituum, vbi conceptus est talis vir, talis futurus prædo terrarum, & (vt ait quidam insignis author) non vile mundo æditus exemplum tot gentes esse sub vno posse viro.

Regem Alexandrum se Hammonis filium videri voluisse, idque per hircum caprarum, qui terram non tangebatur, Danieli significatum fuisse.

CAP. XII.

Propter felicitatem prædæ suæ, qua prædatus est mundum, & propter inuisitum fortitudinem celeritatemque victoriarum præsignatus est per cornu insigne, quod habebat (inquit Aristoteles) hircus inter oculos suos. Puer namque acerrimus literarum studijs eruditus fuisse dicitur, & deinde per quinquennium creuisse sub Aristotele omnium philosophorum nobilissimo doctore, adeptus imperium, regem se terrarum omnium ac mundi appellari iussit, Tantæ superbie fuit, vt de se plus quæ de homine iuberet censerit, & id ipsum materij suæ conceptionis opprobrium, quod iam ante nullis auditu fuerat, vertit in gloriam sibi. Denique, vt ait idem scriptores, Philippus vltimo propè vitæ suæ tempore filium suum non esse palam prædicauerat, qua ex causa Olimpiadem velut stupri comperatam repudiauerat. Siquidem ipsa Olimpias Philippo confessa fuerat, se Alexandrum, non ex eo, sed à serpente (vt iam dictum est) ingentis magnitudinis concepissem, quod non aliud, nisi adulterij Nestanebi per maleficia transfigurati, seque Hammonem esse, dicitur. Igitur Alexandri, cum ad louem Hammonem pergeret, respõsa peturus sui sit vultus. Fuerat namque Philippus in spectaculis à quodam nobili iuvene, nemine suspecto obruncatus. Respondetur, patrem eius nec interfici posse, nec mori, regis Philippi penè peractam vltionem, Comitibusque eius hoc fuit responsum, vt Alexandri pro deo, non pro rege eolent. Ob tantam cordis eius superbiam reor sic visum, & sic dictum, quia hircus caprarum veniebat ab occidente super faciem totius terræ, & non tangebatur terram. Vt sit sensus, quia generationem suam non terrenam, sed diuinam censerit voluit. Nam & moriens ad postremum in templo Hammonis, vt patris sui dei, corpus suum condidit iussit.

Quomodo Alexander Hierosolyman venerit, & principem sacerdotum vestibus sacris indutum veneratus sit.

CAP. XIII.

Necdum causam commemorat, vt hircus ille scilicet regnum Græcorum, Iudam & Hierusalem, templumque nuper deruina & igne Chaldæorum resuscitatum, deualtaret, neque cornu illud insigne ad hoc fuerat deputatum, vt faceret quod faciendum erat per aliud cornu eiusdem hirci, iuxta visionis supra memoratæ mysterij. Sciendum quippe, quia non nisi ob causas manifestas, non nisi ob scelera grandia contigit, vt vel Nabuchodonosor locum illi prius, vel Antiochus deservire redderet posterius. Causas, præcedentis, id est, Babylonicæ tempestatis suo loco diximus, causas sequentes postmodum dicemus. Igitur intendebat quidem diabolus contra deum,

Principes.

Græcorum
origo.

Aristoteles
omniū phi
losofhorū
doctissimū.

Philippi in
terrefactor
Pausanias.

Veneratio
principum
sacerdotū.

contra promissionis dei verbum vibrare illud hirci cornu magnum, sed permiffus non est, imò manifesta dei virtute locus ille defensus est. Cum enim idem Alexander Hierosolymam adueniret, Phœnices (ait Iosephus) & Chaldæi secum reputabant, quia quicquid potuissent furor imperialis in ciuitatem, & ipse committeret, & ipsos committere permitteret, & principem sacerdotum summis afficeret contumelijs. At idem princeps sacerdotum, nomine Iaddi, diuina visione præmonitus fuerat, vt confideret, fertilesq; ciuitatem ornaret, portasq; protinus aperiret. Et alij quidem cum veste alba, ipse aurem & reliqui sacerdotes cum legitimis stolis occurrerent, sperantes, nihil seum pati deo prouidente. Hoc factò, venit è diuerso quàm putabant iam dicitur Phœnices, & Chaldæi. Nam Alexander videns multitudinem vestibus albis indutam, antistites verò cum byssinis stolis, & principem sacerdotum cum tunica hyacinthina, & aurea stola, super caput habentem cydarim & laminam auream, in qua scriptum erat dei nomen, adijc solus, & nomen adorauit, & principem sacerdotum primus veneratus est. Super hoc Syria regibus & reliquis stupentibus, corruptamq; regis mentem putantibus, cum vnus ex omnibus interrogasset eum, dicens. Cur, cum omnibus adorantibus, ipse adorasset principem sacerdotum gentis Iudææ. Non hinc (inquit ille) adorauit, sed deum, cuius principatu sacerdotij functus est, nam per somnium in huiusmodi cum habitu conspexi. Præclara victoriæ pars, victorie nominis vel verbi dei, taliter ob adimplendam veritatem promissionis, illam gentem referuntis atq; defendentis, vt regnorum capita sibi humiliaret, dum & Babylonis caput Nabuchodonosor prophetam eius precidens adoraret, & Macedonum diadema magnus Alexander in sacerdotis ornatu nomen dei nihilominus adoraret, & eorum medius tempore potentissimus Perlarum Mædorumq; rex mysteriorum victoriosæ passionis eius, sicut suo loco dictum est, apenso Aman in patibulo, licet ignorans concelebrat.

Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus vita decesserit.

CAPVT XIII.

Daniel. 5.

Quomodo tandem cornu illud fractum est? Hirci enim caprarum (ait scriptura) factus est magnus nimis, cumq; creuisset, fractum est cornu magnū. Quomodo fractū est? Quomodo mortuus est, qui æstimabatur, & estimari volebat immortalis, magnus Alexander? Venerat Babyloniam, & ibi per insidias veneni accepit poculum, cuius veneni tanta vis fuisse dicitur, vt non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri nisi in vngula equi poterit. Accepto poculo, media portione, repente velut telo confixus, ingemuit, elatusq; conuulsio semianimis ita amarè cruciatus est, vt ferrum in remedia posceret, tactumq; hominum velut vulnera indolesceret. Sexta die discessit Alexander, mensē vnū & annos tres & triginta natus, cuius tēporis tam breuissimi nunc idcirco meminimus, vt recogites, qualis vel quanta esse possit causa huius iuuenuli in iudicio antiqui dierum super thronum sedentis, & iudicantis de bestijs illis, quarum tertia bestia fuit hic pardus, id est, per pardum signatus, & iudicatus atque superbus. Quale enim est, cum contemplatione illius antiqui, videre iuuenem temporis tantilli rapientem regnum, quod idem antiquus disponere debuit, seque appellari iubentem terrarum omnium regem ac totius mundi. Nimirum tale est, imò longè ridiculosus est, quàm si locusta subleuat, & pro breui saltu gigantem se haberi velit, tam magnum vt cœlum contingat. Iam dudum de isto & de cæteris irruerentibus, & in republica eiusdem antiqui dierum rapinam regnorum facientibus dictum fuerat. Perijt memoria eorum cum sonitu, & dominus in æternum permanet, qui & permanens dicit. Consiliū meum stabit, & voluntas mea fiet, subauditur, vt ille solus vincat, solus regnet atque imperet, qui antiquus à me præcæctus est, quia verum & maternum est antiquitatis meæ iudicium, vt solus ille rex sit omnium, per quem solum omnia facta sunt.

Fractò cornu, alia quatuor succreuisse, ideoq; draconem, cum septem tantum capita habeat, decem tamen diademata gestare.

CAP. XV.

Fractò cornu hirci magno, orta sunt (inquit) cornua quatuor super illud per quatuor ventos cœli. Id est, mortuo Alexandro magno, diuisum est regnum eius in partes quatuor, & laceratū est etiam in externos, exceptis his quatuor regnis, Macedonijs, Asiæ, Syriæ, & Aegypti. In Aegypto enim primus regnauit Prolomæus Lagi filius, id est, ad meridiē. In Macedonia Philippus, qui & Arideus frater Alexandri, id est, ad occidentē. In Syria & Babylone Seleucus, qui & Nicanor. I ad orientē. In Asia & Ponto Antigonus, id est, ad septentrionē. Hoc secundū plagas totius orbis. Cæterum quæ in Iudæa est ad aquilonem Syriam, & ad meridiē Aegyptū habet. Hic iam illud occasio suggerit, quòd in Apocalypsi draco siue bestia hæc, cuius cōtra verbum dei præla præsentis operis intentio recensenda suscepit, capita quidem septem, & in capitibus suis septem diademata, decem verò scribitur habere cornua. Nam ecce (inquit) draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem diademata. Cur ita sit, præfens locus vigilanter obseruatus inuit, quia videlicet dicit in vno ex septē regnis, quæ

Apoca. 12.

quæ sunt septem capita draconis pro vno rege Alexandrò decedente, quatuor succedunt & imponunt sibi omnes diademata, crescit numerus regum, & decem sunt reges septem regnorum, per quæ (vt iam sæpe dictum est) hoc agere insinit draco diabolus, vt irritum fieret promissionis dei verbum. Nam & si in quatuor partes diuisum est regnum Macedoniæ, pro vno tamen imperio computatum vsq; ad Romanorum imperium, & vna tantum pars, scilicet Syriæ regnum per Antiochum Epiphanem draconis eius maliciam, id est, seuum contra testamentum dei, crudeliter exercuit persecutionem.

Antiochum per cornu paruum, quod de vno ex quatuor exierit, significatum fuisse.

CAPVT XVI.

Primus (vt iam dictum est) post mortem Alexandri, Syriæ regnauit Seleucus, cognomento Nicanor, secundus Antiochus, qui appellatus est Soter, tertius & ipse Antiochus, qui vocabatur Theos, id est, deus, quartus Seleucus, qui cognominatus est Callinicus, quintus Seleucus, cognomento Ceraunus, sextus Antiochus frater Seleuci, qui appellatus est magnus, septimus Seleucus filius Antiochi magni, octauus Antiochus, qui appellatus est Epiphanes frater Seleuci, iste est radix peccatrix, de quo primus liber Machabæorum sic incipit. Ex exijt ex eis radix peccatrix Antiochus illustris filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obles, & regnauit in anno centesimo & septimo regni Græcorum. Iste est quem ita prophetica visio designat. De vno autem ex quatuor cornibus egressum est cornu vnum modicum, id est, de Seleuco, qui cognominatus est Nicanor (vt iam dictū est) exijt iste Antiochus octauus ab illo, rex virtute modicus, arrogantia magnus. Et factum est cornu illud magnum contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & cœculauit eas, & vsq; ad principē fortitudinis magnificatus est, & ruit ab eo iuge sacrificiū, & deiecit locū sanctificationis eius, sicut in Machabæorū libris narratur. Hanc malorum partem declamare, nostri propositi est. Nam cætera regni illius mala, quæ contra semetipsum, Alexandri principes & duces seu comites mox facti reges gesserunt, ad presens non pertinet negotium, quia videlicet contra dei testamentum manus suas vel arma sua non extulerunt, sed suum inuicem sanguinem male prodigi biberunt. Sunt historię, quas quicumq; legit, planè animaduertere potest, Alexandrū non degenerasse à serpente, imò dæmonio, de quo sub nomine Hammonis fuisse conceptum se, ipse gloriatus est, cuius videlicet Alexandri superbiam, celerem cadens in mortem, cædium plurimarum seminarium fuit, suosq; domesticos contra semetipsum diuisit odijs viperæ, discordijs serpentinis.

Malach. 4.

Daniel. 8.

Onyæ primū sanguine quintum hoc draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse.

CAPVT XVII.

Principium sanguinis, quo caput istud draconis, caput quintum maduit, & rufum cepit fieri, cædes Onyæ pontificis extitit pij, & mala odio habentis, propter cuius pietatem, cū leges adhuc optime custodirentur, & sancta ciuitas in omni pace habitaretur, sebat, vt ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent, ita vt Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerij sacrificiorum pertinentes. Vita exceleserat Seleucus, regnumq; suscepit Antiochus, qui Epiphanes, id est, nobilis appellabatur. Regē illo falso nobili, & verè ignobili regnante, Menelaus qui Onyas dictus fuerat, sed Græcorum æmulatus gloriam, inter cætera gentilis ritus insignia, Græcum quoq; nomen assumpserat, vt vocaretur Menelaus. Aurea quædam vasa templo furatus, alia donauerat, alia vendiderat, ob quam rem cū argueretur ab Onya, egit vt ab Andronico, cui partem valorū dederat, Onyas interficeretur, & ita factū est. Occisus itaq; est propter iustitiam, primus in acie sanctorū martyrum Machabæorū, de quibus deo donante nunc erit dicendū. Vir in vita sua, & post mortem suam venerabile habens testimoniū, quod fuerit vir bonus & benignus, vni verecūdus, modestus moribus, & eloquio decorus, atq; à puero in virtutibus exercitatus. Primus in hunc persecutionem egit frater ipsius Iason, qui patrio nomine dictus fuerat Iesus, sed sicut de Menelao iam dictum est, Græcas patriæ legi præferens glorias, Græcum in primis vocabulum assumpserat, vt vocaretur Iason. Iste ambiens summum sacerdotium pecunijs oblati, impius facile obtinuit apud regem impium, post hoc vitam quoq; vt iam dictum est, amisit Onyas propter iustitiam.

Quibus peccatis populus meruerit, vt deus per Antiochum eos affligeret.

CAPVT XVIII.

Dicendum iam in primis, qualia propter peccata permiffum ac iustum fuit ante deum, vt potestatem haberet caput illud nequissimū aduersus testamentum dei, talem, tam magnam vt penè periclitata fuerit spes promissionis, quam (vt sæpe dictum est) in mente tunc habebat ecclesia, secundum similitudinem mulieris in vtero habentis. Malum ipsorum primum ab ipsis

Pfal. 38.

ipſis proceſſit, ita vt exigeret iuſtitia fieri, quod faciendū eſſe dixerat in Dauid deus, in ſermo- nibus ſuis iuſtus, & vincens cū iudicatur. Viſitabo, inquit, in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū. A ſeo naſq; vt occideretur Onyas pontifex pius, propter quē (vt iam dictū eſt) leges optimē cuſtodiabantur, prædicti Iſaon & Menelaus, & multi ab ipſis perſuaſi, acceſſerunt ad Antiochum, & ad notitiā eius perduxerunt, q̄ vellent patrias relinquere leges, & conuerſionem & mores obſeruare Græcorū, Rogauerunt ergo eum, vt permitteret eis ædificare gymnaſium Hieroſolymis. Eſt autē gymnaſium nudorū exercitiū, quo iuuenes nudi luſtantes le exercebant. Gymnos græcē, nudus latinē. Cūq; conſeſſet Antiochus, circuncionem ſuā (inquit Iosephus) velauerūt, vt non appaerent Græcis eſſe diſſimiles. Quod ille dicit, & velauerunt circuncionē ſuam, hoc eſt quod ait ſcriptura libri Machabæorū, Et fecerūt ſibi præputia. Circuncionis naſq; impoſſibile erat ſibi facere præputia, niſi velando circuncionē, ne appaereret q̄ nō haberent præputia. Hoc faciendo reſeſſerunt, inquit, à teſtamento ſancto, ſubauditur, quod pepigit deus cum Abraham, in quo eſt promiſſio ſeminis quod eſt Chriſtus, cuius videlicet promiſſionis fidē in eo negauerunt, quōd circuncionem ſignaculū fidei velādo præputia ſibi fecerunt, & ira veraciter à teſtamento ſancto reſeſſerunt.

1. Macha. 1. Gymnaſiū.

Quibus ſucceſſibus populi flagitia aucta fuerint. CAP. XIX.

Initium dolorum fuit hoc, quod nimirum acerſierunt ſibi met vltro. Hoc initium ſtatim ſequitur eſt profectus, & ſucceſſit incrementū. Etenim auſus eſt ſub ipſa arce ſion gymnaſium conſtituere, auſus eſt etiam optimos quoſq; Ephæborum in lupanariis ponere. Erat autē (inquit ſcriptura) hoc non initium, ſed incrementum quoddā, & profectus gentilis & alienigenæ conuerſationis, & propter impij & non ſacerdotis Iſaonis, nefariū & inauditum ſcelus, ita vt ſacerdotes iam nō circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempno templo, & ſacrificijs neglectis, ſeſtinarēt participes fieri paleſtræ & præbitionis eius iniuſtæ, & in exercitijs diſci, & patrios quidem honores niſi habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur. Vbi tales erant ſacerdotes, qualis putas erat populus? Vbi occiſo Onya pontifice pio, ſuſſectus Iſaon impius, & non ſacerdos, optimos Ephæborū in lupanariis ponebat, putas qualis erat iuuentus tā egregij pontificis alumna? Nam vtiq; locus & tempus erat, vt veniret ſuper eos ſententia maledictionū illa, quæ in libro Deuteronomij quatenus fierent in exemplū ſubuerſionis Sodomæ & Gomorrae, Adaniae & Seboim, quas ſubuertit dñs in ira ſua, & in furore ſuo. Niſi teneret dominū dei iuramentum ſuū, quod iurauerat ad Abrahā & ad Dauid pro ſemine quod erat Chriſtus, natiurus ex illis, Elaia quoq; teſtante, cū dicit. Niſi dominus exercitū reliquiſſet nobis ſemen, quali Sodomā fuiſſemus, & quali Gomorra ſimiles eſſemus. Hæc idcirco dicta ſunt, vt appareat aliquatenus æquitas iuſti iudicij dei, quia niſi ſola gratia reſeruare voluiſſet gentē illam, propter adimplendam veritatē promiſſionis, non tantū ſeſtictis manibus impij Antiochi, verumetiam tali penē iuſti fuiſſet illos ſubijci, quali Sodomā, vel Gomorra ſuccubuit. Nam etiā grauitas erat peccatū iſtorum ſcriptā legem habentium, q̄ Sodomorum legem huiusmodi non habentium.

Deute. 28.

Gene. 19. Eſaia 1.

Quid ſit quod dominus per Zachariam dixit, Quia ego iratus fui parum, ipſi verō addiderunt in malum. CAP. XX.

Zache. 1.

Ecce autem illud occurrit, quod in Zacharia propheta dominus exercitiū præmittens. Zelatus ſum Hieroſalem & ſion zelo magno, & ira magna irarcor ſuper gentes opulētas, continuū cauſam iſtam ſubiungit, Quia ego iratus ſum parum, ipſi verō addiderunt in malum. Et eſt ſenſus, ego zelo bono ductus, viſitauit in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, poteſtatem dādo gentibus, vt eos aſſigerent parum. Ipſi autem quibus permiſi poteſtatem, permiſſo abutentes exceſſerunt modum. Nunc ergo diſcretē attendendum, & atentē diſcernendum eſt, quid iuſtus deus fieri voluerit illi populo iratus parum, & quid gentes, vt tunc temporis erant Græci, plus faciendo addiderunt in malum. Quod vt commodius fiat, dicendum in primis in quo ſit ira dei parua, iuxta quam dicit, Quia ego iratus ſum parum, & in quo ira eius magna, iuxta quam loquitur. Et ira magna ego irarcor ſuper gentes opulētas. Simulq; & illud conſiderabitur, quia paruam iram ſuam zelum vocat, dicēdo. Zelatus ſum Hieroſalem, & ſion zelo magno. Et contra magnam ipſius miſericordiam, & paruā eiſdem oportunum erit diſtinguere miſericordiam, quia ſicut magna ira magna eſt oppoſita miſericordia, quam Dauid poſtulat, dicens. Miſerere mei deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. ita & paruæ iræ oppoſitam conſtat eſſe paruam miſericordiam, quam in Oſee qualis ſit audiuiſmus, deo dicente. Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? miſericordia veſtra quali nubes matutina, & quali roſes mane pertranſiens.

Pfal. 50.

Oſee 6.

Ira dei parua.

Ira dei parua, iuxta quam dicit, quia ego iratus ſum parū, ſubauditur Hieroſalē & ſion. Ira parua, virga diſcipline eſt, ſcilicet temporalis aſſictio ſiue vexatio, valens ad hoc vt intellectum det adiuſti, ne forſe Hieroſalem ſiue ſion, ſcilicet electa quælibet anima temporalibus bonis

Quid ſit, deum irarſi parum.

CAP. XXI.

bonis inebriata conſopiat, & auditus eius intellectum verbi dei non habeat, in quo eſt vita æterna. Talis ira zelus rectē vocatur, dicente ipſo. Zelatus ſum Hieroſalem & ſion zelo magno, veluti cū vir diligens dilectam ſuam forſiter æmulatur euntem poſt amatores ſuos. Ecce, inquiens, ego ſepiam viam tuā ſpinis, & ſepiam eā maceria, & ſemitas ſuas inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & nō inueniet, & dicit. Vadam & reuertar ad virū meū priorē, quia bene mihi erat tunc magis q̄ nunc. Porro ira dei magna eſt, quod non zelatur, quemadmodū in Hieremia dicit ipſe. Cū zelus meus reſeſſerit à te, & execrationem animam nō requirit, neq; ſepit viam eius ſpinis, vt aduerſis offenſa reuertar ad creatorē ſuum. Iuxta quod in ſalmo dictū eſt. Secundū multitudinē iræ ſuæ nō quæret. Huic iræ magnæ, magna eſt oppoſita miſericordia. De qua cū dixiſſet ad Dauid in iuramento ſuo. Viſitabo in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū (ſubaudit filiorū Dauid) continuū ſubiunxit. Miſericordiā autem meā non diſpergam ab eo. Quanam eſt illa miſericordia, niſi promiſſio tunc adimplenda, nunc autē impleta? Nā & alibi. Deus (inquit) ſuſceptor meus. Deus meus miſericordia mea. Deus meus, inquam, ſcilicet Chriſtus qui eſt ſuper omnia benedictus deus in ſecula, quē profectō in ſua perſona, id eſt, de ſemetipſo proloquens Dauid, ſuſceptor ſui potuit dicere, quia futurū erat, & factū eſt, vt deus ſuus, verbū dei, verbum deus ſuſciperet ipſum Dauid, ſuſciperet carnem noſtram hominem verū de ſemine ipſius Dauid. Hæc miſericordia tam magna, fructus eſt illius benedictionis, qua pater Iſaac iuniorē filiū ſuum Iacob benedicens, Seruiant, inquit, tibi populi, & adorent te tribus. Eſto dominus fratru tuorum, & incurrentur ante te filij matris tue. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, qui autem benedixerit tibi, be nedictionibus repleatur. Eo naſq; illa benedictio tendebat, vt deus noſter miſericordia noſtra, deus & homo Chriſtus de ſtirpe Iacob naceretur, quoniam reſponſum fuerat Rebecæ. Duæ gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi ex ventre tuo diuidentur. Et idcirco fieri nō poterat, vt ex ambobus naceretur, vt pote diuiſus Iacob & Eſau. Illa benedictio (quā ſortitus eſt eiulans Eſau dicēte patre. In pinguedine terræ, & in rore cœli deſuper erit benedictio tua) miſericordia parua eſt, paruæ iræ dei, de qua iam dictum eſt, oppoſita.

Zacha. 1.

Osee 2.

Ira dei magna.

Pſalm. 9. Pſalm. 28.

Miſericordia quid.

Gene. 27.

Gene. 27.

Quid Antiochus addiderit in malum. CAP. XXII.

Iam ad id quod propoſuimus redeundū eſt, ſcilicet ad diſcernendum quid iuſtus deus fieri voluerit illi populo iratus parum. Et quid illa radix peccatrix Antiochi ille illuſtris, plus faciendo addiderit in malum. Vnam tantummodo & paruam miſericordiam (ſicut iam dictū eſt) ſortitus fuerat Eſau, ſcilicet, vt in pinguedine terræ & rore cœli deſuper, id eſt, bonis terrenis, & temporalibus diuitijs abundaret. Vtrāq; autē, videlicet & paruam & magnā miſericordiam Iacob in benedictione acceperat, quatenus eidem & de rore cœli & de pinguedine terræ daret abundantiam frumenti vini & olei, quæ paruā miſericordia eſt. Et ſemini eius, id eſt, Chriſto, ſeruirent populi, & adorarent eū tribus, quæ magna miſericordia eſt. Paruam illam miſericordiam, paruā ira deus abſtulit, quoties populū illū propter peccata gentibus deuaſtandum eradidit, ſicut ſcriptū eſt. Et tradidit eos in manus gentium, & dominati ſunt eorū qui oderunt eos, & tribulauerunt eos inimici eorū, & humiliati ſunt ſub manibus eorū. Ipſi verō addiderunt in malum, quoties hoc niſi ſunt, vt miſericordiā magnam, miſericordiā æternam auferrent eis, non vt ipſi poſſiderent, ſed ne fieret vlli hominī, neue eſſet apud yllum hominem fides dei, aut verbum promiſſionis, agitante illo diabolo dracone antiquo. Vt (exempli gratia) Nabuchodonolore regem Babylonis agitauit, quatenus tres pueros mitteret in caminum ignis, quia ſtatuum noluerunt adorare, quam ipſe fecit. Sed de illo & de cæteris iam dictum eſt, ad ea quæ impius geſſit Antiochus ſermo deuenit.

Quæ Antiochus Hieroſolymis fecerit, ad paruā dei irā pertinere. CAP. XXIII.

Postquam paratum eſt regnū in conſpectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Aegypti, vt regnaret ſuper duo regna. Poſtq; comprehēdit ciuitates munitas in terra Aegypti, & accepit ſpolia terræ Aegypti, conuertit & aſcendit ad Iſrael, & aſcendit Hieroſolymam in multitudine graui, & intrauit in ſanctificationē cū ſuperbia, & accepit altare aureū, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa & ornamenta, quæ in facie templi erāt & comminuit omnia, & c. vtiq; ad id quod dictū eſt. Secundum gloriam eius multiplicata eſt ignominia eius, & ſublinitas eius conuerſa eſt in luſtum. Hæc omnia ſecundum hunc modum, cuncta ſecundum hoc genus malorum direptio atq; comminutio vaſorum ſanctorū, direptio theſaurorum, & cædes hominum, planctus magnus in Iſrael, & in omni loco eorū gemitus principum & ſeniorū, inſirmatio iuuenum & virginū, lamentū maritorū, & luſtus maronariū, plaga magna ciuitatis & perditio populū multi (nam & ciuitatem ſuccedit Antiochus igni, domos quoq; & muros in circuitu deſtruxit.) Hæc, inquam, omnia pertinent ad irā paruā, iuxta quod ait ipſe dominus, quia ego iratus ſum parū. Parua naſq; hæc fuerūt, quia circa corpus omnia veſata ſunt bona tēporalia, bona caduca, & quādoq; deſutura citius ſuſtulerūt. De cauſa vel cupiditate eius, qua intrauit in Aegyptum

1. Macha. 8.

in Aegyptum bellum inferens nepotibus suis, id est, sororis suae filijs, Ptolemæo Philometori & fratri eius Ptolemæo Physicon ex Ptolemæo Epiphane genitus, & qualiter imperio Romanorū circumscriptus ac dereritus inde recesserit, recitare praesentis non est negotij, praesertim quia propositi sui viam tenens animus digniora prospicit, & ad ipsa tendit.

Quod Iudæos ad ritum gentilem coegerit, additamentum fuisse in malum.

CAPVT XXIII.

SEquuntur ea quae recte dicuntur additamentum eorum, quemadmodum ait. Ipsi vero addiderunt in malum. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus vnus, & misit libros per manus nuntiorū in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudæ, ut sequerentur leges gentium terræ, & prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo dei, & prohiberent celebrare sabbatum & dies solennes. Et iussit aedificare aras & templa & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos in circuitibus. Et quicunq; non fecissent verbum regis Antiochi, morerentur. Et aedificauit abominandum idolum desolationis super altare dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu aedificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura & sacrificabant, & libros legis dei combusserunt scindentes eos, & apud quemcunq; inueniebantur libri testamenti domini, & quicunq; obseruabant legem domini, secundum edictum regis trucidabant eum. Quis dubitet, quis discernere non queat, totum hoc additū esse super iram domini & patris, seruus aut filios suos non perdere, sed corripere volentis? Ego enim, inquit, iratus sum parum, scilicet visitando in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Ipsi vero addiderunt in malum, videlicet ad hoc tendente diabolo agitatore illorū, ut misericordiam meam auferrent ab eis, & irritum facerent verbū promissionis, tollendo legem, auferendo testamentū & libros testamenti, & ipsam quoq; gentem, ut dū non superesset gens vnde salus futura sperabatur, consequenter nec ipsa salus mundi Christus nasceretur.

Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse leuiathan.

CAPVT XXV.

PERpende nunc quā recte & quanta pro re, draco iste magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, vocetur etiam leuiathan, quod interpretatur, additamentū eorum. Quorum enim eorum, nisi septem capitum saepe dītorum? Ex quo dominus generi humano parū iratus dixit ad Adam. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes panem tuum cunctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in puluerem reuertēris. & emisit eum de paradiso voluptatis. Ex quo, inquam, suis quoq; electis taliter parum iratus, mortales eos esse & breui tempore viuere, & in laboribus breuē vitam ducere voluit, semper diabolus institit, ut magna quoq; ira adderetur illis, id est, ut morte animæ permanerent mortui. Amplius autem postquam ad Abraham factū est verbū promissionis, quo promissa est benedictio, quæ utiq; est destructio peccati & mortis, idem diabolus insanire coepit, & contra promissionem eandem quatenus nō fieret quod promissum fuerat, illa capita sua, de quibus nobis nunc sermo est, furiosius erexit, quæ nimirū quantum in ipsis fuit, maxime illi populo, quoties deus iratus est parū, addiderunt in malū, ut videlicet ablata illis libertate vitæ praesentis, auferrent etiam deum. Hoc est additamentū eorum, propter quod ipse qui addidit, siue qui addere voluit, dictus est leuiathan. Quod vocabulū nō alium quempiam, sed ipsum constat posuisse deū primū in Iob, cū dicit ad eum. Nunquid extrahere poteris leuiathan hamo, & lunc ligabis os eius? &c. Deinde in Esaia. In die illa visitabit dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super leuiathan serpentem ystem, & super leuiathan serpentem tortuosum, & occidet eum qui in mari est.

De ira dei magna, quæ sit.

CAP. XXVI.

QVid illa visitatione iustius, quid illo gladio durius? Gladius namq; durus & grandis & fortis, magna est ira dei, quā iste leuiathan generi humano, & illi præcipue genti, quæ verbū promissionis acceperat, superaddere voluit, ut auferretur illi misericordia, & non fieret quod promissum fuerat. Vnde animaduertere promptum est, valde iustum esse, ut & ipse serpens antiquus & omnia capita eius, omnes omnino impij, qui dicuntur & sunt membra diaboli vel corpus, gladium durum, gladium grandem & fortem, id est, magnam dei subeant iram, quoniam hanc ipsi superaddere voluerunt electis dei, paruum (ut iam dictū est) sustentibus iram. Perpulchrum simulq; terrificum est illic perspicere sensum huiusmodi, vbi dicit spiritus in Apocalypsi Iohannis. Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Sub audire nanque decet ad comparationem siue relationem minoris iræ, de qua iam dictū est magnam esse, vel dici illam, quam habet diabolus iræ. Si quidem & ratio docet, & Aristotelici quoq; volunt, paruum & magnum non absolute, sed relatione vocabula quantitatis esse. Vt

(verbi

(verbi gratia) cum dicitur, mus magnus, & mons paruus, respectu aliorū dicit intelligitur, quia paruus mons respectu montis maioris, & magnus mus sine dubio respectu minoris muris enunciat. Cum igitur dicit, Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Terræ & maris nominibus, omnes impios significans, pulchre subintelligitur parua ira, quæ finem accipit, & quam omnes electi pertransierunt talia passi, qualia possunt intelligi per illud dei dictum, Quia ego iratus sum parum. Diabolus nanque magnam habet iram super se positam, scilicet irrevocabilem damnationis aeternæ sententiam, & illam importat terræ & mari, id est, omnibus impijs. Qui cum deus fuisset, suis iratus parum, ipsi addiderunt in malum, ut auferrent illis misericordiae spem, ut inferrent illis obliuionē dei. Væ illis, quia diabolus, qui habet iram magnam, communicat eis, ut habeant ipsi quod addiderunt, siue addere voluerunt electis dei.

Paruum dei iram placari posse, magnam non posse.

CAP. XXVII.

QVomodo tandem remota est illa ira dei, qua tunc temporis iratus fuerat parum hostijs & muneribus? Hoc deniq; distat inter iram dei paruum, & iram dei magnam, quod ira dei magna non expiatur victimis & muneribus vsq; in aeternum. Sicut & ad beatum Iob de iam dicto leuiathan, id est, diabolo habente iram magnam dominus dicit. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Parua autem ira dei placari potest hostijs & muneribus, & sub lege, & in gratia dispositis, maxime autem his, quæ supra legem vel præceptum quicq; spontanea deuotione supererogauerit. Exempli gratia, tradendo corpus suum pro testamento dei. Quibus ergo victimis, quibus muneribus illa ira, qua nunc deus parum iratus fuerat, placata sit remota est? Non holocaustis arietum & raurorū, neq; in millibus agnorum pinguium, sed sicut in fornacem Babylonicam tres pueri missi, in animo contrito & spiritu humilitatis suscepti sunt, ita septem fratres cū matre sua passi meruere suscipi sacrificiū beneplacitum, per quod loco & omni populo irā domini placari dignū fuit. Vnde & statim post passionem illorū subiunctum est, Quia Iudas Machabeus, & qui cū illo erāt conuocantes cognatos, & eos qui permanerent in Iudaisimo, assumentes & inuocantes dominū, ut misereretur tēplo & ciuitati, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret, memoraretur quoq; iniquissimas mortes innocentium paruulorū, & armis vti coeperunt, deo nimirum confortante, & effectum tribuente. Ira enim domini (inquit scriptura) in misericordiam conuersa est.

Mulierem in vtero habentē, denuo parturisse & clamasse.

Cap. XXVIII.

QVis non audiuit clamores illius temporis, clamores mulieris in vtero habentis & parturienti clamantis? Saepè dictū est, & saepè dicendū est, nec fastidio esse debet, quia summa praesentis opulenti in mysteriū respicit signi magni & mirabilis, scilicet draconis ruli septem capita habentis, & ante mulierem, quæ erat paritura, stantis, ut cū pareret, filiū eius deuoraret. Clamabat mulier in vtero habēs & parturiens, clamabat ecclesia tēporis illius fidem & spem in verbo promissionis habens, & cruciabatur ut pareret, id est, desiderabat, & desiderando fatigabatur, ut promissiones suas de semine Abraham deus adimpleret. Quis, inquam, clamores temporis illius non audiuit? Vt mihi, Mathathias inquit, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ & sedere illic, cū datur in manibus inimicorum. Templum eius sicut homo ignobilis, vasa gloriae eius captiua abducta sunt. Item & ieiunauerunt, & induerunt se cilicijs, & cinerem sparserunt in capite suo, & desituerunt vestimenta sua, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies, & exclamauerunt voce magna in caelū dicentes. Quid faciemus istis, & quo eos ducemus? Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt. Et sacerdotes tui facti sunt in luctu & humilitate, & ecce nationes conuenerunt aduersum nos, ut nos disperdant. Tu scis quæ cogitant in nos. Conuenerat enim exercitus multorū millium, ut venirent in terram Iudæ, & disperderent eam. Ipsi autem cum pauci essent, & nunc clamemus dixerunt in caelum, & miserabitur nostrū deus, & conteret istos ante faciem nostram hodie. Plena est historia dierum illorum, rerumq; gestarum series clamoribus huiuscemodi, qui verè secundum mysterium praescriptum clamores erant mulieris in vtero habentis, & parturientis, & in parturiendo magnum cruciatum habentis.

Septem fratres Machabeos, & matrem eorum, præcipue cum paterentur, clamasse.

CAPVT XXIIX.

QVod si singularum desiderij gemitusq; anstmarū, quæ in illius magnæ mulieris persona vnū sunt, magnum clamor extitit ad deum. Quid de illa censes, quid putas de matre septem filiorū, quæ supra modum mirabilis, & honorū memoria digna, pereuntes septem filios sub vnus diei tempore conspexit? Deniq; bono quidē animo ferebat propter spem, quā in domino habebat, singulorū illorum horrabatur. Non ego, inquiens, vobis in vtero meo spiritū & animam donauit, neq; singulorū membra compēgi, sed mundi creator, qui formauit hominis naturam, quicq; omnium inuenit originem, & spem vobis iterū cum misericordia reddet & vitam.

K Bono

Leuiathan
quid inter-
pretetur.
Gene. 3.

Leuiathan
Iob 40.
Esaia 27.

Gladi⁹ du-
rus, magna
ira dei.

Apoca. 12.

Ibidem.

Zacha. 1.

Ira dei ma-
gna & par-
ua.

2. Macha. 8.

1. Macha. 2.

1. Macha. 4.

2. Macha. 3.

Bono quidem, inquam, animo propter spem futurę resurrectionis natorum supplicia mortescq; ferebat, sed nihilominus natura materno affectu dolebat, magnoque ad deum dolore clamabat. Et singuli quidem natorum in suo dolore, suaque pena clamabant. Mater autem, quę & nouissima post filios consumpta est, in mortibus omnium, in doloribus singulorum abundantius doluit, & altius clamauit. nec minor singulos mentis cruciatu peperit deo, quam cruciata est, dum singulos pareret mundo. Iraque saltem in vna matre illa pendere de vniuersa dierum illorum ecclesia, quam congruum, quam diuini horrois plenum fuerit, vel sit mysterium, draconem tor capitum stetit ante mulierem in utero habentem, scilicet venturum Christum fide expectantem, vt filium eius deuoraret, vt fidem promissionis de corde eius auferret. Quintum regnum illius draconis, regnum illud erat nequiter erectum, regnante Antiocho ad infestationem mulieris, quod nimirum in illa matre septem filiorum penę visibiliter apparuit. Ante istorum quidem, scilicet matris & septem filiorum passiones, multus sanguis ab Antiocho sulus fuerat, quę ad deum clamabat, sicut postmodum dictum est, vt vocem sanguinis ad se clamantis audiret. Sed istorum sanguis vocem grandiore habuit, & ad supernos auditus perueniens, irę finem imposuit.

Quod carne porcina vesci noluerint, passionis eorum causam fuisse, & quod mundis omnia munda.

CAP. XXX.

Noli attendere quali paruam passionis eorum causam, dum legis, quia contigit eos cum matre apprehensos compelli a rege, comedere contra sua carnes porcinas flagris & tauris cruciatis. Ille namq; carnes non solii porcine, verum etiam immolatię erant, id est, demonibus immolarię erant. Sicut enim in pæcedentibus habes, Altare etiam plenum erat illicitis, quę legibus prohibebantur. Ducebantur enim cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Et in primo Machabæorum libro manifestius dictum est, quia iussit Antiochus immolari carnes suillas & pecora cõmunia. Cum ergo audis carnes porcinas, subintellige etiam immolatię. Duplex certaminis causa, quia videlicet carnes porcinas lex inter immunda reprobauerat, & his vesci prohibuerat. Et quę immolant gentes (ait Apostolus) demoniis immolant, & non deo. Porro de causa vna, scilicet de eo quod litera legis hæc inter immunda reprobauerat, spiritus viuificans per euangelij gratiam nos liberat, dicente Apostolo, Omne quod in macello venit, manducate. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare. Item ad Timotheum. Quia omnis creatura dei bona, & nihil reiiciendum quod cũ gratiarũ actione percipitur, sanctificatur enim per verbum dei & orationem. Item ad Titum. Omnia munda mundis, conquinatis autem & infidelibus nihil mundum. In actibus quoq; Apostolorũ, vnum est (inquit) spiritus sancto & nobis, nihil vltra oneris vobis gentibus imponere, q̄ hæc necessaria, vt abstinereis vos ab immolatis simulachrorum, & suffocato, & fornicatione, & ea quę vobis fieri non vultis, alijs ne faciatis.

Qua ratione deus in Veteri lege, inter munda & immunda discreuerit.

CAPVT XXXI.

Non est hoc ex leuitate siue mutabilitate, sed ex iudicio & ratione, quod vnus idemque deus, & legem dedit de mundis & immundis, & in euangelio, siue per euangelij ministros dicit, omnia esse munda mundis, vtiliter huius rei consideratio procedit, si ritę perpendas, & quid de pæceptis suis ipse dicat in prophetis, & quid tunc euenerat, quando eiusmodi pæcepta dedit. In Ezechiele dicit. Eieci eos de terra Aegypti, & eduxi in desertũ, & dedi eis pæcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quę faciat homo, & viuat in eis. His dictis confestim culpans eos, quod pæcepta sua reprobassent, & post idola fuissent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis pæcepta non bona, & iudicia in quibus nõ viuūt, & pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vuluam. Ecce quanta differentia pæceptorum, alia pæcepta & iudicia bona quę faciat, & viuat in eis, alia non bona, in quibus non viuunt, ait, vt alla ab alijs, vt bona clarę discernamus a non bonis. Recurramus ad tempora, vel ad ordinem ipsorum, quomodo & quibus causis intercurrentibus tam differentia pæcepta dederit. Venerat ad montem Oreb, & locus est per Mosen, pæcepta vtiq; bona. Non habebis (inquiens) deos alienos coram me, &c. vsq; ad id. Non inibis cum gentibus fœdus, nec cum dijs eorum. Interea dum cum Mose loqueretur, fecerunt sibi vitulum constabilem, & adorauerunt, atq; hostias immolauerunt. Eatenus Moses populo non velata facie bona & vitalia dei pæcepta dederat. Deinde sub introeunte reatu vituli, faciem eius velari oportuit, quando loquebatur ad populum, & quę pæcepta dedit, ex tunc pæcepta bona non sunt, in quibus non viuunt, vt sunt hæc de mundis & immundis animalibus, de lepra corporum, de lepra vestimentorum, & de lepra domorum, & cætera eiusmodi, qualium vtiq; litera occidit, spiritus autem viuificat nunc reuelata facie Moyssi. Hęc idcirco nunc dicta sunt, vt constet rationabiliter in doctrina apostolica superfluas

superfluas duci disputationes propter ciborum differentias, quia videlicet manifeste (sicut iam dictum est) pæcepta huiusmodi non bona fuisse deus ipse asserit, quorum causa vt darentur, pæcedens pæuaricatio fuit, & cætera.

Septem fratres Machabæos pæcipuē venerabiles esse, quod resurrectionem mortuorum aperte confessi sunt.

CAP. XXXII.

De pijs martyribus sermo habitus ita claudatur, vt venerabiles nobis illos in euangelio Christi cæteris arbitremur. Quam ob causam, quia videlicet in passionibus suis, vbi pro testamento dei sua corpora tradiderunt, & grauissimis supplicijs subderunt, beatę resurrectionis fidem & spem sonora voce confessi & testificati sunt. Tu quidem scelestissime, ait vnus ex illis, in pæsentī vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternę vitę resurrectione suscipit. Alius linguam vt pæcideretur postulatus, & manus constanter proferens & extendens, e celo (inquit) ista possideo, sed propter dei leges nũc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Deinde sequens, cũ vexaretur, iamq; esset propinquus ad mortem, potius (inquit) est ab hominibus morti datos spem expectare a deo iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Mater quoq; ipsorum martyr & plura quam martyri, quę pereuntes septē filios sub vnus diei tempore conspiciens, bono animo leuabat propter spem, quam in domino habebat, adhortans illos. Mundi creator, inquit inter cætera, qui formauit hominis naturam, quiq; inuenit omnium originem, & spem vobis iterũ cum misericordia reddet & vitam. Et inclinata ad illum, qui reliquus erat filiorũ, nouissimum, inter cætera Dignus (inquit) fratribus tuis effectus suscipe mortem, vt in illa miseratione te cum fratribus tuis recipiã. Nobis igitur quorũ fidei summa resurrectio mortuorũ est per Iesum Christum, non abs re inter omnes sanctos veteris testamenti isti venerandi sunt, qui in suis pretiosis mortibus, tam piũ atq; clarũ sanctę resurrectionis testimonium cecinerunt.

NONI LIBRI FINIS.

RUPERI ABBATIS TVITIENSIS DE

VICTORIA VERBI DEI,

LIBER DECIMVS.

Sanctos per fidem vicisse regna.

CAPVT I.

SANCTI (inquit Apostolus) per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. In sancto victorum eiusmodi concilio, in fortium talium exercitu in clyto liberent aspiciamus bellatores Machabæos, Iudam & fratres eius ac socios, quorum bellica virtus, quorum labores & certamina gloriosa Christum saluatorem nobis quodammodo pepererunt, quia gentem suam, de qua Christus natus erat, & natus est, cum eam gentes delere vellent magnanimiter defenderunt, & illud iam dictum draconis caput quintum in rege Antiocho, eiusq; ducibus viriliter percusserunt verbo dei, verbo deo cooperante laboribus ipsorum, vt ille impius rex, sicut de illo ad Danielem fuerat pædictum, sine manu contereretur. Isti sunt paruulum illud auxilium, quod iam pæuisum atq; promissum fuerat, dicendo. Cumq; corruerint, subauditur, de populo plurimi, subleuabuntur auxilio paruulo. Nam si respicias multitudinem aduersariorum, si recogites millia castrorum hostilium, quid vel quantum erat Marathias de vico vel monte Modyn, cũ quinq; filijs & aliquot cognatis, & illis qui permanerant in Iudaismo popularibus suis. Reuera secundum numerum suum, paruulum fuisse auxilium, sed secundum fidem suã & dei misericordiam, maximum sibi & omni seculo pepererunt adiutorium.

Sanctos egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errasse in montibus.

CAPVT II.

Qui vnctionem habet ex deo, quę videlicet vnctio docet nos de omnibus, ait Iohannes Apostolus. Ipse congemiscere didicit, & cõgemiscit illis. Quia mala multa sunt experti egentes, angustiat, afflictus, in solitudinibus errantes in montibus, & in speluncis, & in cauernis terrę. Vna die vsq; ad mille animas hominum in deserto interfecti sunt in die sabbatorum, eo quod verebantur propter religionem & obseruantiam manu sibi met auxiliium ferre. Moriamur, dixerunt, in simplicitate nostra, & testes erunt super nos cælũ & terra, quod iniuste perditis nos. Sed quid sequitur. Et dixit yir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostri

K ij fecerunt,

fecerunt, & non pugnaverimus aduersus gentes pro animabus nostris, & iustificationibus nostris, citius disperdent nos à terra, & cogitauerunt die illa, dicentes. Omnis homo quicumque venerit ad nos in die sabbatorum, pugnabimus aduersum eum, & non moriemur omnes si cur mortui sunt fratres nostri in occultis. Et hæc tenus (inquit Iosephus) permanet nobis consuetudo pugnandi, etiam si rali die bella conflurant. Igitur qui (vt iam dictum est) vnctionem habet ex deo, & quem vnctio eius docet de omnibus, ipse scit, ipse intelligit, ipse in statera rationis appendit, multum in istis experimentum posse ostendit dictum Apostoli, dicentis. Egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis terræ. Et ista perpendens grates profundas agit afflicta illorum fidei. Quia veraciter in doloribus pepererunt nobis, parturierunt animæ illorum omni seculo æternæ fructum salutis, natiuitatem Iesu Christi veri & æterni saluatoris. Non dicimus, neque dicere possumus vel asserere, quod omnes illi cuiuscunque sexus vel ætatis tali tempestate cruciati, scientiam habuerint, vel habere potuerint, tantæ spei, tantæ expectationis in promissione, quæ dicta est ad Abraham beati seminis vtrius Iesu Christi, sed hoc admiramur in laude verbi dei, in firmamento proposito dei, quod multis etiam nescientibus amorem præcordialiter infudit conseruandi generis sui, atque defendendi, de quo nasci oportebat salutem generis humani, Christum dei filium secundum promissionis veritatem, promissionem veritatis. Quia deus verax est. Et clamabat ad eum humilitas peccatorum per os Dauid. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Galat. 3.

Psal. 50.

Quanta fuerit lætitia templi emundati, & renouati. CAP. III.

Quid de lætitia magna dicam, quæ facta est in populo de emundatione ac renouatione templi, quod contaminatum steterat per tres annos? Nam lætitia quam magna fuerit eorum in hymnis & confessionibus benedicientium dominum, Iosephus quoque testatur. Ab illo (inquiens) tempore per octo dies hanc renouationis templi festiuitatem celebramus, vocantes eam lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colendæ religionis apparuit. Quis nisi deus mentibus eorum tantum nominis sui infudit amorem, vt recuperationem loci, in quo nomen eius inuocaretur, tanta lætitia concelebraret, tamque luminosam ducerent, & per singulos annos octo diebus, quod eatenus non fiebat, celebrandam decernerent? Siquidem Salomon octo quidem diebus dedicationem celebrauit, & in die octauo dimisit populum. Sed non est scriptum, quod toridem, id est, octo diebus constituerit per singulos annos dedicationis eiusdem celebrari festiuitatem. Igitur & hoc in laude magna deo est ascribendum, cuius in manu sunt corda filiorum hominum, quia promissionis suæ memor, vt eam adimpleret, mittendo in plenitudinem temporis filium suum verbum suum egit infundendo desiderium, egit impendendo auxilium, quatenus gens ipsa, de qua promissionem adimpleri oportebat semetipsam defenderet, & locum.

Quam sedulo flagitauerit Chuno, vt proccinium. ij. Machabeorum, interpretaretur, idque se iam facturum.

CAPVT IIII.

NVnc ad illud (quod efflagitasti, & instanter exigit Chuno amatorum murenulas aureas facientium sponsæ, & dilectæ regis æterni valde familiaris) sermo præfens sese intendit, scilicet ad elucidandum quoad possibile erit, & deus donabit scripturam, quæ secundum Machabeorum librum quasi prologus vel proccinium præcedit. Vno eodemque tractatu diligens animus vtrunque efficere gessit, scilicet & magnitudinem dignitatemque eius, cuius iam breuiter meminimus, declarare lætitiæ pro renouatione templi, & scripturam aliquatenus elucidare iam dicti proccinii. Denique maximè circa illam renouationis templi lætitiæ scriptura illa versatur, talem habens intentionem, vt omnia omnino vbicumque sit Iudæus, vbicumque sit confessor verus, qui & nomine & re sit confessor, quod sua interpretatione signat hoc nomen, quod est Iudæus, de illa templi reparatione gratuletur, corde magno, & animo volente, ad aperto corde in lege dei, & in præceptis eius. Et reuera si causam, quam præ manibus habemus, attēdat Iudæus, si magnum dei negotium, quod propter implendas promissiones suas deus habebat esse hominibus, consideret, dei confessor verus causam habet, cur gratuletur, cur templi illud Machabeorum laboribus reparatum fuisse lætetur, suæque voces admisceat illorum vocibus deum benedicens in hymnis & confessionibus. Quod hodie quoque sanctam ecclesiam Christi per totum orbem facere non ignoramus, vbicumque inuocatur nomen domini vbicumque dedicatum est, vel dedicatur altare, vel templum nomini domini, illic istorum & memorabilium Machabeorum simul redolet memoria & floret, & voces animarum illorum salutem nobis æternam parturientium chorus ecclesiæ consonat celebriter, celebrat consonanter. Igitur ad magnificandam rem tam gratiosam, tam gloriosam, secundum illud proccinium procedendum est. Et si minus quam petis vel optas elucidando illud factum fuerit, meæ non negligentia, sed impossibilitati rectè deputabis.

Onyam cum multis Iudæis ad Aegyptum profectum fuisse, ibique templum adificasse. Cap. V. In pri.

IN primis dicendum, cur Iudæi, vel ex quo tunc essent per Aegyptum, ad quos sic incipit. Fratribus qui sunt per Aegyptum Iudæis salutem dicunt Fratres qui sunt Hierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam. Anno centesimo quadragesimo nono regni Græcorum, rex Antiochus Menelaum interfecerat fratrem Onyæ minorem, cui pater eiusdem Antiochi summum sacerdotium contulerat. Tres quippe fuerant filii Simonis pontificis, videlicet Onyas, qui patri in pontificatu successit, quemque Andronicus interfecit, & Iesus & aliter Onyas, quorum Iesus Iasonem, Onyas verò Menelaum se appellari fecit, ambo Græcis nominibus delectari, ritumque gentilem se imitari velle professi. De Onya filius paruulus relictus fuerat, dictus & ipse Onyas. Cumque Onyas (vt iam dictum est) ab Andronico interfecisset, fratri eius iam dicto Iasoni Antiochus Epiphanes pontificatum tradiderat, sed rursus sibi sublatum honorem Menelao contulerat. Mortuo Antiocho cum successisset sibi filius equiuocus, interfecit eundem Menelaum, suggerente Lyfia, causam hunc esse omnium malorum. Filius autem pontificis Onyæ, de quo prædiximus, qui defuncto patre adhuc puerulus fuerat derelictus. Videns (inquit Iosephus) quod paruulum suum Menelaum rex interfecisset, & principatum sacerdotij Alchimo dedidisset, non existente de genere sacerdotum, flexus à Lilia vt transponeret honorem ab ea familia ad aliam domum, fugit ad Ptolomæum regem Aegypti, & honorem meruit ab ipso, & vxore eius Cleopatra, locumque petiit in regione Heliopolitana, vbi simile Hierosolymorum adificaret templum. Templum illud permansit vsque ad imperium Vespasiani annis ducentis quinquaginta. Ipsa autem vrbs quæ vocabatur Onyæ, postea dimicantibus aduersum Romanos Iudæis, ad solum vsque deleta est, & neque vrbs, neque templi testat vestigium. Sub occasione igitur Onyæ pontificis infinita examina Iudæorum ad Aegyptum confugerunt. Asserebat enim Onyas, se Eliaæ implere vaticinium scribentis, Erit altare domino in medio terræ Aegypti, & titulus domini iuxta terminum eius. Sed & altare non parua Iudæorum multitudo in Aegyptum descenderat. Siquidem Ptolomæus filius Lagi multos captiuos à montanis Iudæis, vel à vicinis locis Hierosolymorum trahens, ad Aegyptum commisit graui, quos videlicet Iudæos Ptolomæus Philadelphus, qui iam dicto Ptolomæo Lagi filio successit, famulantes in Aegypto è seruitutis vinculo resoluuit vsque ad centum viginti milia, sicut Iosephus commemorat.

Quoties & quibus temporibus Iudæi Hierosolymis scripserunt fratribus in Aegypto.

CAPVT VI.

ERant itaque Iudæi per Aegyptum, & ad illos Iudæi qui erant Hierosolymis, & qui in regione Iudæa scripserunt anno serè centesimo nono. Postquam Menelao (vt iam dictum est) interfecisset, & Alchimo pontificatum adeptus, iunior Onyas cum infinita multitudine Iudæorum confugit in Aegyptum. Siquidem anno centesimo quadragesimo nono regni Græcorum constat Antiochum Eupatorem interfecisse Menelaum. Anno autem centesimo octogesimo octauo, populus qui est Hierosolymis ait. Hæc scriptura his qui in Aegypto sunt Iudæis salutem & sanitatem. Veruntamen & illud attendere causa potest, quia coniuncta vel cõtinua narratione legimus. Regnante Demetrio anno centesimo & sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu qui superuenit nobis in istis annis. Ex quo recessit Iason à sancta terra & regno, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem, & orauimus ad dominum, & exauditi sumus, & obrulimus sacrificium & similitudinem, & accendimus lucernas, & propoluimus panes. Et nunc frequentate dies Scænophægiæ mensis Casleu. Anno centesimo & octogesimo octauo populus qui est Hierosolymis & in Iudæa, senatusque & Iudas, Aristobulo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere Christorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iudæis, salutem & sanitatem. De magnis periculis à deo liberati magnificè gratias agimus ipsi, vt potè qui aduersus talem regem dimicauimus, & cætera. Manifestè præfens textus literæ demonstrat, quia fratribus qui erant per Aegyptum, non tantum semel, sed bis scripserunt fratres Iudæi, qui erant Hierosolymis & in Iudæa, & inter vtrunque scriptum, tempus interfuit ferme decem & octo annorum. Simul & hoc sciendum, quia regnante Demetrio, annus centesimus & sexagesimus nonus, quo primum scripserunt, quartus idemque vltimus fuit annus principatus Ionathæ fratris Iudæ. Annus autem centesimus octogesimo octauus, quando secundo scripserunt, annus fuit vndecimus post mortem Simonis fratris eiusdem Ionathæ siue Iudæ, quem videlicet Simonem interfecit per insidias gener ipsius Ptolomæus filius Abobi. His ita se habentibus claret, quis ille Antiochus fuerit, de cuius interitu gratulantur, narrantes qualiter in Perside ceciderit, quod videlicet is fuerit Antiochus filius Demetrii, qui & persecutus est Trionem impium, & vicit, sed & Iudæos in multis afflixit, & Simone adhuc viuente & post Simonem filio eius Hircano principatum habente.

Materiam, intentionem, & utilitatem prologi, secundo Machabeorum se prosequitur.

CAPVT VII.

K ij Hic iam

Hic tam vt aliquatenus ad deuotissimam exactionem tuam assurgere possim, qua cupis & petis, vt literæ feriem, quæ subobscura videtur, tibi elucidet sermo intentus atq; studiosius in verbo dei. Descendere libet ad illud quod quondam adiuuimus inter scholares paruuli, vbi lectionem suscipientes, materiam, intentionem, atq; vtilitatem proponere magistri solent auditoribus suis. Materiam quippe, intentionem, atq; vtilitatem huius proemij operæ expedire capitulis, vt tali ordine aliquatenus eluceat, quid in ista litera dicat spiritus ille, qui in omni scriptura diuinitus inspirata præsens est, & loquitur ecclesijs. Existimo, quod materia, intentio, atq; vtilitas scripturæ huius quamlibet breuis tales sint, vt à sapientibus dignè debeant audiri, à sapientibus, qui non sunt sapientes in oculis suis, imò qui vt sapientes fiant, stulti dignantur fieri, id est, discipuli esse priusquam fiant magistri. Hæc igitur tria quæ proposuimus, dicturi simul atq; auditori, primò materiam quæritimus vel proponimus, circa quam maximè versatur scriptura secundi huius Machabæorum libri.

Que fuerit materia, siue argumentum eius prologi.

CAP. VIII.

Inspicere, quia tota scriptura libri huius circa dei legem, & maximè circa templi domini versatur, quod tunc in toto orbe terrarum nomini domini dedicatum, solum & vnicum habebatur. Principium narrationis est de Heliodoro, & grati custodia, qualiter omnino impossibile fuerit eos decipi, qui crediderant loco & templo, quod per vniuersum mundum pro sui veneratione & sanctitate venerabatur. Finis autem in templo est, vbi Nicanor, qui extendens manum ad templum iurauit. Nisi mihi vincum Iudam tradideritis, istud dei phanum in planiciem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Atque his dictis abiit, pugnamque commisit Nicanor, in qua dux ipse primus in bello cecidit, omnesque communi consilio decreuerunt, nullo modo diem istam absque celebritate præterire. Habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syria, pridie Mardochei die. Porro media libri eiusdem hoc habent, quia qua die templum ab alienigenis pollutum fuerat, eadem die purgationem fieri, vicesima & quinta mensis, qui fuit Casleu, & cum læticia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant, propter quod Thyrsos & ramos virides præferebant ei, qui prosperauit mundari locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto vniuersæ genti Iudæorum, omnibus annis agere dies istos. Isti sunt dies scænophegiæ, de quibus fratres siue Iudæi, & qui in regione Iudæa, scripserunt semel & iterum (sicut iam dictum est) Iudæis, qui erant per Aegyptum, dicentes. Et nunc frequentate dies scænophegiæ, dicentes (inquam) secunda vice. Facturi itaq; vicesima & quinta mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus vobis indicare, vt vos quoque agatis diem scænophegiæ, atque subiungentes, & diem ignis qui datus est, quod Nehemias ædificatio templo & altari, obtulit sacrificium. De diebus istis postmodum repetentes dicemus. Nunc illud prius dicere visum est, quod scriptura libri materiam habet templum illud, & sancta quæ erant Hierosolymis, pro quibus pugnaverunt Machabæi. Vnde non mirum, quod non ultra scripturæ vel libri huius textus processit, quam ad illam rē gestam de interitu impij Nicanoris, qui templum illud extensa manu rursus contaminare iurauerat & consecrare Libero patri, quia videlicet post interitum eius, quamuis multa Iudæ & fratrum eius prælia fuerint, non tamen circa templum tale quid contigit, qualia & in principio, & in medio, & in fine continentur huius libri.

Que fuerit intentio eiusdem prologi.

CAP. IX.

De intentione iam dicendum est. Intentio scripturæ huius est, templum illud quod erat Hierosolymis sanctum ac legitimū asserere, ac domino placitū. Et illud fuisse locum orationis solum, quem deus elegit, in quo illi oporteret sacrificari. Causa postulabat tunc scribere illis, qui per Aegyptum erant Iudæis cum intentione huiusmodi. Siquidem Onyas (vt supra iam dictum est) fugiens in Aegyptum ad Ptolomæum Philometorem, volensq; memoriam & gloriā æternam sui relinquere, petiuit à Ptolomæo rege & regina Cleopatra licentiam, quatenus templum ædificaret in Aegypto simile Hierosolymorum, & hoc imperato atque peracto, leuitas atque sacerdotes de genere suo constitueret, confidens in propheta Efaie, qui ante ducentos annos prædixerat, quod altare domini deberet esse in terra Aegypti. De illo templo contingebat seditiones excitari inter Iudæos, qui erant in regione Iudæa, & eos qui per Aegyptum, & ante Onyam, & cum Onya discesserant, alij captiui (sicut iam supra dictum est) abducti, alij sponte opulenta locorū & Ptolomæi munificentia inuitati. Samaritæ quoque temporibus Alexandri Macedonis, templi super Garizim montem construxerant, auctoribus Sanaballat fratrapa & genero eius Manasse fratre Iaddi pontificis Hierosolymitani, sicut Iosephus plenius scribit. Contingebat ergo, propter templa seditiones excitari, ita vt corā regibus quoque certarent, dicenti-

dicentibus Iudæis de regione Iudæa, secundum legem Moyss templum se construxisse in Hierosolymis, Samaritis in Garizim. Porro, hi qui per Aegyptum erant, suum defendebat, vel præferre contendebant templum, quasi testimonio prophetice authoritatis, nimirum malè intellecta verbi veritate, longèq; facti à sensu vel sententia tantæ prophetie. Causa igitur (sicut iam dictum est) postulabat, vt scriberent Iudæis, qui erant per Aegyptum, de his quæ circa templi in Hierosolymis manifesta dei virtute facta sunt, hanc habentes intentionem, quatenus constaret, templum illud sicut antiquum, ita & solium esse legitimum. Tempia autem cætera siue in Garizim, siue in Aegypto per præuaricationem esse constructa, testante Danielis visione prophetica, qua dictum est. Filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruant. Onyam quippe & qui cum eo fuerunt, significat, quos idcirco filios præuaricatorum dicit, quia legem domini reliquerunt, volentes in alio loco, præterquam iustum erat, deo victimas immolare. Extollentur (ait) in superbiam & visionem, hoc est, propheticam veritatem se implere iactabunt.

Solum templum Hierosolymitanum legitimum fuisse, propter promissiones dei illic adimplendas.

CAP. X.

In huiusmodi contentionibus vtile fuit superare Iudæos, qui erant in regione Iudæa, & permanere sanctum illud templum, quod erat in Hierosolymis propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones de aduentu Christi filij dei, testificatas ex lege & prophetis, vt est illud, Quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Causa ista causa finalis, & vtilitas magna semper debet esse in oculis in conspectu cordis nostri, & tunc quæstione non indigebit. Quid profuerit, vel quid vtilitatis plus habuerit, tunc temporis adorare deum in Hierosolymis, quam in monte Garizim. In monte Sion, quam in Heliopoli. In Iudæa, quam in Aegypto. In templo posterorum Dauid fidelis, quam in templo Onyæ præuaricatoris, nondum erat, vt diceretur. Venit hora, quando nec in monte Garizim, neque in Hierosolymis adorabitur patrem, sed in spiritu & veritate, quia nondum venerat salus, quæ ex Iudæis est, & tam diu stare oportebat templum illud, donec salus ista veniret, donec ad illud templum suum Christus à suis parentibus deserretur, cum oblationibus hostiarum, quas præcepit lex. Iuxta illud Malachie prophete. Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis.

Qua ratione salutatio in loco scriptum sit. Adapert cor vestrum in lege sua.

CAP. XI.

His animaduersis simul appendere potes, qualis ista salutatio sit. Benefaciat vobis deus, & meminerit testamenti sui, quod ad Abraham, Isaac, & Iacob locutus est, seruorū suorum fidelium, & det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis voluntatem eius in corde magno, & animo volenti. Adapert cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tēpore malo. Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Quomodo debuit fraterna charitas, ita salutauit, & imprecata est fratribus suis Iudæis, quorum vtrique cor non fuerat adapertum in lege & in præceptis domini, dicens, Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Si enim cor adapertum habuissent in lege & in præceptis domini, nequaquam fecissent, quod erat contra legem & contra præceptum domini, vt ædificarent templum, & altare in terra Aegypti, clauso corde & auribus malè adaptis ad illam Efaie prophetiam. Et erit altare domini in medio terræ Aegypti. Hoc namque faciendo præuaricatores se constituerant legis & præceptorum domini, secundum supra memoratam prophetiam Danielis, qua dicta fuerat. Filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruant. Idcirco dicunt. Et reconcilietur vobis, & nunc hic sumus orantes pro vobis, subaudiendum est, quia præuaricatorum vel filij præuaricatorū estis, faciendo vel habendo templum in terra Aegypti, quale dominus per Efaiam non mandauit, nec in cor eius ascendit. Super hac re reconcilietur, aiunt, vobis.

Quenam fuerit illa tribulatio & impetus, qui venerat super Iudæos. CAP. XII.

Aliis præmissis exordio, quo manifestè benevolentia quærebatur fratrum, qui erant per Aegyptum, quatenus beneuolenti, & dociles fierent ad audiendum, sequitur narratio. Regnante Demetrio anno centesimo & sexagesimo nono, Nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu, qui superuenit nobis in istis annis, iam ante dictum est, quia ille annus centesimus sexagesimus nonus regni Græcorum, quo se scripsisse referunt fratres Iudæi de Iudæa, fratribus Iudæis qui erant per Aegyptum, quartus idemq; vltimus erat annus principatus Ionathæ fratris Iudæ, quando iam renouatum erat templum, atque emundatum à contaminatione, qua illi contaminauerunt gentes, atq; defensum ab impio Nicanore, qui rursus illud contaminare voluerat, iurans atq; dicens, Quia nisi mihi vincum Iudam tradideritis, istud dei phanum

K iij pphanum

phanum in planiciem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Illo blasphemio Nicanore perempto, & deo cœli collaudato, qui locum suum incontaminatum conseruauit, habitosq; communi consilio atq; decreto, vt nullo modo dies illa absq; annua celebritate pertranseat. Nos (inquit iudæi) scripsimus vobis, qui & ipsi debetis esse iudæi, non solam gentem, sed fide Abraham, atq; fidelis Dauid, ad quos re promissio facta, & confirmata est in loco quem deus elegit, hoc est Hierosolymis. Scripsimus (inquam) vobis in tribulatione & impetu quæ superuenit nobis in istis annis. Quæ fuit illa tribulatio, vel quis fuit ille imperator? Ex quo recessit Iason à sancta terra & regno, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem, sicut iam longè superius diximus. Hoc fuit initium dolorum, quod Iason, qui & Iesus dictus fuerat patrio nomine, frater Onyæ pontificis, quem Andronicus rogatu Menelai interfecit. Iason, inquit, impius, & non sacerdos, sed ab impio rege fratri contra ias superpositus à sancta terra recessit. Quomodo recessit? Primum mente volens, deinde etiam corpore inuius ac profugus. Cum enim illi rex ambientis, & pecunias promittenti annuisset, & obtinisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cepit, ita incipiens, nimirum tota mente à terra sancta & regno recessit. Deinde cum in malis proficiscens, multas ciuium strages dedisset, finem insidiarum suarum confusionem cepit, & profugus abiit in Amanitem regionem. Ad vltimum in exitum omnibus odiosus, vt resuga legum, & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Aegyptum extrusus, atq; inde Lacedæmonas profectus, tandem abiectus est insepultus. Ex quo, inquit, talis ille recessit, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem. Ante recessum autem vel apostasiam eius sancta ciuitas in omni pace habitabatur, & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducebant, & templum maximis muneribus illustrabant.

Quare Iudæam, terram sanctam appellarunt.

CAP. XIII.

Memoriter tenendum illud, quod iam supra diximus, totam libri vel scripturæ huius seriem spectare atque intendere ad Hierosolymæ ciuitatis venerationem templiq; quod erat in ea dignitatem & honorem singularem. Simulq; causa scienda, quam itidem supra diximus, quia mouebant eos templa, contra legem facta, vbi esse non debebant, ad illius templi similitudinem. Templum illud sanctum, sacrificia illo in templo celebrata, sancta esse & legitima, ciuitatem Hierusalem sanctam esse, vbiq; scriptura libri huius tota intentione declarat, vt dignum est, videlicet ad destruendam templorum adulterorum fiduciam, quorum alterum in monte Garizim, alterum in Aegypto fuerat ædificatum. Hac re animaduertens, non miraberis, cum sanctam terram dicant, hoc modo, ex quo recessit Iason à sancta terra. Deinde cum subiungunt, Et orauimus ad dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, similitudinem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. Cuncta hæc dicta sic rectè accipimus, tanquàm firmissimas defensiones priuilegij legitimi pro templo iam dicto quod erat Hierosolymis. Quod ipsorum, qui templo illi deseruiebant, fuerit, vel esse debuerit sacrificia offerre, panes proponere, & hæc faciendo exaudire illic, non in templo montis Garizim, non in templo Helioptoleos, quæ templa erant æmulationis.

Quomodo intelligendum sit, Frequentate dies scænophegiæ mensis Casleu.

CAP. IV. XIII.

Scænophegia.

Amplius autem huc spectat id quod sequitur. Et nunc frequentate dies scænophegiæ mensis Casleu. Scænophegia festiuitas tabernaculorum erat, & hæc celebrabatur ab illo populo mense septimo, qui apud illos Theseri, apud nos October dicitur. Considerandum ergo, quomodo dicant, Frequentate dies scænophegiæ, subiungentes mensis Casleu, qui apud illos est mensis nonus, videlicet ab April, apud Romanos autè December dicitur, eo quod à Martio sit decimus. Aliam sine dubio scænophegiam illis inducunt præter illam, quam ex quo lex data est, celebrare conlueuerant, vt videlicet dum ipsi in mense Casleu encænia faciunt in Hierosolymis, id est, solennia dedicationis vel purificationis templi. Celebrant etiam illi per Aegyptum purificationem eandem, non sicut encænia, quæ ad templum vsque illorum non pertinent, sed sicut scænophegiam. Ponamus iam huius rei de scriptura ipsa documentum. Quæ die autem (inquit) templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri vicesimo & quinto mensis Casleu. Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes, quod ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant. Propter quod Thyrsos & ramos virides & palmas præferabant ei, qui prosperauit mundare locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto vniuersæ genti iudæorum, omnibus annis agere dies istos. Manifeste dicit, quia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, causamque reddit, quæ non in modum præfæ dedicationis, quam fecit Salomon, sed in modum egerint tabernaculorum, quæ festiuitas agebatur (vt iam dictum est) mense septimo propter aliam rationem. Quæ illa

Quæ illa causa est? Recordantes, ait, quod ante temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerint. Claret igitur quid dicant. Et nunc frequentate dies scænophegiæ mensis Casleu. Idem enim est, ac si dicant. In modum scænophegiæ, id est, festiuitates tabernaculorum, quæ ex causa antiqua mense septimo celebrabatur, celebrate mensis nono istam quoq; festiuitatem purificationis templi, quæ inde purificatio dicitur, quia contra minatum fuerat templum ab alienigenis. Machabæus autem & qui cum illo erant, domino se protegente, templum quidem & ciuitatem recepit, aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemq; delubra demolitus est, & purgato templo, aliud altare fecerunt, & obtulerunt sacrificia, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

Quod semel & iterum eisdem de causis scripserint, & quod admonitio secunda austerior quam prima sit.

CAP. XV.

Secundum commune præceptum & decretum, quod decreuerat vniuersæ genti iudæorum omnibus annis agere dies istos, scripserunt fratribus iudæis, qui erant per Aegyptum semel & iterum, scilicet primum annum centesimo sexagesimo nono, deinde anno centesimo octogesimo octauo, per hoc quod semel & iterum scripserunt annis decem & nouem inter vtrascq; vicem interiectis, illud datur intelligi, quod ad primam vicem non obtempauerunt, vt pote qui templum aliud habentes, quod (vt supra dictum est) secundum Elaiæ vaticinium, se construxisse factabant, templum illud quod erat Hierosolymis, non ad se pertinere volebāt, atq; idcirco festiuitatem dedicationis vel purificationis illius suscipere detrectabant. Proinde norandum, quod prima admonitio sequens aliquantulū acrior sit. Nam prima vice saluatio tam dulcis est, vt animaduerti potest per id quod dicunt fratribus iudæis fratres iudæi, & benefacite vobis deus, & meminicit testamenti sui &c. In secunda verò fraterni nominis deest dulcedo, diciturq; populus qui est Hierosolymis & in iudæa, adiecto quasi cum supercilio, senatq; & iudas Aristobolo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt iudæis. Nomen quippe senatus iudicialis intentionis est signum. Porro quis ille iudas fuerit, non facile ex historijs potest agnosci, nisi fortè ille sit iudas Esæus generis, qui sub illis temporibus extitit, qui (vt ait Iosephus) nunquam in his quæ prædixit mentis est. Similiter quis iste Aristobulus magister Ptolomæi fuerit, non facile reperitur ex historijs, nisi quod eum dicunt, qui est de genere christorum sacerdotum quempiam significat fuisse de posteris vel cognatis Onyæ supra memorati, qui cum esset filius Simonis pontificis, quasi auctoritate pontificali cum patrocinio prophetici præconijs nimirum male intellectis, templum ædificauerat in terra Aegypti. Aristobulus iste aliquis erat ex illius Onyæ cognatis vel posteris, eratq; magister Ptolomæi regis Philometoris. Nec mirum, hominem iudæum dici magistrum regis Aegyptij, quia videlicet à diebus Ptolomæi Philadelphi, qui legem per septuaginta interpretes sibi fecit interpretari, magistros iudæos habere conlueuerant reges Aegypti.

Eadem ratione sanctam ciuitatē qua terram sanctam esse appellatā. CAP. XVI.

De magnis, inquit, periculis à deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, vt pote qui aduersus talem regem dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra sanctam ciuitatem. Vide quomodo secundū intentionem (quam diximus) procedant dicta venerabilia, sanctam terram, sanctam ciuitatem pronunciantia, qui videlicet pulchri sermonis ornatus ab huiusmodi principio vsque ad finem ferè per omne libri corpus seruat, sine dubio contra æmulationes illorum, qui alibi contra legem volebant habere templum vel sancta sanctorum, libenter accipimus fuisse sanctam terram, sanctam ciuitatem, sanctum locum. Nimirum propter eum, qui non aliud, sed inde venturus erat sanctum sanctorum. Iam superius diximus, quæ ille fuerit rex Antiochus, nec rursus dicere piget, quia ipse fuit, de quo circa finem primi Machabæorum libri narratio cepta, sed non consummata est, quomodo contra Simonem & contra Iohannem Hircanum multa mala gesserit, qui (vt Iosephus narrat) eundem Hircanum in ciuitate inclusum septem acibus circumdedit, eosq; vehementer afflixerit. Qualiter iste interierit, hic scripturæ locus manifestius exprimit. Quia cū in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus cecidit in templo Naneæ, concilio deceptus sacerdotis Naneæ. Per omnia, inquit, benedictus deus qui tradidit impios. Ista quoque gratulatio de impiorum interitu ad commendationem spectat loci sancti, & eius cuius in Aegypto similitudinem fecerat templi dei, quod verè solam illud sanctum debere haberi, in quo totius apparuerit manifesta quedam dei virtus, vindictas exigens de his quicunq; in honorasset illud, & quamuis propter peccata inhabitantium interdum acciderit circa locū despectio, non tamen impunè abiit quicunq; despectui locum habuissent.

Eadem ratione, ignem de celo datum, commemorari. CAP. XVII.

Narratio de igne, qui datus est, inquit, quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia, satis manifesta est, meliusq; placet si lectoris memorie nō delit causa vel intentio,

intentione, quam diximus scilicet hæc omnia tendere ad defendendū privilegium, ad testificandam dignitatem singularem sanctæ civitatis & templi, cuius ad similitudinem factum fuerat, quod fieri non debuerat templum in terra Aegypti. Ignis namq; qui taliter datus est, magnū & memorabile illi templo legitimæ sanctitatis testimonium est. Et quidem narratio (sicut iam diximus) manifesta est, veruntamen ppter simplices de ipso igne altaris aliquid dicendū est.

Qualis ille ignis fuerit.

CAP. XVIII.

Leuit. 6.
Ignis altaris.

Leuit. 9.

Ignis, inquit dominus ad Moſen, in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubiiciēs mane ligna per ſingulos dies. Et impoſito holocauſto deſuper, adolebit adipēs paſſificorum. Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deſiciet in altari. Vnde autem iſte ignis tam diligenter nutriendus, non alterius, ſed ſacerdotis cura & diligentia, ne deſiceret cuſtodendus fuerat datus ſiue acceptus. Ab ipſo domino nimirum magno & euidenti miraculo. Vnctō namq; tabernaculo, ritu quoq; ſacerdotij atq; ſacrificiorum iuxta præceptum domini ordinato. Hodie (inquit Moſes) dominus apparebit vobis. Item, Facite & apparebit vobis gloria eius. Subinde ſequitur, Ingreſſi autem Moſes & Aaron tabernacula teſtimonij, & deinceps egreſſi benedixerūt populo, apparuitq; gloria domini omni multitudini, & ecce ignis egreſſus à domino deuorauit holocauſtum & adipēs, qui erant ſuper altare. Hoc cum vididiſſet, turbē laudauerūt dominum ruentes in facies ſuas. Dignus igitur ignis quem ſacerdos nutriet, quicq; de altari deſicere nunquam deberet, & dignus locus, dignum templum, ſanctumq; altare, quod tanti privilegij munus haberet, quale vtiq; in illo templo emulo Aegypti, nec fuit nec eſſe debuit. Illud obſeruari potuit, vt nunquam deſiceret ignis in altari vſq; ad tempora Babylonicæ captiuitatis, quia videlicet quante cuique tempeſtates eatenus exurrexerint, non tantæ fuerunt, vt neceſſariō extingueretur ille ignis. Nec enim ante Nabuchodonosor regē Babyloniſ villa vſquā ſcriptura memorat, tale quippiam eueniſſe, vt ignis ille nutrirī vel cuſtodiri non poterit. Vbi autem & templum deſtructum, & ciuitas igne Chaldaico combuſta fuit, quomodo vel in quo ſacerdos curare poſſet, ne deſiceret ignis in altari? Fecerunt igitur quod poterunt, fidem & ſpem habentes ad eum, ſecundum literæ huius ſenſum manifeſtum. Cum in Perſidem decerent patres noſtri, ſacerdotes, qui tunc cultores dei erant, acceptū ignem de altari occulte abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus ſiccus, & in eo conſeruati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus. Quid illorum fidei contemplatione pulchrius, ignem morientē qui nutrirī non poterat, qui vbi nutrireretur, non habebat, illi reſuſcitandum commiſerunt, in quo eſt ſpecies reſurrectionis mortuorum. Nec eos feſellit ſpes. Quomodo?

Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemias orationem commemorari.

CAPVT XIX.

Ibidem.

2 Mach. 1.

Deut. 17.

Deut. 12.

Cum præteriſſent multi anni, & placuit deo, vt mitteretur Nehemias à rege Perſidis, nepotes ſacerdotum illorum, qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem, & ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam &c. Manifeſta narratio, manifeſtū diuinæ prouiſionis indicium, multumq; pertinens ad cauſam ſæpeditam, & ſemper memoria tenendam, quam & pulchre hæc litera recitauit, dicendo ſic. Et idem ignis qui datus eſt, quando Nehemias ædificauit templo & altari, obtulit ſacrificia. Neq; enim Nehemias templum & altare ædificauit. iam quippe illud ædificauerant dux Zorobabel & ſacerdos Ieſus filius Joſedech antequam mitteretur Nehemias à rege Perſidis, ſed muros ciuitatis iſte reſtificauit. Cum igitur ita dicunt, quādo Nehemias ædificauit templo & altari obtulit ſacrificia, ſubauditur promittorū peracta reedificatione, proculdubio hæc interpoſitio, ædificatio templo & altari, commendatio eſt templi ſæpediti, quod ſolum illud ſanctum atq; legitimum fuerit, cuius in altari & ante Babylonicam captiuitatem ignis iſte perpetuus exiit, & poſt captiuitatem tanto miraculo recuperatus eſt, quod verē inter cæteras authoritates teſtimoniorum, quibus templum illud fuiſſe conſtat illuſtratum, magnum atq; præclarum fuit. Quale enim fuit, ligna & ſacrificia ſuperimpoſita, itemq; lapides magnos aqua perfundi, magnumq; de contrario elemēto ignem accendi? Ad eandem ſpectat intentionem quod dicunt, Et Nehemias erat oratio hunc habens modum, Domine deus omnium creator, &c. Inter quæ eſt illud notandum. Et congrega diſperſionem noſtram, & conſtitue populum tuum in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moſes. Quomodo enim dixit Moſes? Cum, inquit, fuerit conſtitutus rex, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero ſubleuatus, præſertim cum dominus præcepit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini. Nec illi in Aegyptum fuerant reuerſi. Item dixit Moſes, Non facietis in domino deo veſtro, ſed ad locum quem elegerit deus veſter de iunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis & offeretis in illo loco holocauſta & victimas veſtras. Locus vtiq; quem elegerit dominus erat Hieruſalem, ſicut ſcriptura narrat. Cūque extendiſſet manum ſuam angelus domini ſuper Hieruſalem, vt diſperderet eam, miſeruus eſt dominus, & ait angelo percutientī. Sufficit.

Sufficit nunc, contine manum tuam. Erat autem angelus dimini iuxta aream Areuna Iebuſei. Venit autē Gad ad David in die illa, & dixit ei, Aſcende, conſtitue domino altare in area Areuna Iebuſei. At illi in Aegyptio immolabant. Vide igitur, quā ſubtiliter, quā moderate conueniant illos, & arguant vt legis præuaricatores, ex illa oratione Nehemias dictum ita recenſentes. Conſtitue populum in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moſes. Nimirum locum dei ſanctum Hieroſolymis eſſe volentes, contra cuius electionē locus in Aegyptio præſumptus, ſanctus vtiq; eſſe nō poſſet. Diem illum ſiue ſacrificiū illud appellauit Nehemias Nephthar, quod interpretatur purificatio, quæ alia vel alterius rationis erat, quā purificatio menſis Calleu, de qua ſupra diximus, quā appellabāt purificationem templi. Iſtam verō diem ignis, qui videlicet dies, cuius menſis, quotus fuerit, nō oportuit illis annunciari, quia ſciebāt, & olim celebrauerāt.

Eadem ratione tabernaculi & arcæ commemorationem, atque excuſationem factam.

CAPVT XX.

Narrationibus tam veris, locum electum, templum ſanctum atq; legitimum decertantes, non potuiſſe illos habere in terra Aegypti, ſed haberi in Hieroſolymis nō nihil ſibi de eſſe ſentiebant, quia videlicet tabernaculum & arcam & altare incenſi, quod fecit Moſes, non habebant. Profecto æmulis ipſorum, ſcilicet ludæis habitibus ſuum in Aegyptio templum, hoc videbatur, quod gloria magna trāſlata fuiſſet à Hieroſolymis, tanquā ratio nulla eſſet vel eſſe poſſet alia ſufficiens ad commendandam vel præferendam dignitatē templi Hieroſolymitani, quoniam non haberent illa inſignia, tabernaculum, & arcam, & altare incenſi. Super iſto quaſi gloriæ detrimento conſolantur ſemetipſos, ſic inferendo. Inuenitur autem in deſcriptionibus Hieremij prophete, quōd iuſtit accipere ignem eos qui tranſmigrabantur, vt ſignificatum eſt. Erat autem in ipſa ſcriptura, quomodo tabernaculū & arcam iuſtit propheta diuino reſponſo ad ſe factō comitari ſecum, vique exiit in montem, in quo Moſes aſcendit, & vidit hæreditatem dei, & veniens Hieremias, inuenit ibi locum ſpelunçæ, & tabernaculum & arcam & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit, & dixit, quōd ignotus erit locus, donec congreget deus congregationem populi, & propitiuſ fiat, & tunc dominus oſtendit hæc, & apparebit maieſtas domini, & nubes erit, ſicut & manifeſtabatur Moſi, & ſicut cum Salomon petiit, vt locus ſanctificaretur magno deo. Manifeſtabat hæc, & vt ſapientiam habens, obtulit ſacrificiū de dicationis & conſumationis templi, ſicut & Moſes orabat ad dominum, & deſcendit ignis de celo, & conſumpſit holocauſtum.

Quomodo, quæ de tabernaculo & arcæ dicta ſunt, intelligi debeāt. CAP. XXI.

Conſolatio hæc opportuna tunc exiit, magnā pro dei legitimo templo, quod erat Hieroſolymis, ſuper exaltans coronam ſpei, ne vel propter hoc, quod non habebat tabernaculum & arcam & altare incenſi, videretur Aegyptio templo non poſſe præferri. Veruntamen, quoniam in deſcriptionibus Hieremij prophete (quas nunc habemus) dixerunt hæc inueniri. Si dignitatem vel maieſtatem conſideres ſpiritus ſancti, qui loquebatur in prophetis, quorum de noſtris & præcipuis Hieremias vnus exiit. Magna quidem in litera ſonat gloria illius templi manufacti, ſed multo maiorem in ſpiritu prophete præſentis homo quicunq; ſpirituallis. Deniq; homo animalis ludæus, cuius circuncilio non in ſpiritu, ſed in ſola carne conſiſtit, hoc putat Hieremiam dixiſſe, quōd ludæorum, qui in omnes gentes captiui ducti ſunt, congregatio debeat fieri, neſcio quo tempore templumq; illud cum ciuitate reſtitui, cum tali nube apparente, qualis erat vbi Moſes legem accepit, & qualis vbi Salomon ædificatum templū magno deo dedicauit. Nos autem poſt illud tempus, quo hæc ſcripta ſunt, poſt victorioſa prælia Machabæorum, nullam ſcimus populi dei congregationem, præter illam quam idem ſpiritus, qui loquebatur in prophetis, nobis in euangelifta Iohāne depromit. Quia Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Tunc vtiq; apparuit gloria dei, gloria filij dei cum reſurrectione mortuorū eſulgentis & extitit eſt nubes, ſicut manifeſtabatur Moſi, vt legem accepit, & ſicut fuit nubes, vbi Salomon templum domini ædificauit. Nubes, inquam, extunc eſt ſimiliter, ſcilicet cæcitas ludæorum, cuius in prodigium factæ ſunt illæ nubes, vſq; ad illud tempus, ignotum erit (ait Hieremias) vbi ſit tabernaculum & arcæ & altare incenſi, id eſt, non cognoscetur à populis vel gentibus, quorum vel qualium exemplaria cœleſtium illa fuerunt.

Qualicumq; ſenſu Hieremias illa ſcripſerit, Iudæos ſuo propoſito adaptariſſe.

CAPVT XXII.

Dicit aliquis, Putas ne ipſi qui ſcripſerunt, vel etiam illi quibus ſcripſerunt hunc prologū, ita vt tu nunc dicis, & ſicut nunc eccleſia Chriſti intelligit, prophetica Hieremij dicta intellexerunt? Ad hæc, inquam, Putas ne ludæi, qui de regione Iudæa ſcripſerunt, aut Iudæi per Aegyptum, quibus ſcripſerunt prophete fuerunt, aut propheticum intellectum habuerunt? Si prophete

Si prophetæ fuerunt, aut intelligentiam prophetici spiritus habuerunt, nimirum ea quæ sub ve
lamine legalis, aut prophetice literę latebant, intellexerunt. Quid voluerit constructio vel ri
tus tabernaculi, quid significauerit altare incensii, quid arca, quid propitiatorum, quid duo Che
rubim, quid prorsus vel quale fuerit illud, quod intendens dominus ad Moſen. Inſpice (ait) &
fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtraui. Sed non erant prophetæ in diebus il
lis ſerę, ex quo reſtificatum eſt templum poſt captiuitatem Babyloniam. Et nouiſſimus duo
decim prophetarum Malachias, quem ipſum Eldram fuiſſe dicunt Hebræi, prophetauit. Hinc
in primo libro Machabæorum ſcriptum eſt. Et facta eſt tribulatio magna in Iſrael, qualis non
fuit, ex die qua nõ eſt propheta viſus in Iſrael. Igitur quomodocumq; intellexerint illud, quod
inueniri dixerunt in deſcriptionibus Hieremię prophetę, vel ipſum Hieremiam dixiſſe de po
puli congregatione, de maiſtatis domini apparitione, vel futura nube ſecundum ſimilitudinẽ
nubis, quæ in monte Sinai manifeſtata eſt Moſi, vel quę Salomoni in dedicatione templi. Nos
in præſenti ſcriptura ſcribentium teneamus intentionem, quia facta hæc vel dicta Hieremię
fratribus, qui erant per Aegyptum, habentibus templum non legitimi, ſcriperunt ad ſuimet
competentem conſolationem, quod videlicet loci vel templi dignitas, non idcirco minor vi
deri deberet, quod eo tempore tabernaculum & arcam & altare incenſii non haberent.

Eadem ratione, qua ſuperiora, orationem Moſi, & ignem de celo datum.

CAPVT XXIII.

Quod tandem ſubluſitur. Sicut & Moſes orabar ad dominũ, & deſcendit ignis de celo, & conſumpſit holocauſtum. Dixit Moſes, Eo quod non ſit mundatũ, quod erat pro peccato, & conſumpſum eſt, ad idem reſpicit, ſcilicet ad teſtimonium ſanctitatis vel ſanctifica
tionis, quod templum illud iure ſanctum habendum fuerit, in quo conſtabat peccata conſumi
igne, qui diuinitus datus eſt, ſicut & quando Moſes orabar. Neq; enim minus miraculi fuit in eo, quod de aqua ſuper ſacrificium aſperſa magnus accenſus eſt ignis, quàm in eo quod Moſe orante, a domino egreſſus eſt ignis, & holocauſtum conſumpſit. Cœleſti autoritate deſenſum eſſe volunt, nihil minus ſanctitatis, vel dignitatis illi templo, quàm Moſi aſcribendum fuiſſe ta
bernaculo. Quod aiunt, dicit Moſes, Eo quod non ſit mundatũ, quod erat pro peccato, & con
ſumpſum eſt, idem eſt ac ſi dicant. Sacrificium quod erat pro peccato, cur non comedebatur, ſed comburebatur, videlicet quia non erat mundatum, cum eſſet pro peccato, quia ſicut im
mundum eſt peccatum, ita quod erat pro peccato ſacrificium, nõ pertinebat ad aquam ſicut ho
ſtia pacificorum, congruuntq; erat totum illud cremari, ſicut opus habemus peccatum noſtrũ
ſancti ſpiritus igne comburi. Et hoc dictum a Moſe non ocioſe, ſecundum ſpedicam intentionem ſuam, memorant, videlicet, vt cõſtet templum factum eſſe in quo peccatum conſumitur, teſte igne dato diuinitus, & ſacrificium pro peccato. Finis tandem nobis iam ſit huiusmodi tractatus in litera proceſſij, quod mihi explanandũ impoſuiſti, quod ſi vtiliter vt cunq; factum eſt, tu quoq; gratiam benedictionis recipere debes ab omnibus, quibus hoc vtile viſum fuerit, quia monitor atq; exactor fuiſti.

Quam multi hoſtes verbi dei velociter ſicut vmbra tranſierint. CAP. XXXIII.

Inerea ſaluus atq; intemeratus permanebat theſaurus patris Abraham, theſaurus David fi
delis, ſcilicet verbum promiſſionis, quod ſub iuramento deus verax ſuper illos theſaurizauit. Stabat enim locus & gens vnde oportebat illud adimpleri. Generatio præterita, & generatio adueniebat, ipſe autem cui veraciter dicitur, Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient, in propoſito ſuo permanebat. Anno illo, quo (vt iam dictum eſt) fratres qui erant Hieroſolymis, & in regione Iudæa ſcriperunt fratribus, qui erant per Aegyptum. Anno, inquam, centeſimo octogefimo octauo, Iohannes cognomento Hircanus locum & gentem regebat, & ille annus principatus eius vndecimus erat, vbi tunc erant, qui locum & gentem illam tantis odijs perſe
quentes exterminare voluerant, velociter ſicut vmbra tranſierant, alius poſt alium diuerſis cla
dibus morientes, quorum interitus velocitatem ſi conſideres, recte dicas, quia in generatione vna nomen eorum deleuit eſt. Vna quippe generatio Machabæorum vix exacta, fuerat prin
cipatus agente ſuę principatus annum habente vndecimum Hircano, cuius per patrem Si
monem, patruoſq; Iudam atq; Ionatham, locum & gentem deus reſeruauerat, & tam multi re
ges aduerſariorum ſucceſſim deceſſerant inſra annorum paulo plus quàm quadraginta ſpaciũ. Deniq; poſt radicem peccatricem, ſcilicet Antiochum Epiphaneum, qui ſine manu cõrritus eſt, filius eius Antiochus Eupator deceſſit, poſt Eupatorem patruelis eius Demetrius filius Seleuci, poſt Demetrium Alexandri filius Antiochi, poſt Alexandrũ Demetrius filius Demetrii, dein de Tryphon tyrannus regni, qui Ionatha & Antiocho adoleſcente filio Alexandri dolo inter
fectis diadema ſibi impoſuit, deinde Antiochus filius Demetrii, qui in templo Naneę cecidit. Septem fuerant, ſamq; nõ erant, nimirum citò deleti in vna (vt iam dictũ eſt) generatione Ma
chabæorum,

chabæorum, & benedicebatur deus, atq; laudabatur ſecundum Pſalmiſtam dicentem. Inimici Pſal. 36.
verò domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deſiciẽt.

Nquare deus populo ſuo cetera regna ſubijcere noluerit. *CAP. XXV.*
Non poterat hic deus terribilis, qui tam citò abſtulit ſpiritum principum, & auxilio tam paruo ſubleuauit gentem & locum, nõ poterat hoc facere verbum dei, verbum deus, vt gens ſua, locus ſuus, regnis omnibus imperaret, quomodo regnum Græcorum paulo ante ab Alexandro Macedone dominabatur? Non poterat iſtud efficere, vt regnum mundi caput Hieroſolymis haberetur, ſeu Machabæis vincentibus, ſeu antea regnante Dauid, quem electione ſua, ſecundũ cor ſuum regem poſuerat deus? Poterat plane, ſi voluiſſet de huiusmodi curare, plus quàm exigebat propoſitum ipſius. At verò propoſitum eius nõ erat, vt beati viri ſuę benedictionis hæredes in iſta valle lachrymarũ, in iſto loco, qui poſitus eſt eis ad ſtendum & eluridum, & ad ſanctę paupertatis ſtudiũ, iam ſubſilirent in equis & curribus, & in gentibus more regum gentium poteſtatem haberent, aut dominarẽtur. Sed quid erat in propoſito eius? nimirum ſanctos eius & electos omnes in hoc mundo peregrinos eſſe vel exules, & expe
ctare regnum eius, cuius rex vel imperator ipſe deus & dominus eſt. Bene igitur ſecundũ hoc propoſitum ſuum contentus fuit deus, tantillum ſuis præbere auxilium, quatenus inter gentes gens vnica, & locus vnicus conſeruarietur, donec ex ea dei veritas, id eſt, verbum promiſſionis adimpleretur. Ultra cautelam hanc vel prouidentiam, gentem exulem, filios peregrinorũ Abraham, Iſaac, & Iacob, cur exaltaret, cauſam non habuit rex humilium deus, gentibus ſue nationibus gentium, reges autem regum imperatores habẽtibus, ſatis fuit illi genti loco illi prouidere reges aut principes, vt fuit Dauid, vt fuerunt iſti Machabæi, qualium prælijs aut victorijs non quæreretur, vt vlla fieret preſſura mundi, ſed vt defenderetur gens vnde eſſet ventura ſalus mundi. Regnum autem & imperium gentis illius ſuper omnes gentes, quando vel quo tempore conſurgeret, prouidebat, ſedens in throno ille apud Danialem antiquus dierum, qui venturo de illa gente filio hominis iam porrigebat regnum & poteſtatem, vt omnes populi, tribus, & linguę ſeruiant illi in æternũ.

Machabæos ſocietatem cum Romanis inire non debuiffe, & quare tam cita morte ſublati fuerint.

CAP. XXVI.

Subſecurum quiddã fratribus victorioſis in medio ſuę claritatis accidit, Iudæ, Ionathæ, atq; Simoni, quod videlicet victorijs clarificati, vltro miſerũt ſocietatem & amicitiam ſta
tuere cum Romanis potentibus & famoſis, quamuis ſuper hæc re non culper eos ſcriptura, res geſtas continens ipſorum, nihilominus tamen animaduertere promptum eſt, non fuiſſe tutum coram deo, neq; lege conſeſſum Iudæis, vt expeterent amicitias gentium, veruntamen ſicut fuerunt in vita ſua, ita & poſt mortem glorioſi ſunt, quia ſiquid pulueris, aut puluere vanitatis taliter ad miſerunt, omnino deletum eſt, cita ſubſequenti morte ſingulorum. Deniq; Iudas poſt casum Nicanoris & exercitus eius, appoſuit Bachidem & Alchimũ ruruſſe mittere in Iudæam, & in illo prælio occidit ille potens, qui ſaluũ faciebat populum Iſrael. Deinde Ionathas Romam miſerat, ſtatueret & renouare cum illis amicitiam, & poſtmodum a Triphone dolis cit cumuentus atq; occiſus eſt. Similiter Simon miſerat, cum illis renouare amicitiam, nec multum poſt a genero ſuo Ptolomæo per inſidias interfectus eſt. Tales euentus, ſingulorum fines obſcurare videntur, quod videlicet in eo ſibi cœleſte diminuerint auxilium, dum quæerunt ab hominibus ſeculi, quali pacis & ſecuritatis firmamentum. Porro, diligẽs animus cauſam aliam libentius arbitratũ, ſcilicet quod idcirco taliter in breui deceſſerint, quia ſicut de ſanctis dicit Apoftolus. Quibus dignus non erat mundus. Ita & talibus ac tantis ductibus, vt diu permanerent, tunc temporis dignus non erat ille populus, vt pote iam quali ſenex atq; delirus penẽ totus, præter paucos iuſtos, nimirum refrigẽtes a diuinæ religionis cultu. Inde poſt Hircanum, Simonis filium, ducem habere meruit Hircaniſſimum Ariſtobulum, matris & fratris interfectore, deinde fratrem eiusdem Ariſtobuli Alexandrum & ipſum parricidam, multaq; plebis Iudæorum homicidam, deinde filios eiusdem Alexandri Hircanum & Ariſtobulum, qui principatũ dira contentione lacerauerunt, multo poſt Herodem genere alienum, crudelitæ præcipuum, toriſq; homicidij domeſtici atque publici ſigniferum, mortiſq; ſatellitẽ, ſempiternæ perdi
tioni deſtinatum. Beata igitur ſors illorum, qualemcunq; habuerint mortis euentum.

Nam corpora eorum in pace ſepulta ſunt, & viuẽt nomina eorum in æternũ.

DECIMI LIBRI FINIS.

L RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI,
LIBER VNDECIMVS.

Verbum domini per Esaiam: Si non (vt putauit) ita erit, quomodo sit intelligendum.
CAPVT I.

Esai. 14.

SCRIPTVM est enim in Esaiam. Iurauit dominus, dicens. Si non (vt putauit) ita erit, quomodo mente tractauit, sic eueniet, ac deinceps. Dominus enim exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Et manus eius extenta, & quis auerteret eam? Quid (quæso) putauit, & quid mente tractauit dominus? quid decreuit, & ad quid manus eius est extenta? Nunquid hoc solum putauit, & hoc solum mente tractauit aut decreuit, vt contereret Assyrium illum carneum in terra sua, & in montibus suis conculcarent eum? Imò hoc consilium (inquit) quod cogitauit super omnem terram, & hæc est manus extenta super omnes gentes, quarum vtiq; diabolus princeps erat, qui per Assyrium designatus est. Super illum draconem antiquum hoc putauit, & hoc mente tractauit de electis suis dominus, vt auferretur ab eis iugum eius, & onus illius ab humero eorum tolleretur, & vt omnia capita eius, septem capita eius, de quibus vel contra quæ præfens opusculum contextur, quorum sexum (quod fuit Romanum imperium) iam nunc aggrēdimur, inuicem morderent, & ab inuicem consumerentur, tandemq; simul tota cum capitibus suis bestia nequam, ad comburendum igni traderetur.

Quomodo deus aliquid putare proprie dicatur.

CAP. II.

Genes. 1.

Quomodo illud antequam esset putauit dominus esse? Ita ne vt propheta solebant putare vel somnare? Exempli gratia, vt Ioseph, qui ad fratres suos, audite (inquit) somnium meum quod vidi, putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi confurgere manipulum meum & stare, vestrosq; manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Profecto longè melius putauit dominus, multo, imò incomparabiliter differunt, putans homo, & putans deus, multum (inquam) differunt, & procul distant hominis somnium, & dei verbum, prophetica cuiusq; gratia, & ipsa summæ sapientiæ substantia. Homo putans vel somnians, interdum & per sepe necesse est, quod imagines somniorum suorum significauerint, vt Pharaon, qui cum diceret, putabam me stare super ripam fluminis, & septem boues de amne confurgere, &c. Profecto nesciebat quid per illa significaretur, sed nec erat qui interpretaretur. Quomodo autem putauit dominus? nimirum sicut dicit Euangelista. Quia quod factum est in ipso, vita erat. De omnibus antequam fieret, ita certus erat quod fieri deberent, sicut certus est nunc postquam omnia facta sunt. Idcirco iurare potuit, dicens. Si non, vt putauit, ita erit. Quare ergo dixit, putauit, si certus fuit? Videlicet, quia nondum erant in re, licet certa essent in prædestinatione. Idcirco putauit non improprie dixit, cum posset dicere, præsciuit, licet minus significet putare, quam præscire. Sed quid mirum in diuinis sermonibus aliquando minus dici, & plus significari, qui modus locutionis apud grammaticos dicitur capinosis, id est, humilitas dictionis, non assequente verbo quantitatem rei. Omnes modi vel tropi siue schemata, omnes omnino ornatus locutionis, de quibus quasi auctores gloriati sunt seculares magistri, sparsim in diuinis inueniuntur scripturis, & prius erat, quam hi qui horum putantur adiuventores, fuissent nati. Quod si quis hominum, vel prophetarum, vt fuit Daniel, in somnis putando aliquid mirabiliter, nonnunquam potuit delectari, sic propè in imaginibus tanquam in veris rebus, quantum puras delectabatur deus, dum adhuc illo suo modo putaret, antequam quicquam faceret, antequam terra fieret, vel aliud omnium quæ facta sunt: Idcirco ipsa sapientia dicit. Antequam quicquam faceret, antequam illa vel illa fierent, ego eram cum eo cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciae meæ esse cum filiis hominum.

Genes. 41.

Iohan. 1.

Tapinosis.

Prover. 8.

Inter omnia que deus putauit, præcipuum fuisse filium, quem draco deuorare volebat, ad se & thronum suum rapicndum.

CAP. III.

Inter omnia quæcunq; putauit, quæcunq; mente tractauit, vel decreuit deus, maximum atq; pulcherrimum fuit in prædestinatione, & nunc est in re id quod habemus in manibus, quod scilicet sub Romano imperio impletum est, quod promiserat patribus, quod ad Abraham, & Isaac iurauerat deus, id est, quod de virgine natus & passus, resurrexit & in cœlum ascendit, & ad dexteram dei patris sedet Christus dei filius secundum sæpè dictam reuelationem, vbi draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cum peperisset filium eius deuoraret. Et peperit filium masculum (ait scriptura) qui rectorus erit omnes gentes in virga ferrea, & raptus est filius eius ad deum & ad thronum eius. O ludum sapientiæ deliciofum, præscire atq; prædestinare certum aliquem numerum angelorum, & hominum, & in libro vite nomina conscribere sin-

Apoca. 12.

Esai. 2.

LIBER X.

Fol. 62.

gulorum. Putare, quod de multitudine creaturarum vel spirituum creandorum haberet emergere quispiam, qui conaretur cassare propositum tam bonum, vnde & merito draco magnus, serpens antiquus, diabolus, & satanas, & contra mente tractare, qualiter illi foret illudendum per ipsum verbum, quod erat apud deum, cum quo habebat consilium suum antiquum, & su per draconem illum decernere, quod nullus infirmare posset æterni iudicii decretum. Ibi iam eiusdem sapientiæ delicia cum filiis hominum, & cum angelis quidem, sed maxime cum filiis hominum, quia nusquam angelos, sed semen Abraham, id est, humanam naturam apprehendere habebat, vt nunc factum est. Vnde & apostolica congaudet fides, dum dicit. Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. Inde nunc nobis in laudem victricis Hebræorum veritatis dei, sermo coeptus peragendus est.

Inuocat sapientiam, interim adaperiens quid sit. Noli regibus dare vinum, sed his qui amaro sunt corde.

CAP. IIII.

Inuocata adit eadem sapientia, quoniam susceptæ materiæ nunc instat pulcherrima pars Inuocata adit, & inter eos me computet, quibus vel qualibus vinum ad bibendum dandum esse iudicat. Noli (inquit) regibus o Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secrete vinum est, vbi regnat ebrietas, ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis, da liceram moerentibus, & vinum his qui amaro sunt animo, bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Quale namq; est vinum, quod si deur ad bibendum regibus, facit eos obliuisci iudiciorum, & mutare causam filiorum pauperis. Si autem detur moerentibus, facit eos obliuisci egestatis suæ, & doloris non recordari amplius. Profecto quomodo parabola est, mystice iuxta parabolarum leges intelligenda est. Vinum ergo istud, sermo sapientiæ vel sermo scientiæ est, quod si detur regibus, id est, superbis, apud quos vtiq; regnat ebrietas, id est, quos scientia inflat, obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis, id est, male examinant sensum scripturarum, dum per contentione sua defendunt, & nulli cedere volunt, & ab alijs bene dicta, qui sunt filij pauperis, id est, humiles secundum Christum, amatores veritatis, vanæ gloriæ deputant & presumptiosi. O ergo Lamuel, quod interpretatur, in quo deus. O Christe, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, noli talibus scientiæ tuæ dare vinum, sed da moerentibus, id est, humilibus, & his, qui pro eo, quod paupertatis & peccatorum humilem conscientiam habent, amaro sunt animo. Cum enim talibus datur vinum hoc, lætificat cor eorum, & quadam obliuione bona obliuiscuntur egestatis suæ, confortati ab Apostolo dicente. Quia quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat, sapientes, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Et nobis ergo si dederis vinum, nos quoq; confortati totius egestatis nostræ obliui, nec vltra memores doloris vel tristitiæ seculi, sapientes, fortes, & nobiles reges terræ, & principes qui astiterunt aduersus dominum, & aduersum Christum eius, putantes se infirmare posse decretum dei, posse auertere extantam manum domini, stultos infirmos fuisse, atque ignobiles, declamabimus in laudem victoriæ verbi dei, prosequentes currum triumphalem tanti victoris.

Sextum caput draconis, cui simile fuerit, dici non posse.

CAP. V.

De singulis capitibus draconis, quales, qualiumve ferarum similes habuerint facies, demonstrari potuit, cum sanctæ scripturæ testimonijs. At verò de isto capite sexto valde ruse, qualis vel cui bestia similis in eo facies fuerit, demonstrari non potest, quia scriptura non dixit, vbi Daniel visionem quatuor bestiarum vidit, de futuris hoc tantum ait. Bestia terribilis atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilis erat cæteris bestijs, quas videram antea. Dixit quod egeris bestijs, quas videram antea, ista erat dissimilis, scilicet leonæ, vrsæ, atq; pardo, & non dixit similem fuisse aliquid bestiarum, quæ præter illas multæ sunt. Terribilem eius fortitudinem terribiliter expressit, dicendo. Dentes ferreos habens magnos, per quos nimirum intelligimus Romanæ potentia consules, siue imperatores bellicosos atq; fortissimos, & exercitus in prælijs sæuera distributione, districta seueritate ordinatos. Vt interim nunc iteacem de gentibus cæteris. Gentem Iudæam bestia ista comedit atq; comminuit, & reliqua pedibus suis conculcavit, quia locum destruxit, & gentem percussit in ore gladii, & eos qui reliqui fuerunt in captiuitatem, vendidit, atq; dispersit. Non proinde Romanum imperium vnum fuisse cognoscimus, ex capitibus draconis rursi, quia iustam fecit, quamuis nesciens, vindictam sanguinis Christi, sed quia potestas eiusdem imperij Christum occidit, & martyres Christi, proinde magni caput extitit inter omnes impios, qui tunc vivebant, & erant vtiq; corpus vel membra diaboli.

Quod Hebræi putant de sexto capite dictum: Exterminauit eam aper de Sylua, &c. ineptum esse.

CAP. VI.

L ij Hebræi,

Hebraei, quod in Daniele tacitum est, in psalmo dictum putant. Exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Quarram illam terribilem bestiam similitudinem apri vel singularis ferus fuisse autumant. Huius opinionem illud repugnans esse videtur, quod illi bestiae terribili cornua ascribuntur. Habebat (inquit) cornua decem. Considerabam, & ecce cornu aliud paruum ortum est de medio eorum, &c. Hoc (inquam) repugnare videtur. Denique aper cornua non habet. Itaque bestiam illam existimare vel dicere fuisse aprum, sic arbitramur fuisse incongruum, sicut Delphinum sylvis appingere, fluctibus aprum. Simul & hoc animadvertendum, quia regna Persarum & Moedorum, quae in eadem visione significata sunt per vrsum, & pardum, in alia visione, quae ostensa est de futuris regibus eorundem regnorum, qui videlicet reges per cornua significari debuerunt, per aliorum facies animalium demonstrata sunt, scilicet arietis & hirci, quibus cornua naturae dono coëtat attribui, igitur quod scriptura tacuit de nomine quartae bestiae, nobis quoque tacitum sit, ut quicquid ferocius in bestijs cogitauerimus, hoc Romanorum formidolosum imperium intelligamus.

Quomodo bestia quarta de mari ascenderit, & sextum caput draconis in ordine constituerit.

CAP. VII.

Bestia haec terribilis de mari quomodo venit, quomodo de mari ascendit, quomodo ante mulierem, quae erat paritura in illa septem capitum draconis cruenta serie caput istud constituit. Nimirum per magnas atque inenarrabiles discordias, per bella civilia, bella plus quam civilia. Discordiae spiritus, quem haec bestia spiravit, mundum vexavit, gentes afflixit, ciuitates & regna caedibus cruentavit, terras ferè omnes Europam & Africam atque Asiam suo, gentiumque ferè omnium sanguine compluit. Sunt historiae, legant qui volunt tragicædas generis humani, labores mundi, verè (ut ait Iohannes) in maligno positi. Quod factis ab eiusmodi effectis claruit, & clarum est legenti atque intelligenti. Nos ad illam infantiae partem summam tendimus, quia aduersus sepe dictam & sepe dicendam mulierem in vtero habitem sese erexit, denique suos ferreos præparavit caput istud, ut cum peperisset, deuoraret filium eius.

Herodem patre Idumæo, matre verò Arabica natum, à senatu Romano, regem Iudæae decretum fuisse.

CAP. VIII.

Imperante Augusto Cæsare, centesima & octogesimaquarta Olympiade, consulibus Gaio Demetrio, & Gaio Asiano, Herodes à Romano senatu gratia Cæsaris Augusti, & fauore Martij Antonij rex Iudæae decernitur, non erat genere Iudæus, imò patre Idumæus, & matre Arabica progenitus. Nicolaus tamen Damascenus (ut meminit Iosephus) ait, patrem huius Herodis Antipatrem, genere nobilissimum Iudæum fuisse, ex illis, qui ad Iudæam de Babylone reuersi sunt. Haec autem, inquit, id est, refert ad gratiam Herodis filij eius, quem regem Iudæorum contigit fieri, cum non esset regis, sed nec Iudæici generis. Nam Antipater genere Idumæus exiit, quicquid multas possidens pecunias, totius Iudæae potestatem, & tuitionem à Cæsare accepit amicus Hircano regi & sacerdoti principi. Sed cum tardum & segnem Hircanum vidisset, priorem filium suum Phaselum, ducem in Hierosolymis, secundum verò Herodem Galilæae tutorem ordinavit, qui postmodum (ut iam dictum est) ad regnum peruenit. Prædixerat de illo quidam in concilio vir iustus nomine Samæus præsentem Herode, cum pro crimine fuisset vocatus, stareque purpura circumdatus armisque stipatus. Vos (inquit) vel legem acculo, qui tantum ei licentiam dedistis. Scitote quod is quem nunc propter Hircanum vultis absolvere, quandoque nos & ipsum regem torquetur. Nihil autem hæc dicendo mentitus est. Nam Herodes cum regnum accepisset, omnes in concilio tunc inuentos cum ipso Hircano occidit.

Discordias inter senatū & populū Iudæicū, Herodi regnū peperisse.

CAP. IX.

Discordia summa, discordia cruenta, tam Romani Senatus, quam Iudæicæ gentis regnum illi peperit. Denique cum Gaius Cæsar, & magnus Pompeius totius orbis viribus confligunt, & in Iudæa fratres Hircanus & Aristobulus de principatu atrociter contendunt, Antipater potens, & (ut iam dictum est) multas pecunias possidens, dum in Iudæa fauet Hircano iustiori quidem, sed legiori, & in Romana republica multis obsequijs, pluribus impensis, meretur gratiam Cæsaris iam victoris, victumque Pompeium usque in Aegyptum persequens, magnam sibi Iudæae potestatem promeruit, & apud victricem Romanorum partem Herodis filio viam ad regnum obtinendum magnis meritis aperuit. Sciendum quoque, quod per illam Hircani atque Aristobuli discordiam, templum in Hierosolymis semel, & iterum magna cum calamitate violatum fuit. Primum namque Pompeius Aristobulum victum habens, ciuitatem aggressus, contra facios Aristobuli, & per seditionem in ciuitate receptus, templum irrupit commota atque cadente maxima turre, per quam aperta parte templi hostes irruerunt, & omnia Iudæorum caede completa sunt. Quidam enim occidebantur à Romanis, alij vero semetipsos occidebant, & ita ceciderunt viginti duo milia Iudæorum, Romanorum verò per pauci defuncti sunt.

Nec

Nec verò parua in templo commissa sunt, dum ea quae priori tempore inuisibilia vel inaccessibilia erant, adisset Pompeius, & cum eo non pauci vidissent, quae non liceret nisi sacerdotibus intueri. Deinde cum (ut iam dictum est) Herodes regnum accepisset, & Antigonus Aristobulifilius ciuitatem teneret, idem ciuitas passa est, & in templo multi perempti sunt, Herodis annitentibus Romanis. Et hæc passio Hierosolymorum ciuitatis contigit (ait Iosephus) Marco Agrippa & Callidio consulibus, centesima & octogesimaquinta Olympiade, tertio mense, in celebratione ieiuniorum, tanquam reuersa calamitate, quae sub Pompeio Iudæis illata est. Nam extunc eodem die captiuitatis viginti & septem anni fuisse noscuntur, cum adhuc obsideretur ciuitas ab Herode & Sosylo legato, persuasit Samæus supradictus populo, ut Herodem acciperet, dicens propter peccata eum non posse deuitari.

Neque sceptrū, neque ducē de Iuda auferendū, donec veniret Christus.

CAP. X.

Cum igitur alienus Herodes per tantas, tamque cruetas, quas commemorare libuit, discordias, regnum accepisset, tempus erat, vel promissionis suae verbū verax deus adimpleret. Sic enim fuerat prædictum. Non auferetur sceptrū de Iuda, & dux de scemoribus eius, donec veniat, qui mittendus est. Qui mittendus erat, ipse est qui venit Christus, in quo semine tuo (ait deus ad Abraham) benedicentur omnes gentes, sicut ibidem à Iacob subiūctum est. Et ipse erit expectatio gentium. Ecce autem veraciter ablatum erat sceptrum de Iuda, & de scemoribus eius, quando Herodes alienigena regno fuit intrusus, qui & occidit omnes, qui regis generis videbantur esse, & ipsum Hircanum, cuius lenitate & mansuetudine fuerat prouectus. Ut igitur iustificaretur deus in sermonibus suis, iam illud semen, quod Abraham promissum fuerat, & cum suramento repositum, quod idem Dauid iuratum fuerat, venire oportebat, nec longius differri, quoniam sceptrum de Iuda sic ablatum erat, & dux de scemoribus eius ita defecerat, ut contra legem Iudæorum, rex, imò tyrannus, sederet in regno, homo alienigena, prædo, advena, extraneus, homicida.

Præter Zachariam, Elisabeth, Symeonem, & Annam prophetissam, multos fuisse, qui aduentum Christi expectarint.

CAP. XI.

Qualis putas tunc mens, habitis iustis animabus, erat? Quos autem illius temporis iustus esse dixerim, nisi illos, qui fidem & spem siue expectationem habebant promissionis ad Abraham, promissionis ad Dauid, iuramenti ad Abraham, iuramenti ad Dauid, qui videlicet Dauid fidelis, deum fortiter tenens, miserere mei, dixit, ut iustificari in sermonibus suis, & vincas cum iudicaris? Talium vnus vel notissimus de tempore illo Symeon nobis exiit, qui in hac fide declamando & requirendo veritatem dei, veritatem promissionis, in qua deus maior homine, sponte hominibus iuravit, responsum accipere meruit, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Nunquid illo tempore solus promissionis eiusdem Symeon expectator exiit? Erant utique & Zacharias & Helisabeth ambo iusti, erat & Anna prophetissa, erat & Ioseph & Maria. Dicam adhuc, Nunquid quia solos istos notos nobis euangelium fecit, nullus præter istos erat, qui expectaret fidem & victoriam dei, ut in sermonibus suis iustificaretur, & vinceret cum iudicaretur? Utique, quamuis Herodianæ malitiae nubes horrida caelum obscuraret, non paucae in coelo erant stellae, luminis eiusdem claritate fulgentes, eiusdem fidei pulchritudine lucentes, & promissionis effectum suspirantes, clamabant animae multae, quare nos in sermonibus suis verax & fidelis deus appareret. Existimo, quod mulier illa in vtero habens, ut sepe dictum est, nullo vnquam tempore magis parturiendo clamauerit, nunquam magis ut pareret cruciata fuerit. Noli autem viuente in corpore fideles illius temporis homines solos debere intelligi corpus illius, quam dicimus mulieris in vtero habentis, imò vniuersa dierum, vel seculorum ecclesia, quando erit ab origine mundi progenita omnis multitudo animarum fidelium, tam in carne degentium, quam deposito carnis onere, apud inferos beatam spem expectantium, huiusmodi desiderij clamores emittebat, & hæc vniuersitas propter vnam eandemque expectationem, vnâ mulier in vtero habens exitebat.

Neque demonstrando, neque narrando, Christum pro dignitate indicari posse.

CAP. XII.

Quid iam dicendum, nisi quia mulier illa peperit filium masculum? Hoc autem dicendum, quomodo cupit animus immorari, & esse in contemplatione quasi magnæ, imò veraciter magnæ festiuitatis, & triumphalis gaudij, pro eo, quod deus, qui promiserat hoc semen benedictionis, verax apparuit, & quo se impendit? Quam in partem sermo noster sese aprabit, in demonstrationem, aut in narrationem? Si in demonstrationem se verterit, si partum illum, si filium vel masculum illum demonstrare voluerit, hoc tale est hodie, ac si meridiano tempore, coelo sereno, sole clarissimo, fulgente in ascensu sui summo, digitum quis intendat oculos

L. iij. habenti

Mundus in malino.

Psal. 90.

Luce. 2.

Esaia. ii. habenti & videnti, dicatq; illi. Vide, ecce soli. Scriptum est enim. In sole tabernaculum suum; Si autem veritate in narrationem, veremur esse superflui, quoniam non nihil dicturi sumus, quoniam non apud ignotos hæc dicta vel scripta deponimus, non ad ignaros, vel cum ignorantia conferimus. Veritas igitur se tota intentio sermonis ad iocunditatem, & aliquantulum cum iocunditate nitatur habere dignitatem, quatenus & ipse sermo plena fide, pleno fundatur ore, cum gratia humilitatis necessaria, ut quisquis illa legere dignabitur, deleatur, atque iocundetur propter laudem talis filij, propter honorem tanti masculi, & propter gloriam dei patris, & honorem spiritus sancti, de quo illa beata mulier concepit hunc & peperit. Ista sermone iocunditas risum habeat illum, quem nomine suo Isaac significavit, beatæ senectutis & emeritæ fidei filius, qui typus filij vel masculi huius exiit, quem decrepita mater, scilicet antiqua ecclesia pariens per vterum Mariæ virginis veraciter dicere potest, semperq; dicit, ac dicit. Risum mihi fecit deus, quia talis filius verè matris sue risus est æternus. Dignitatem de prophetica sancti spiritus facultate mutuabitur, de prophetica gratiæ plenitudine sumemus, ubi vates eximius Elajas loquitur contra superbiam Assur.

Quod per Esaiam dictum est. Egredietur virga de radice Jesse, quomodo sit intelligendum.

Esaia. ii. **E**T excelsa statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & subvertentur condensa saltus ferro, & libanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritu timoris domini. Ecce qualis oppositio. Per spicem hinc condensa saltus, & libanum cum excelsis, inde virgam eum flore suo. Quantum est virga vna florifera, comparatione saltuum condensorum, & montis Libani cum excelsis suis, quæ robore magno vel alta sunt, ut pura ligna cedrorum. Attamen quantum valent condensa saltus, & libanus cum excelsis, comparatione virgæ huius, & ascendentis, de illa florifera: Siquidem condensa saltus ferro subvertuntur, & libanus cum excelsis cadet. Hæc autem virga & flos eius totum suscepit, totum portat supernæ maiestatis pondus, & non cadit, & non subvertitur. Dicamus manifestius, quamuis sub istam metaphoram quales tranlatæ sint res, non ignoret mundus, non raceat vniuersus, qui in mundo est, ecclesie choros. Per spicem hinc gentium, quas per condensa saltus intelligimus tyrannos, ac duces, imperatores, & consules. Inde Iudaicæ gentis, quam per Libanum intelligi placet reges, & tetrarchas, atque summos sacerdotum principes, & inter istas altitudines siue magnitudines suborram humilem de domo David Mariam virginem, Christum parturientem, deum & hominem, & magnam victoriæ verbi dei concipis admirationem, quod in hunc mundum ingrediens, non quæsiuit de altis vel sublimibus parentem habere quempiam, solum se sibi sufficere sciens absque opere humano contra illius Assur, id est, diaboli superbiam, ad obtinendum sibi regnum, ad possidendum David patris sui solium, imò dei patris æternum imperium.

Tunc excelsa Libani cecidisse, cum Herodes alienigena regnaret, templumq; subuersum de nouo edificaret

CAP. XIII.

Zacha. ii. **V**T raceam de gentium saltu, cuius condensa ferro tunc temporis Romani imperij passim subuertebantur, & subuersa fuerant, ita ut totus iam sub illo imperio sileret mundus, quando flos iste de virga vel radice Jesse ascendit excelsa Libani, siue ipse Libanus. Quomodo ceciderunt circa huius floris ascensum. Summum libani verticem ipsum intellige templum, quia scriptum est in Zacharia propheta. Aperi libane portas tuas, ut comedat ignis cedros tuas. Ipsas autem cedros vel excelsa libani principes gentis, quorum gloriæ caput erat templi ipsum, quo angustius in mundo nullum fuit. Quomodo libanus iste cum excelsis suis tunc cecidit, vel cadere cepit? Nimirum magni & irreuerabilis casus eius initium illud dicere non dubitauerim, quod Herodes, quo regnante, ceciderat magnum excellum regniæ dignitatis, ablatum quippe fuerat sceptrum de Iuda, & dux de sexmoribus eius. Herodes, inquam, homicida multipliciter, imò & parricida, tyrannus, non rex, templum vetus, quod reuersi de Babylonia filij transmigrations edificauerunt, & victores Machabæi purificauerunt, post sexcentos annos deposuit, & aliud condidit. Vnde illi huiusce operis præsumptio? Nunquid illud opus stare debuit, aut placere deo potuit? Si David fidelis de tribu Iuda rex inuentus & electus secundum cor dei, domum domino edificare non debuit, dicente illi domino. Non edificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator. & multum sanguinem fundens, quomodo iste non qualiscunq; sanguinis effusor, venumetiam filiorum atque vxorum occisor, & domesticorum siue amicorum furialis interemptor, domum debuit edificare domino? Non igitur mirum, quod ab impio factum de rapinis atque spolijs regionum ad tam miserabile tamq; horribile peruenit excidium, quo post Christi passionem constat illud per Romanos irreuerabiliter esse exterminatum. Hoc interim dictum sit, quod tunc Libanus cadere cepit, quando Herodes templum

templum vetus deposuit, & aliud condidit, maius quidem, & duplo maius quam fecerant filij transmigrations, sed hoc fecit, gloriam querens suam, non dei.

Herodem, renouando templum, se Davidi & Salomoni impudenter comparari voluisse.

CAPVT XV.

Bene, inquit, nostis, quòd istud, maximo deo templum nostri patres edificauerunt, cum de Babylonia remeassent, & quia desunt ei ad magnitudinem in altum cubiti sexaginta, instar illius, quod Salomon construxerat. Nemo negligentiam pietatis patrum nostrorum accusat. Non culpa illorum factum est breuius templum, sed Cyrus & Darius huiusmodi mensuram ædificationis fieri præceperunt, nostri patres & parentum nostrorum dixit, quia videlicet Iudaici cum non esset generis se volebat haberi. Subsequutus, & hoc ait. Nunc autem quoniam nutu dei principatui meo pax larga concessa est, & diuitiarum possessio, & multitudo reddituum, & quod maximè est, amicitia fauorq; Romanorum, qui omnium rerum domini existunt, cur non studemus relicto necessitate seruitutis tempore opus corrigere, & integrum deo præbere pro beneficijs eius meo regno collatis. Hæc dicens properauit, templumq; in vno anno & mensibus quinque peractum est. Nonne homo ille, imò bestia sic loquens, & sic properanter faciens Davidi fideli, & pacifico Salomoni regibus legitimis, de tribu Iuda regibus se se conferre, aut etiam præferre contendit? At ille videlicet fidelis David nulli quicq; rapuit, nec de rapinis domui nomini domini edificare instituit, sed ecce (inquit) ego in paupertatula mea præparauit impensas domus domini auri talenta centum millia, & argenti mille millia, æris vero & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine ligna & lapides præparauit ad vniuersa impendia. Hæc dicens, etiã dedit Salomoni filio suo descriptionem templi, & cuiusq; operis. Et hæc, inquit, omnia venerit scripsit manu domini ad me, ut intelligeret vniuersa opera exemplaris. Quod illi dicentè, cū legimus vel audimus, nunquid non est quocq; cum esset propheta eiusmodi ostensione vidisse arbitremur, ut diceret ei, quomodo dictum est, & Moyse de tabernaculo facièdo. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstravi, Salomon quoq; aurum & argentum non ex rapinis, sed ex dei dono habuit. Nunquid talibus ac tantis Herodes nebulosè se se conferre debuit?

Quòd populus super illius hominis opere nequaquam letari, neq; tanto peccatori debuisse adulari.

CAPVT XVI.

Super illius hominis opere populus omnis lætitia efferri, tantoque peccatori non debuit adulari, sed imprudens, lætitia completus est, & primum quidem pro celeritate deo gratias agebat. Deinde de alacritate regis, quam in dedicatione habuit laudibus extollebat. Merito igitur risus eorum in fletum, & gaudium veritatis debuit in moerorem. Veruntamen sciendum quia licet Herodes murauerit parietes, & spectandos pro sua gloria magnos congeserit lapides, quos admirari poterant discipuli quoq; Christi, dicentes. Magister, absque quales lapides & quales structurae, non tamen depositum vel muratum fuerat altare. Quod si euenisset, multo amplius mirari possis homicidæ, imò parricidæ tantum licuisse, ut religionis caput, id est, altare ipse poneret, cui Christus, vel in quo dei filius homo factus, deo patri protinus cum bestijs legalibus præsentari deberet. Hæc breuiter de templo dicta sunt, ut iam videat prudens laudator iudiciorum dei, quia præter causas alias, propter quas templum illud manere non debuit, ista quoq; causa nocere potuit, ut non quomodocunq; sed nimis malè, imò cum fragore, quem totus orbis audiuit, caderet, quod ille fabricauit hominum hostis, inimicus dei. Nunc ad susceptum sermo redeat prophetiæ veritatis capitulum.

Quare deus Herodem in regiam & sacerdotalem stirpem ita seuire permisit, ut ne quidem filijs parceret.

CAPVT XVII.

ET Libanus, inquit, cū excelsis cadet. Iam diximus, quia grande illius Libani excellum ceciderat, in eo videlicet q; sceptrum de Iuda, & dux de sexmoribus eius defecerat. Functus Herodes regiam stirpem ferro extirpabat, & extirpare non cessabat. Vnde cumq; regij quippiam subintellegerat, quacunq; ex domo vel etiam sua, imò maxime sua, ex domo vel gentura regia quempiam estimationis olfecerat, quandã deniq; coniugem regie stirpis habuerat, præter complures alias, Mariamne pontificis Hircani filia, de qua & filios Alexandri atq; Aristobuli suscepit, omnino vnde cumq; siue deforis siue deintus regale quippiam sperare posse penserant, seuebat immanis belua, simulq; potestates, & suos filios regales trucidabat, videlicet ne seipsum nimis cupidè regnarem vlla posset inquietare persona per vllam eiusmodi suspitionem. Iam dudum quippe regia cū sacerdotali familia permixta fuerat, & idcirco in vtrancq; pariter ferebatur trucidatus homicida nulli sexui parcens, non ab vxoribus proprijs, non a filijs occasione suborta ferru differens, quoniam quidẽ eius filij materno sanguine regiam contingebant progenie. Vnde ergo vinceres deus promissor fidelis, vnde iustificaberis adimplendo quod promissisti, &

L iij iurasti

aurasti David, cuius spiritus clamare non desinebat in auribus tuis. Miserere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Nimirum sciebas, & disposueras iustificari & vincere ex loco humili, vnde impurus Herodes, imò diabolus, cui seruiebat Herodes, nihil posset suspicari, quod valeret procedere ad celsitudinē throni. Hoc est quod cōtinuò per prophetam subiunxit. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie, & cetera.

Virgam, virginem Mariam, Christum verò florem esse, & cur de radice Iesse, non de radice David dictum sit.

CAPVT XVIII.

V Biconque Christiana vel catholica fides, ipsa suis auribus audiuit, & ipsa videt suis interioribus oculis, quod virga ista, virga gracilis & pulchra, virga humilis quidem, sed recta, est beata virgo Maria. Et flos qui de virga ista ascendit, fructus veritatis eius, est Christus del filius, & virginis filius est, in quo qui promissit deus fidelis & verax inuētus est, qui iurauit deus iustus, & deus sanctus comprobatus est. Quarendum verò hic est, cur placuerit spiritui sancto dicere, Egredietur virga de radice Iesse, magis quàm dicere de radice David sive Abrahæ, quibus promissit, quibus deus iurauit. Ad hæc, inquam, si dixisset de radice David, victorem quidem pronunciatet veritatem promissionis, sed ipsa dictio minus contineret sacramenti. Nunc autem plus habet mysterij, quia cū præconio veritatis tendentis in semen Dauid simul nos mittit in secretum patris domus eius in rationem temporis vel dei, quo missus est propheta Samuel ad vngendum regem, quem projecto Saule prouiderat sibi dominus in filiis Iesse, qui & Isai. Quomodo enim dictum, quomodo factum est Virgulum, inquit dominus, de armento tolles in manu tua, & dices, ad immolandum deo veni. Timebar enim Samuel. Audiet, inquit Saul, & interficiet me. Et impleuit cornu oleo iuxta præceptum domini, & iuit, ad immolandum, ait, domino veni. Sanctificamini & venite mecum ut immolem. Sanctificauit ergo Isai, & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium. Cumque ingressi essent, vidit Heliab, & ait. Num coram domino est Christus eius? Et dixit dominus ad Samuelem. Ne respicias vultum eius, nec altitudinē stature eius, quoniam abiecti eū, nec iuxta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea quæ parent, dominus autē intuetur cor. Vocauit Isai Amnāadab, & adduxit Semmam, similiterque & alios filios suos, qui fuerunt septem numero, & non elegit dominus ex istis. Ait Samuel ad Isai. Numquid completus est numerus filiorum? Adhuc, inquit Isai, paruulus reliquus est, & pascit oves. Iu bene ergo Samuele, misit & adduxit eum. Qui cum venisset rufus & pulcher aspectu, decoraque facie. Surge, ait dominus, & vnge eum, ipse est enim.

Quid sacramenti fuerit in rebus gestis radice Iesse, hoc est David, quod ad Christum pertinet.

CAPVT XIX.

Quid nam sacramenti latet in illis rebus gestis, nisi quod audiuius & subintelleximus in istis verbis prophetis. Excelli statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & subuertentur condensa salus ferro, & Libanus cum excellis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Denique cum iste sit sensus. Superbi & diuites relinquentur, & de puella humili sive pauperula promissio veritatis implebitur, simul per hoc dictum quod est de radice Iesse, veteris experimentum mentibus nostris adducitur, quod accidit Iesse, reprobatas maioribus filiis eius, & assumptio humili vel paruulo David, qui erat minimus. Idē ergo est, ac si dicat. Quid miramini, quia dixi, excelli statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & humilitas exaltabitur. Similiter factum est in diebus Iesse. Vultuosus erat Heliab, & alta erat statura eius, sed abiecti illi ait dominus. Itemque ad reliquos magnos filios eius secundum illorum similitudinem multi erunt, quando propheta hæc implebitur, excelli statura & sublimes in gloria, tam de regali, quàm de sacerdotali prosapia, potentes viribus, & valentes armatos producere exercitus. Sed non de illis elegit dominus, nec ad implementum promissionis suæ verbum opus habebat sublimitate hominum, altitudine aulicorum in curribus, & in equis exultantium, qui in multiplici favore hominum, in multivago plausu popularium, & non in domino confidunt. & tunc minimus filiorum Iesse, paruulus David complacuit, & postmodum humilis ancilla domini præ cunctis hominibus emissa in spiritu humilitatis altissimo cōplatebit, ut ex ipsa compleatur promissio nascente Christo, ac si de virga gracili specabilis ascendat flos. Præterea sicut illic præterita immolationis festiuitas, & adductus de armento vitulus occurrentibus Samueli senioribus ciuitatis, & admirantibus aduentum eius, causam subrexit, ne audiret Saul. Ita & hic despectio virginis sive consueta nuptiarum solennitas, & Ioseph maritus puellæ nominatus, diabolus sefellit, & cunctos satellites eius, & verant Herodes & complices eius, ut nescirent sacramentum, cuius sciendi nondum erat tempus.

Laudabile dei consilium esse, quod in humilitate diabolum atque Herodem sefellit, & ars artem lusit.

CAPVT XX.

Apud

A Pud Maronem iocatur quispiam gloriabundus, & dicit. Nil refert armis contingat pal-
ma, dolisve. profecto sententia hæc, ad huius palmæ sive victoriæ rationem non valet.
Multum quippe refert, multo melius & valde vtilius est, deum vel dei verbum sic vi-
cisse, vel ad procedendum procedere, ut in toto prælij congressu ars artem falleret. quam si de
nobilibus atque potentibus, carne assumpta, materialibus armis eorum contra homines impios
dimicaret, quomodo inuisibilis, & nondum homo factus, per Machabæos aliosque fortes atque si-
deles viros dimicauit, & armis paucorum sæpe multa millia peremerit. Hoc itidem poterat,
ut incarnatus de aliqua sive Hircani tunc temporis pontificis, sive alicuius ceterorum filia, bel-
lica sibi ob defensionem veritatis adhiberet instrumenta meliori pronentia, quàm vel Machabæus
vel ipse David vnquam pugnauerat. Vt (verbi gratia) persequeretur vnus mille, & duo fuga-
rent decem millia. Multo melius, inquam, est, quàm ars arte sefellit, quàm si res acta fuisset armis eius-
modi. Non, inquit, in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit dominus exercituum. Hoc
erat verbum domini ad Zorobabel apud Zachariam prophetam. Vbi septem oculos super la-
pidem vnum, & septem lucernas super vnum candelabrum vidit, quæ non erant aliud, quàm
septem spiritus domini requiescentes super hunc florem vnum.

Quam vile nobis fuerit, Christum de paupere Virgine matre nasci.

CAPVT XXI.

N Vlla potest verbis lingua consequi, imò nec cuiusquam cogitatu comprehendere mens
hominis, quanta nobis commoda prouenerunt ex eo, quod humilitas diuinitatis, humi-
litas verbi dei, non diuitem, sed pauperem virginem matrem sibi elegit, quod ancillam suam re-
spexit, tanto apud se coram diuitibus vel superbis humilem, quanto constar excelis Libani
cedris minore esse virgam quamlibet, de radice vetusta egredientem. Si enim patres Chri-
stus diuites elegisset, quis hodie pauperibus in ecclesia Christi locus esset? Nunc autem & po-
tentes deus non abiicit, cum & ipse sit potens, & sepius in hoc mundo pauperes eligit, cognos-
cendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia ni-
mirum diuitibus habentibus consolationem suam rarius concedit. Videte (inquit Apostolus)
vocationem vestra fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non
multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, ut confundat sapientes, & infirmam mundi
elegit deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi, & contempnibilia elegit deus, & ea quæ non
sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Ergo pauperibus
& infirmis sepius celestia vocationis suæ dona largitur deus abundantius. Et ista consideratio
pulcherrimam nobis efficit considerationem patris optimi, qui notum & verum habet testimo-
nium, quod spiritu omnium iustorum plenus fuerit. Qui minus indiget, agit deo gratias, &
non murmuret. Qui verò plus indiget, tribuatur ei, & humilietur pro infirmitate, non extollatur
pro misericordia. Nimirum cū hæc dicit, hæc sentimus esse imitationem dei, qui spiritualia sua dare
abundantius confuevit plus indigentibus, scilicet pauperibus, infirmis, ignobilibus, ut secundum
multitudinem dolorum in corde ipsorum, consolationibus huiusmodi lætificentur animæ ipsorum.

Laudat incarnationem verbi, ex psalmo Davidis, Eructauit cor meum verbum bonum.

CAPVT XXII.

Q Va voce, quibus, vel quantis laudibus, floris huius de virga eiusmodi ascendentis pul-
chritudinem prædicabimus, vnde verba sumemus? Nos penè muti, penè infantes ad
tantæ dignitatem rei, vbi pulchritudo cum fortitudine, fortitudo cum pulchritudine floret ac
viget, cuius ipse spiritus sanctus laudator est. Quid eloquemur ita, ut secundum nostræ mentis
intentionem ipsum audire delectetur. Sumamus aliquid non de nostro quod nusquam est, sed
de plenitudine ipsius, qui omnes sanctos adimplet, de thesauro boni cordis, thesauro iucundi-
tatis & exultationis, quem super prophetam huius verbi sui, super prophetam patriarcham, &
regem thesaurizauit, dicentem in persona ipsius dei patris. Eructauit cor meum verbum bonum,
dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribetis. statim ipse propheta
ex sua persona succinit. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, pro-
pterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Spe-
cie tua & pulchritudine tua, intende prospere procede & regna, & cetera. Putet anima pau-
percula, nunc ad fontem sermonis venisse, vnde haurire possit, quod loquatur ad gratiam floris
huius speciosi & pulchri, pro bona intentione, Magis delectandi quàm docendi intentione, o tu qui-
cunque hæc legis vel audis, me existimato immorari, quia dulce est, pulchrum & pium etiam, nota
replicare atque frequentare de forma speciosi, de specie & pulchritudine formosi atque potentissimi,
gladio suo super femur suum accincti, prospere procedentis & regnantis, quæ in veritate, in man-
suetudine & iustitia mirabiliter dextera sua deducit, cadentibus sub ipso populis in corde suo,
quia crucifixi sunt sagittis suis acutis, sagittis ditorum eius salutariferis, ut doleant quod olim
fuerunt inimici regis, eumque adorent cadentes, cadant in facies suas eum adorantes.

Quomodo

2. Eneid.

Deute. 32.

Zacha. 4.

Iob 37.

1. Corin. 3.

1. Corin. 3.

Psalm. 44.

Esaie ii.

Lingua
dei.Psal. 44.
Esaie ii.

Pariter assumptis vtriusque testimonijs, & illo Esaiano, & isto Dauidico, primum contemplari libet hoc dictum dei patris. Lingua mea calamus scribæ, velociter scribens. Linguam dei patris spiritum sanctum promptum est intelligi, quia sicut lingua carnis administrat verba hominis, ita spiritus sanctus animæ credulæ suggerit verba dei. Vnde & quando super apostolos Christi descendit, quos nimirum eatenus homines sine literis & idiotas & deinceps peritos & eloquentes facere veniebat, in linguis igneis apparuit. Confestim cur ita apparere voluerit, sequens effectus indicauit. Facti sunt namque charitate & zelo bono fortes ac serui dei, quod significauerat ignis. Facti sunt eloquentes varijs linguis, & scripturarum periti, quod lingua- rum desperatio præsignauit. Cum igitur dicit in isto quidem, Lingua mea calamus scribæ, velociter scribens. Per illum autem, Et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replevit eum spiritus timoris domini. Manifestum est de Christo, quod verè deus sit, & quod veraciter habet in ipso plenitudo diuinitatis corporaliter, quamuis in hoc tempore, cum fides Christiana sit firma, & hæc assertio non indigeat, cum fide necessaria, delectabile & vile est etiam competentem habere scientiam. Natura humana de virginæ carnis substantia sic est assumpta, vel membranula munda & bene accurata, scriptoriocque operi accommodata, & ipsa lingua patris, id est, spiritus sanctus, velociter percurrat, velociter tanquam calamus scribæ tota præscripsit, totam verbi substantiam repleuit, nihilque residui fuit, sed totum quod erat in corde patris, illi animæ inscripsit, totamque sapientiam, totumque intellectum, totumque consilium, totamque fortitudinem dei, totam scientiam, totamque pietatem dei, & totum timorem domini, ut nihil esset, quod non sciret, nihil quod non posset, nihil in deo patre quod non haberet humana pueri huius natura, vnde & deus est.

Quomodo intelligendum, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi.

CAPVT XXIII.

Verbi ho-
ni eructare
quid sit.

Hoc intelligimus esse, quod ait ipsa persona patris, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Res magna, dictum autem non valde magnum rei comparatione. Quid enim hoc dictum, eructauit, quid magnificentum est? Inter nos, dico, eructat quisque nostrum, dum satur est, sed eluriens quisquam reuerti alterius saturatus non est. Dicit aliquis opus suum, sed qui audit, non statim consequitur auditu operis effectum, ut faciat similiter, quicquid ab illo factum est. At ille qui hæc loquitur, Eructauit cor meum verbum bonum, qui ait, dico ego opera mea regi, bonum illud verbum, ipsam boni verbi substantiam tota plenitudine edidit in vterum virginis. & regi, id est, homini, quem formabat de vtero eiusdem virginis, opera sua sic indidit, ut sit & ipse opifex siue artifex non dissimilis, magna hæc & mira prædicantur per hæc duo verba exigua, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego. Solent grammatici vocare tropum, quem dicunt tapinosin, qui modus locutionis humilitas est magnæ rei, velut si mare intendens dicat gurgitem, si vastum montem dicat cumulum vel collem. Equidem non ausim in maiestate tantæ rei declamare nãnas istas, veruntamen nusquam reperiri existimo loquutionem, in qua voces rebus quæ significantur tanto impares sint, ut sunt in loquutione præfenti. Vt quid igitur taliter dictum est, imò quomodo diceretur aliter, quæ dictum est, vbi enim verba inueniuntur ad rem sufficientia, quæ intelligitur? Sit quidem in verbis defectus, sed eundem defectum ipsam vocum minoritatem si rite perpendis, studiosa mens edficat. In quo in eo videlicet ut animaduertat opus quidem grande, sed deo non difficile. Quis enim homo plenus edulio fatigatur eructando? Sic nimirum deus pater bono plenus verbo non laborauit, humanæ naturæ illud inferendo.

Quare deus incarnari, & non potius per angelum genus humanum saluare voluerit.

CAPVT XXV.

Quæstio.

Dilutio.

Esaie ii.

Hoc opus bonum fecit deus, summè potens, summè bonus, hoc est, quod patribus promissit, quod iurauit ad Abraham, iurauit ad David. Tanquam summè bonus, spontè promissit, spontè iurauit, tanquam summè potens adimpleuit. Denique sicut summè bonitatis est, quod hoc facere voluit, ita summè potentis est, quod hoc facere potuit. Diligenter animaduertendum, solent enim nonnulli dicere. Vt quid deus, dei verbum, venit per semetipsum, & homo factus est, ad saluandum genus humanum, cum hoc idem fieri potuisset per alium? Cur non potius fieri aliquem legatum? cur non misit angelum siue archangelum? Ad hæc, inquit, videlicet quia nulli alij, nulli nisi soli naturæ diuinitatis hoc fuit vnquam possibile, assumere quod non erat, & manere quod erat. Et vnde illi hoc possibile, videlicet quia natura vel substantia diuinitatis tanto subtilior est anima rationali, ut eam penetrare possit. Fideliter hoc inter cætera patres catholici sumperunt & scriperunt pro ar.

pro argumento veritatis contra hæreticos, quod spiritus sanctus æquè ut pater & filius deus sit, quoniam & ipse humanæ animæ est capabilis, & capax eiusdem anima rationalis. Nisi enim deus esset, neque humano, neque angelico spiritui capabilis esset. Proinde notandum, quod quamuis dicatur quis plenus daemônio, non sic implet hominem ille spiritus, ut penetret animam eius, sed caernas corporis irrepere potuit, quo ebrietas siue febris animamque deprehensam in suis sedibus exagitat atque affligit. Solus deus vnus, deus pater, & filius, & spiritus sanctus, cum vult, & prout vult rationali animæ vel spiritui sese infundit, & in eo mansionem facit. Frustra igitur dicit, vel querit quis, cur non legatum vel angelum miserit, sed per semetipsum, ad saluandum genus humanum venerit deus, verbum dei, quia videlicet naturam induere humanam non potuit, nisi sola natura dei. vnde sicut bonum, quia voluit, ita omnipotentem prædicamus, quia potuit.

Christum, salua matris virginitate, natum esse.

CAP. XXVI.

Quid de salua matris virginitate dicemus ad laudem ipsius? Contra naturam, Iudeus, inquit, virgo parere non potuit. Nos autè credimus, propter quod & loquimur, quia ratioem filij supra naturam virgo parere potuit. Non dicimus contra naturam, quæ non est naturæ in iuria, sed dicimus supra naturam, quia naturæ est gloria. Quæ ratio est dicere, quod non potuerit quicquam supra naturam, qui fecit naturam? Per verbum omnia facta sunt, si omnia, profecto & natura facta sunt. Ergo ne fortior esset natura, quæ is (per quæ facta est natura) nimirum rectè sapit homo rationalis, ut dicat, quæ quæ omnia fecit, & ipsam naturam, consequenter omnia vincit, & ipsam naturam. Quod si Iudæo vel Manichæo magnitudo miraculi ad incredulitatem prouehit, quod rogo magis mirari, id quod assumptus vel formatus est homo de terra animata & sensibilis, an quod homo plasmatus est de terra inanimata & insensibilis? Denique terram animatam, & sensibile Mariam dixerim, quoniam de terra & ipsa & nos sumus facti. Porro terra de qua primus homo plasmatus est, inanimata sine dubio fuit, & insensibilis. Nōne ergo plasmatio primi Adæ, plasmatione secundæ mirabilior fuit? Si quidem materia viuens, & sensibilis. i. femina, quæ virgo vicinior est huic operi, quæ fuit illa materia, neque viuens, neque sensibilis. Igitur illa quæ plasmatio mirabilior, sed ista venerabilior.

Quid sit, speciosus forma præ filijs hominum, & gladius super femur accinctus.

CAPVT XXVII.

Ecce speciosus forma, ecce potentissimus gladio suo super femur accinctus. Agnoscendus est, cuius victoriam prædicamus, cuius triumphalè currum laudando subiequi operamus, olim verbum, nunc & caro. olim deus, nunc & homo, speciosus, inquit, forma. Quid est forma? Diuinitate. Diuinitas namque forma est, forma namque formatum, forma carens materia. Diuina substantia, sicut ante nos dictum est, sine materia forma est, atque ideo vnus est id quod est, reliqua non sunt id quod sunt. Vnum quodque enim habet esse suum, ex his ex quibus est, ut cum homo terrenus consistit ex anima & corpore, corpus & anima est, non vel corpus vel anima in partem, igitur non est id quod est. Quod verò non est ex hoc atque hoc, sed tantum est hoc, illud verè est id quod est, & est pulcherrimum fortissimumque, quia nullo nititur. Igitur speciosus forma, id est, speciosus secundum diuinitatem. Istam eius speciositatem, quia speciosus est præ filijs hominum, qui vtrique dii natura non sunt, soli amatores eius vident, soli videbunt regem in decore suo, videbunt oculi eius, qui diligunt eum. Et ego, inquit, manifestabo ei meipsum. Quid potest esse gladius, quo accinctus est iste speciosus, iste potentissimus? nimirum vnum idemque verbum dei, verbum deus, forma est speciosi, gladius est potentissimi. nam viuus est sermo dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. Igitur ut iam dictum est, ecce speciosus, ecce potentissimus, speciosus ut flos, potentissimus ut gigas, cuius à summo cælo egressus, & occurus eius usque ad summum eius. Talis in hunc mundum ingreditur visibilis factus, visibiliter pugnaturus, qui prius inuisibilis, inuisibiliter prælabatur, pugnaturus noua belli specie, scilicet non exercitu, neque in robore, sed in spiritu suo daemonia potens eiecerit. Hunc florem speciosum, hunc regem potentissimum alibi sancta scriptura prædicat, agnoscere habentem, inquit, cornua septem, & oculos septem, scilicet septem spiritus, qui super florem requiescunt, sed de agno, qui & vincens leo, postmodum suo loco erit dicendum.

Iohan. 14.

Hebr. 4.

Psal. 18.

Sicut septiformis spiritus super florem requieuerit, ita septemplici laude psalmus hic regem Christum canit.

CAP. XXVIII.

Nunc delectat breuiter intrueri, vtrū sicut spiritus isti oēs super florem requiescunt, ita secutum singulos eorum propriū quid in psalmo, siue in cætico prælabato dicatur, ad regem speciosum, regem potentissimum. Dico ergo opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ, velociter scribens. Dicta hæc esse secundum spiritum sapientiæ & intellectus non indiget assertionem nostram, quia manifestè vbi filio regi pater deus sua dicit opera, ibi sapientiæ, & ibi lingua eius operat ut scribæ calamus, ibi intellectus. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, &c. usque. Et deducet te mirabiliter dextera tua. Hæc intelligimus decantaturi secundum spiritum consilij & fortitudinis. Consilij namque fuit, quod videns

videns deus non posse nos ex nostris operibus iustificari, & omnes sub peccato esse conclusos, diffudit gratia, id est peccatorum remissionem gratuita in labijs huius speciosi, & propterea hunc benedixit in æternum, fecitq; nasci sanctum, & ab omni peccato mundum, vt efficaciter in labijs eius ista gratia diffunderet, diceretq; peccatrici, quæ erat vna & vniverfa ecclesia. Dimissa sunt ei peccata multa, non quia operata est multum, sed quia dilexit multum. Accingi gladio super locum, prospere procedere & regnare, & sua dextera deduci mirabiliter, sine dubio fortitudinis opus siue effectus est. Sagittæ tuæ acutæ, quid est, nisi tibi in doctrina siue prædicatione semper scripturarum paratæ sunt sententiæ, quibus confixa corda illorum, qui fuerant inimici credunt, & acquiescunt veritati, & cadit adorando te, facti amici. Ergo pertinere hæc ad spiritum scientiæ, non dubium est. Vnxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Oleum istud profectus spiritus pietatis est. Oleos græcæ, misericordia latinè. Nihilominus & concupiscit rex decorem tuum, ad eundem spectat pietatis spiritum. Nam regis huius concupiscentia non aliud est, nisi pietas. Hoc est oleum, quo vnctus est speciosus iste rex, vt in multitudine misericordie benedictus adveniret, concupiscentiam habens animarum perditarum, per blanda dimenta misericordie conuocare illas ad suum salutis æternæ tricinium, spiritus timoris, domini in eo, non est, vt timeat, sed vt timeatur, & vt circa ipsum religiosa sanctitas, sancta & timorata sit religiositas. Huc pertinet illud. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Adducentur regi virginis, asserentur in læticia & exultatione, adducentur in templi regis, & populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Quare non dictum sit manebit, sed requiescet super eum spiritus domini.

CAPVT XXIX.

VNum est adhuc eiusdem capituli verbum, in quo tenemur, ne iam processum regis prosequamur, ne iam partum beatæ mulieris qualiter deuorare draco ille narremus. Quod est illud verbum? Et requiescet (ait) super eum spiritus domini. Non dixit, & manebit, sed requiescet dicere maluit. nec dubitum est, quin aliquid plus significet quam si dixisset, manebit. Attendamus, quia sermo propheticus est. Cui (inquit Petrus apostolus) beneficis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Ecce locus quidam occurrit caliginosus quidem, sed ista lucernæ huius, id est, prophetici sermonis flammula, clarum illum nobis facit, & tanquam lucifer diem intelligentiæ adducit. In deserto loquente domino ad Moysen, vt sacerdotio fungeretur Aaron, Chore, Dathan, & Abiron, alique proceres synagogæ, steterunt aduersus Moysen & Aaron, stetit omnis globus eorum contra dominum. Vnde & propter execrabilis superbiæ malum, non confucta hominum morte interierunt, sed nouam rem fecit dominus, vt aperiens terra os suum deglutiret eos, descenderuntque viuentes in infernum, quia blasphemarunt dominum. Præterea, ignis egressus à domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum. Deinde loquere (ait dominus) ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & vniscuiusque nomen super scriberis virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, quem ex his elegero, germinabit virga eius, & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, & cætera. Factum illud in lege, quod germinauit virga Aaron, & turgentibus gemmis eruperunt flores, & cum folijs fructus, atq; ita cessauit superbia de sacerdotio consistantium. Illud inquam, factum in lege, conserit cum isto vaticinio prophetæ, quia dum inuehitur contra superbiam Assur, excelsi (inquit) statura succendentur, & sublimes humiliabuntur, & subuertentur condensa saltus ferro, & Libanus cum excelsis caderet, & subaudire licet, sicut succisi vel humiliati sunt, sicut subuersi sunt, & ceciderunt Chore, Dathan, Abiron, & complices eorum, statimque subiungit. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Nimirum & hic subaudire decet, sicut ascendit flos de virga Aaron, & sicut requieuit, id est, ab ira sua cessauit, & placatus est spiritus domini, quem exacerbauerant murmuratores & superbi.

Præter Christum neminem fuisse super quem requieuit spiritus domini dici posse.

CAPVT XXX.

Igitur secundum illam similitudinem intelligendum est quod ait. Et requiescet super eum spiritus domini. Nam ibi quidem aliquanta fuit similitudo. Hic autem res est multo amplior. Ibi virga insensibilis flores & folia supra naturæ vsum produciens, atque nubes, id est, querelas paucorum rebellium cessare fecit. Hic virga sensibilis virga, id est, virgo siue vterus virginalis, florem, scilicet iam dictum speciosum regem pariens, superbiam diaboli percussit, superbiæ culpam de toto genere humano correxit, & iram dei, quæ proinde superuenierat, auertit, placatumque deum nobis reddidit. Itaque super hunc florem requiescet, ait, spiritus domini, id est, propter Christum mitigabis omnem iram tuam domine, & auertes ab ira indignationis tuæ. Numquam enim te inquietabit flos iste, mitis quippe est & humilis corde. Et Moyses quidem mitis erat

erat super omnes homines qui morabantur in terra, sed non vt hic, non ita semper, nõ ita impassibiliter. Vexatus enim & exacerbatus distinxit in labijs suis, distinxit, & dominum non glorificauit. Ad quas contradictiones loquendo, non sicut mitis, & aliter quam voluisset audire spiritus domini, quia locus est verba incredulitatis. Propterea dominus ad Moysen & Aaron, Num. 20. non introduceris, ait, populos istos in terram, pro qua iuravi patribus eorum. Iste nunquam distinxit in labijs suis, imò cum male tractaretur, non aperuit os suum, & sicut ovis, sicut agnus coram tondeute se obmutuit. Dignus ergo qui populum introduceret in veram reprobamissionis terram.

Sicut virga Aaron, ita & virga Iesse, superbi certaminis finem fecit.

CAPVT XXXI.

Multum est quod de scripturis admota clarificat lucerna verbi huius prophetici. Et requiescet super eum spiritus domini, sed in eiusmodi diutius immorari, præteritis non est propositum. Veruntamen vt proposita similitudo decentius explicetur, hoc solum adhuc dicere libet, quia sicut contigit superbiis illis contra quos in deserto (vt iam dictum est) virga floruit, vt noua & insolita perditione perirent, ita contigit excelsis & sublimibus illis, quorum temporibus egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, vt dissimili casu caderet, & interitu suo dissimiles cæteris hominibus, quicumque bello interierunt, existerent. Testatur hoc Iosephus, qui miserabile illorum describens excidium, dicit de illis. Singillatim quidem iniquitates eorum narrare non potero. Vt autem breuiter dicam, neque aliam ciuitatem vnquam tam perpeffam esse puto, neque vllam nationem post hominum memoriam malitiæ ferocior fuisse. Et alibi. Denique omnium post condita secula res aduersas, si cum Iudæorum calamitatibus conferantur, superatum iri non ambigo, & horum author nullus externus est. Erant quippe isti maxime de parte Assur, id est, diaboli, contra cuius altitudinem virga ista ascendit, cum suo flore, id est, virgo humilis cum filio suo miti & humili.

VNDECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI,
LIBER DVODECIMVS.

Beatam Virginem Mariam mulieris in vtero habetis, parturientis, & vt pariat clamantis, non minimam partem fuisse.

CAP. I.

DICTVM iam, & adhuc dicendum est, quia draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cum peperisset, filium eius deuoreret. Hic iam nomen mulieris duplicem sensum habet. Antequam esset beata virgo Maria. Antequam (inquam) & longè prius erat mulier, quam in sacramento sentimus, id est, ecclesia, & vtrique prægnans mulier mente grauida gerens verbum promissionis, sicut iam sæpe dictum est. At vero propria & vtrata significatione secundum sexum Maria mulier extitit, quamuis virgo, dicente Apostolo. Misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Mulier hæc siue hoc humani generis indiuiduum, mulieris illius pars est, quam dicimus ecclesiam, id est, credentium collectionem vniuersam. Vbi ergo mulier ista, id est, virgo Maria peperit, totam ecclesiam peperisse quis nescit? Propterea dicimus vniuersi, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.

Galat. 4.

Ecclesia. Esaiæ 9.

Draconem etiam Maria filium deuorare voluisse.

CAP. II.

Quid porro fuisse deuorari filium eius? Nimirum ita mori, vel occidi, vt periret nomen eius. At illud sextum caput draconis, illa bestia terribilis, non sicut dentibus magnis, dentibus suis ferris, ea quæ circa corpus sunt bonorum siue malorum comedere siue comminere atque cõculcare potuit. Ita etiam in causa ista, fuit agitator diabolo satisfacere præualuit Herodes, cuius præcedenti libello mentio facta est, qualiter quæserit puerum ad perdendum eum quis nescit, & quis non auduit? Planè impius ille Romani satelles imperij, nec impietatis crimine vacuus est Augustus ipse, qui ad suggestionem eiusdem Herodis tam pronus extitit, vt concederet illi quoquo pacto regem perdere quem natum audierat, tanquam regna hominum rex ille tollere haberet, quod ita nõ erat, Crudelitati stultæ, crudeli eius stultitiæ

M mulier

mulier saepe dicta de incolunitate filij sui secra, sam dudum exprobrauit, & exprobare non cessat. Non iniquis diripit moralia, qui regna dat ecclesia. Crudelitas Herodis Romana potestate facti regis tam cito in Romanum imperium redundauit. Nec enim tot pueros impune occidere potuisset, nisi Romanae potentiae licentiam, vel consensum Augusti Caesaris habuisset. Sicut cum voluit inde permissum accepit proprios trucidandi, ita praeterea metu ne fieret libimet vel Augusto de mutatione regni, siue imperij, concessione adeptus est ut pueros occidendi, quotquot in Bethleem, & in omnibus finibus eius per duos annos fuerant nati. Futurum quidem erat, vt per manus Romanorum rex iste occideretur, sed nondum erat illius rei tempus, nec sic sciendum erat, vt deuoraretur filius masculus, id est, non ita mori habebat, vt periret nomen eius.

Quare diabolus Christum Herodi prode non potuerit. CAP. III.

Sicut Herodes egit, & sic peragere voluit, vt vere vnus vel praecipuus diabolifilius, de qualibus ait filius vel masculus iste. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facere. Quae vel qualia desideria? quae sitis (ait) me interficere. Hoc est desiderium patris vestri. Propter hoc desiderium ille homicida erat ab initio, quia videlicet veritatem, id est, me ipsum odit ab initio, quod odium nunc in me, factum mortalem hominem, desiderat complere homicidio. Hoc erat desiderium illius, quod Herodes volebat tam cito facere desiderium patris sui, desiderium diaboli. Dicit aliquis. Si pater eius diabolus hoc iam dudum desiderabat, cur non statim puerum prodebat? Cur eum a Magis illud permittebat? Nunquid nesciebat? Nunquid spiritus ille non contentus carne percipere non poterat, natum esse hunc regem, nisi venissent homines de longe, & fecissent Herodi, omnique Hierosolymae turbationem siue metum, dicendo. Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? Ad haec (inquam) plane sciebat, sed non sinebat eum loqui puer ipse qui natus erat. Hoc aliunde facit potest probari. Exiebant (inquit Euangelista) daemonia a multis clamantia & dicentia, quia tu es filius dei. Et increpas, non sinebat ea loqui, quia sciebat ipsum esse Christum. Et recte non sinebat ea loqui, quia profecto pro malo loquebantur, scilicet, vt inuidiam facerent illi. Igitur & tunc natum illum esse, diabolus sciebat, & filium suum Herodem hoc scire desiderabat, sed natus infans eum loqui non sinebat. Nam nisi prohiberetur eodem modo quo alibi dicit. Scio, quis sit sanctus dei, scilicet, per energuminum, dicere potuisset illi dolenti, quod esset illusus a Magis, scio vbi sit sanctus dei, siue scio vbi sit rex ille quem quaeris.

Christum a diabolo, non vt cognosceretur, sed vt corrumperetur tentatum fuisse.

CAPVT IIII.

Sed dicit aliquis. Si illum sciebat diabolus, ad quid instabat experimentum quaerens, & dicens. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant? Quemcumque res ista mouet, scire debet, quia fecit vt tentator vel vt corruptor. Nam ille est qui semper hac intentione tentat vt corrumperet, plane non quaerebat vt cognosceret quasi incognitum, sed vt corrumperet cognitum. Quid autem est corrumperet, nisi similem vel conformem facere? Horrendum quidem auditu hoc est, sed adhuc in deterius processit, dicendo ad vltimum. Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. An non dicit & Apostolus, de illo qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur. Non expauescat pius ac fidelis animus pendere, quantus sit praesumptor diabolus, quia videlicet cognoscendus est ex hominibus, qui iudicandus est ab hominibus. An nescitis (inquit idem Apostolus) quia & angelos iudicabimus. Cum igitur dicit ille, vt pote tentator, id est, corruptor. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Perpende, quia sibi conformare, sibi similem facere deum intendebat ille satan. Quomodo per hoc sibi conformem faceret dicentem, vt lapides illi panes fierent? videlicet quia & qui mendaciter dicit de ipso quod non est, & qui iactanter & pro vana gloria monstrat de seipso, quod non est, similes sibi sunt, testante ipso domino qui reueris septuaginta duobus, & cum gaudio dicentibus. Domine etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, quia vtrique verus erat, statim tam fortiter & suauius tetigit eos, dicens. Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem, quo videlicet dicto breuiter innuit, quod multi ex ipsis secundum satanae similitudinem propter vanitatem casuri vel retro abituri essent. Multi enim discipulorum eius (ait Iohannes) abierunt retro, & iam cum illo non ambulant. Porro, diabolus mendaciter de semetipso, & in caelo dixit, & in terra nunc vsque contendit dicere, quod non est, scilicet quod sit deus. Dominus autem filius dei erat, & est, sed vt hoc illi miraculis demonstraret, nulla esset causa, nisi iactantia seu vana gloria. Nunquid enim illi diabolus adoraret, vt saluus fieret, si apud illum de filio dei esse taliter comprobaret? Igitur miranda diaboli praesumptio, qui non contentus dixisse olim, ero similis altissimo, similem sibi altissimum nihil est facere tentando. De hoc quod in deterius proficiens praecipitum suavit, & deinde sibi quoque illum subternere tentando, sua deo, vt se adoraret, miretur qui potest & animaduertat, quia vere magnum diaboli iudicium est.

Qua

Qua de causa Christus non solum daemonijs, verum etiam Apostolis, ne se proderent, prohibuerit. CAPVT V.

Nunc ad id redeo quod coeperam, scilicet quia increpas daemonia non sinebat ea loqui, quod sciebat, videlicet ipsum esse Christum. Nunquid vero tantummodo daemonia super hac re prohibebat vel increpabat, & loqui non sinebat? Imo & amicos homines super eadem re prohibebat. Exempli gratia. Cum interrogasset discipulos suos, dicens. Quem dicunt homines esse filium hominis, itemque, vos autem quem me esse dicitis? Et ad haec respondens Simon Petrus dixisset ei. Tu es Christus filius dei viui. Illum quidem beatificauit, dicens. Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in caelis, & cetera. Sed tunc praecipit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus. Quare videlicet quia futurum erat, vt postquam regium hoc nomen de ipso publice praedicaretur, nulla mora interficeretur, inimicis Iudaeis gaudentibus, vt pote grandi ratione armatis, forti occasione suffultis, quod essent amici Caesaris, interficiendo illum, qui se diceo regem Christum, contradiceret Caesari, quem si non interfecissent, non essent amici Caesaris. At ipse volebat locum dare vel occasionem facere homicidis illis, priusquam omnia condidisset instrumenta benedictionis, quae peruenire debebant ad nos gentes, iuxta verbum promissionis ad Abraham. Et in femine tuo benedicentur omnes gentes. Et idcirco morti, vel ministerij mortis praecipiebat, vt expectarent. Exempli gratia, vt tetrarchae Herodi, Accesserunt ad eum die quadam pharisaeorum quidam, dicens. Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis. Ite, dicite vulpi illi. Ecce eicio daemonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor. Quod erat dicere. Hoc anno & sequenti regnum dei praedico, & anno tertio per passionem mortis summa gloria, summo honore coronabor. Neque enim in potestate vulpis est, quando deuoret leonem. non in potestate fraudulentum homuncionis est, quando interimat vitae & mortis dominatorem. Igitur tanquam sapiens amicis seorsum indicabat, inimicis autem vsque ad tempus abscondentibus, quod ipse esset Christus, tanquam sapiens, imo & ipsa sapientia quae dicit. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles, ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset. Ita, mala aurea in lectis argentes, qui loquitur verbum in tempore suo.

Quare Iudaei, an ipse Christus esset, quaesierint, & quare ipse ante passionem semper obscurè responderit. CAPVT VI.

Si totam percurras euangelij seriem, nusquam reperies, quod se in publico Christum nominauerit, nusquam inuenis, quod ante statutum passionis suae tempus, regem se esse dixerit, aut dicit permiserit. Veruntamen quia veritati testimonium perhibere debebat. Nam ad hoc natus erat, & ad hoc in mundum venerat, ita de hoc nomine tacebat, quod est Christus siue vnctus. Vt multo maius de semetipso testificaretur, quam concipere potuissent de nomine illo aduersarij eius. Exempli gratia. Aliquando circudederunt eum Iudaei, & dicebant ei. Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam? Non dixit. Ecce palam dico vobis, Christus ego sum, videlicet, ne male illorum intentioni concurreret, vt pote qui maliciose interrogabant, vt aut Christum se esse negaret, quod fieri non poterat. Nam ille, inquit Apostolus, Fidelis permanet, negare seipsum non potest. aut si profiteretur se Christum esse, profecto tunc optatum contra illum haberent magne accusationis capitulum, quod se regem dixerit aduersus Romanum imperium. Nam si Christum, vtrique & regem se esse fateretur. Quid contra hoc egit ipsa sapientia? Nimirum & illorum cauationem prudenter illuist, & plus quam interrogatus esset de semetipso fideliter praedicauit. Coepit pastor loqui de ouibus suis, quae videlicet nomina Romanae legiones non multum timerent, aut curarent in armis suis, Loquor (inquit) vobis, & non creditis, quia non estis de ouibus meis. Oues meae vocem meam audiunt. Ecce quanta in verbis humilitas, de quibus Romana tunc temporis altitudo non nisi ridebat, sed vide in tanta humilitate verborum, quanta sit maiestas rerum. Et ego cognosco eas (inquit) & sequuntur me, & ego vitam aeternam do eis. Quam profecto dare non est nisi dei. Sic incipiens & nomen quod maliciose quaerebatur, subtegens, sic tandem est elocutus, Ego & pater vnus sumus, hoc nimirum plus est, quam illud, vnde apud Romanos accusari poruisset, si manifesto nomine Christum se esse respondisset.

Christum, vbi tempus affuit, non solum non prohibuisse, verum etiam se regem praedicari voluisse. CAPVT VII.

Vbi tempus affuit, quod poposcerat opus, vel ordo nostrae salutis, tunc praeeunte tuba magni miraculi, videlicet resurrectione Lazari mortui iam quatuoridui, iamque sextentis, non men istud admittit, nomen regium cum laudibus publice suscipit, videlicet occurritibus turbis

M ij cum

Marci 11. cum ramis palmarum, quæ sunt insignia victoris, clamantibus ac dicentibus. *Osanna benedictus qui venit rex in nomine domini, benedictum quod venit regnum patris nostri David, osanna in excelsis. Sicut secundum Lucam. Pax in celo & gloria in excelsis. Quo nimirum dicto pueri consonabant angelis, qui qua nocte natum illum secreta revelatione pastoribus annuntiaverunt, dicentes. Quia natus est vobis saluator, qui est Christus dominus in civitate David, repente laudauerunt deum, & dixerunt. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hoc eatenus publicæ laudi decrat, quod Christus vel regem se in publico non prædicabat, aut prædicari permittebat, sed pueri suppleverunt, pueri laudem perfererunt, equidem iniussu, sed diuinitus inspirati, rationabiliter permisso, opportune admissi. Vnde cum indignarentur principes sacerdotum, & scribæ, dicerentque ad eum. Audis quid isti dicunt? Ipse valde subtiliter respondit, dicens. Vtiq; nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Idem enim est, ac si diceret. Vos mihi hæc importuni fuistis, vt si ego sum Christus, palam dicā vobis, ego verò pro tempore & re de laude mea nomen istud distuli. Ecce nunc isti, qui vestræ scientiæ comparatione infantes sunt, lactantes sunt, regium mihi nomen acclamando laudem perfererunt, prophetiam impleuerunt. Quia quod propter vos amicos meos ego tacebam, ipsi prædicauerunt. Dicentibus autem quibusdam ex illis. Magister, increpa discipulos tuos. Dico vobis (ait) quia si hi tacuerint, lapides clamabunt, subauditur, quod ego sum rex, quod ego sum Christus, dum pro eo quod dicis. Nolumus hunc regnare super nos, non remanebit lapis super lapidem, qui non destruetur.*

Christum a seculo insidentem, regnorum huius mundi contemptum præ se tulisse.

CAPVT VIII.

Lucæ 23. **E**T quidem illi, audito à turbis acclamantibus regis nomine, ipso non prohibente, gaudebant sibi occasionem, quam optauerant oblatam esse, vt Romanæ potestati possent istud seditiosis vocibus impingere. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. & si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. At ille sapiens & prouidus, verè quidem rex, sed non sicut Cæsares, accusationes illorum in ipsa turbarum acclamatione valde infirmabat, Cæsariq; & cunctis regibus seculi satisfaciebat, quod nullius eorū regnum cuperet, vel ambiret, nulliq; omnino seculi honores, quales erant Romanorum fastus, magnipenderet, nec arma ferrea, vel signa bellica vnquam atrectare impenderet. Sed ebat enim nō super phalerarum & spumantem equum, sed super exiguum ignobilemq; asellum. Circa illum non gladij, non securæ, sed rami palmarum, & oliuarum frondes. Ramum oliuæ constabat gentilibus quoque signum pacis esse. Quid ergo turbis siue in pueris spiritus Christi regis agebat, nisi regem, quasi de inuolatione regni vel imperij Romani mendaciter accusatum, vel accusandum, factis melius quàm verbis excusare properabat.

Christi regnum non de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse.

CAPVT IX.

Iohan. 18. **E**Xcussit se verbis quoq; rex mitis & humilis corde, dum etiam Pilato, vbi ventilabatur accusatio de regio nomine, quali crimine magno. Regnum meū (ait) non est de hoc mundo. Si de hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Poterat eisdem gratiæ labijs dicere. Si de hoc mundo fuisset regnum meū, non a sellus, super quem sedi nudius tertius, sed equus mihi vel currus fuisset adhibitus, & qui me regem acclamauerunt, non ramos oliuarum, sed militariū prætulissent apparatus armorum. Et si minus illi sufficerent, rogassem patrem meū, & exhibuisset mihi modò plus q̄ duodecim legiones angelorū. Poterat quidem & illud dicere. Quando pauidole quinq; panibus quinq; milia hominū, & illi propter hoc rapere me, & super se regem facere voluerunt, non fugissem eos, nisi quia verum est, quod regnum meum non est de hoc mundo. Hæc (inquam) & cætera huiusmodi multa innocentiae suæ argumenta, qui nihil Cæsari volebas nocere, Pilato respondens demonstrare poterat, nisi quod ille auditum non habebat, & ipse per sapientem quandam fuerat prælocutus. Ne esundas sermonem, vbi non est auditus. Nobis hec scienda referuauit, & nostrum est inclamare aduersarij eius, etiam defunctis, quia non diripiis mortalia, qui regna dat cœlestia, & quia volentes eos falli, sua malicia fecerit, & merita est iniquitas sibi, dicendo. Inuenimus eum prohibentem tributa dari Cæsari. Non enim talem regem se fecit, neque ira contradixit Cæsari. Imò, reddite (inquit) quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt dei deo.

Diabolum insidiando vitæ Christi deceptum, dei consilium non impedisse, sed promouisse.

CAPVT X.

Quid

Quid multa? mori illum oportebat, & draco sapeditus in hoc stabat, in hoc inhabitabat, vt ille moreretur, quod putabant esse deuorationem eius. Putabat (inquam) quod per mortem posset eū deuorare, id est, consiliū vel propositū dei ad nihilare, vt scilicet nō fieret quod prædictū fuerat, Et ipse erit expectatio gentiū, & in ipso benedicentur omnes gentes, quod iam dudū timens, dicente illo Iudæis. Queritis me, & non inuenietis, & vbi sum ego, vos non potestis venire. Loquebatur per os illorū ad semetiplos, dicentiu. Quo hic iturus est, quia non inueniemus eū? Nunquid in dispersionem gentiū iturus est, & docturus gentes? Verum cecinit Psalmlista, Draco iste quem formasti ad illudendū ei. & ipse dominus ad beatū Iob de illo dicit, Nunquid illudes ei quasi auis? Item, Ecce spes eius frustrabitur eū. Verè illulus est, & frustrata est eū spes eius, quia nequaquam moriendo Christus deuoratus erat, aut deuoratus est, imò per mortem eius effectum est, nec nisi per mortem illam fieri oportebat, vt iret in dispersionem gentiū, & doceret gentes. Consideremus sacramenta, per quæ in ipso secundum promissiones benedicendæ erant, & benedicentur omnes gentes, & in draconem istum ad laudem dei, qui eum ad illudendum formauit, mirari poterimus magnitudinem illius, quia dum aduersarij cupit, famulatur propositio dei, dum deuorare se putat talem beatæ mulieris filium, valde proficuum consilio eius præstat obsequium.

Per mortem Christi, sacramenta baptismatis, eucharistiæ, & spiritus sancti dona, nos consecutos esse.

CAPVT XI.

Quæ ergo & quot sunt præcipua nostræ salutis sacramenta? Sacrū baptismus, sancta corporis eius & sanguinis eucharistiæ, geminum spiritus sancti datum, videlicet alterū in remissionem peccatorum, alterum in diueriarum siue multiplicium diuisionis gratiarum. Hæc tria sacramenta salutis nostræ necessaria sunt instrumenta. ac verè hæc, non nisi per mortem & resurrectionem eius condenda erant, vel condita sunt. Primo, de baptismi sacramento credimus, & scimus, quia de morte eius manauit, cum putaretur esse deuoratus, id est, cum iam esset mortuus, Ad Iesum enim, inquit Euangelista, cum venissent, vt viderent eum iam mortuum, nō fregerunt eius crura, sed vnus militū lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Sanguine illo redempti, aqua illa sumus abluti, tam Iudæi q̄ gentes. Et primo Iudæi, deinde gentes, imò primo mortui, deinde viuī. Mortui namq; quicunq; fuerant fideles ab origine mundi, quicq; apud inferos expectabant beatam spem, primi huius baptismi fructum perciperūt, & qui velut carece humini nondum cœlesti communicauerunt altari, id est, visioni diuinitatis, nondum soluto pariete inimicitiarum. Erasmus enim, aiunt, & nos aliquando natura filij iræ, sicur & cæteri, & quasi pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ. Tunc illo flumine abluti, & emundati intrauerunt in sanctuariū dei, in regnū dei, quod totum sanctū est. Et quia tūc præteritorum omnū seculorum tota simul ecclesia baptizata est, postū est sacramentum hoc, quasi ad eiusdē ecclesiæ fores, vt quicunq; vult ecclesiæ deinceps incorporari, baptizetur in sua persona, quia simul & vniter saliter in morte Christi baptizata est ecclesia. Sumpta namq; aqua, & dicto verbo crucis cū inuocatione spiritus sancti, præfens adest sacramentum mortis Christi. Vnde Apostolus. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, &c. Diuina sanctæ Romanæ ecclesiæ contra consuetudinem Græcorū decertatio fuit, volentiu debere in die Epiphaniæ solenne baptismi celebrare sacramentū, pro eo quod illa die constar ipsum dominū a Iohanne aquis Iordanicis fuisse baptizatum. Romana ecclesia, magnusq; Leo scribens e contra, demonstrat rationabiliter, Iohannis baptismus non eandem pertinuisse virtutem, quod non erat in remissionem peccatorū, sed in poenitentiam. Baptismū Christi à morte ipsius assumpsisse inuicem, (vbi sicut iam dictū est) latus eius patefactū est lancea, & exiuit sanguis & aqua, & proinde hoc sacramentum in morte & resurrectione eius esse celebrandum.

In quem sum sacramentum eucharistiæ nobis relictum sit. CAP. XII.

DE sacramento corporis & sanguinis domini certum est, nec assertionem nostram indiget, quin passionis vel mortis eius propria quidem & singularis commemoratio sit, & quod à passione vel morte eius initium sumplerit, vel sumere debuerit. Conditum autem est hoc sacramentum quantum potuit morti vicinij, scilicet cum iam esset ad mortem venditus, & qua nocte tradebatur. Nobis qui viuimus, & qui residui sumus, referuatum est, & missum est sacramentum istud, in quo sub specie panis & vini latet vtilitas mortis & resurrectionis eius. Nam illis, qui mortui fuerant, fidelibus miro modo in illa specie, qua pependit in cruce, factus, vel datus est cibus. Ita vt anima eius ad animas illorum in infernū, & corpus eius ad corpora illorum descenderet, essetq; tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ, in eodem ventre terræ quo recepta vel assumpta fuerant corpora illorum. De tanto hoc mysterio nunc diuinus tractare non est propositum, veruntamen ne omnino relictum sit inactum, dicere quippiam libet de causa, propter quam nobis sit necessarium. Causa hæc erat, quia primi homines deo increduli, diabolo nimis malè creduli fuerunt. Quia cum non viderent nisi pomum, quantumlibet

M iij suaue,